

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΞΥΝΕΚΔΗΜΟΣ

ΞΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΥΠΟ

ΛΟΓΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

ΞΥΝΤΑ ΞΞΟΜΕΝΟΝ

Ἔτος Α'. Φυλλάδιον Θ'. καὶ Γ'. μηνὸς Ἀπριλίου 1849.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

*Ἀνάλυσις τοῦ περὶ παραπρεσβείας λόγου τοῦ Δημοσθένους
ὑπὸ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΒΑΜΒΑ καθηγητοῦ τῆς Φιλολογίας
καὶ Ῥητορικῆς ἐν τῷ τοῦ Ὄθωνος Πανεπιστημίου.*

Ἀμύντας ὁ β' ἔλαβε τρεῖς υἱούς, Ἀλέξανδρον, Περδίκαν, καὶ Φίλιππον· τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἀμύντου, ἐβασίλευσεν ὁ Ἀλέξανδρος τέσσαρα ἔτη, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Περδίκας, παῖς ὧν ἔτι· τεταραγμένης δὲ τῆς βασιλείας διὰ τὴν τυραννικὴν κυβέρνησιν τοῦ ἐπιτροπεύοντος Πτολεμαίου, προσεκλήθη ὁ στρατηγὸς τῶν Θηβαίων Πελοπίδας, διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς ταραχάς. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων, λαβὼν ὁ Πελοπίδας δμήρους τινάς, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Φίλιππος, ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Θήβας. Ἐκεῖ παραλαβὼν τὸν Φίλιππον ὁ Ἐπαμινώνδας, ὁ μέγας φιλόσοφος ἄμα καὶ στρατηγός, ἀνέτρεφε καὶ ἐδίδασκε τὸν μέλλοντα νὰ γείνη μετ' οὐ πολὺ κύριος τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε δὲ ἠγγέλθη ὅτι συνέθη στάσις ἐν Μακεδονίᾳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκου φανευθέντος ἐν τινὶ μάχῃ πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἀνεχώρησε κρυφίως ἐκ Θηβῶν ὁ Φίλιππος, καὶ ἔλθων εἰς Μακεδονίαν, εὔρε τὸ βασιλεῖον τεταραγμένον, καὶ ἐξώθεν ὑπὸ πολεμίων πολιορκούμενον, ἀνηλίκου ἔτι ὄντος τοῦ διαδόχου· ὅθεν κατέστη βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ ἀν-ψιοῦ. Παραλαβὼν δὲ τὴν βασιλείαν ἐν ἡλικίᾳ εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν, δὲν ἐξεπλάγη πρὸς τοσαύτας δυσχερείας καὶ κινδύνους τοὺς περικυκλοῦντας αὐτὸν ἐνδοθεν καὶ ἐξώθεν τοῦ βασιλείου, ἀλλ' ἔσπευσε νὰ φανῇ ἄξιος τῶν κοινῶν ἐλπίδων.

(Φυλ. Θ'. καὶ Γ.)

Ἄλλους μὲν λοιπὸν ἐκ τῶν πολεμίων νικᾷ, πρὸς ἄλλους δὲ κάμνει διαλλαγὰς, καταπαλαίει τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀντιπάλους, ἀποκτιᾷ ἐπιδειξίως τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους εἰρήνην, καὶ τελευταῖον συλλαμβάνει τὸν τολμηρὸν σκοπὸν τῆς δεσπόσης ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, βοηθούμενος πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν διχονοιῶν αὐτῆς, καὶ μεταχειριζόμενος εὐμηγάνως πάντα τρόπον ἀπάτης καὶ δολιότητος. Κυριεύει τὴν Ἀμφίπολιν (1), καὶ ὑπισχνεῖται μὲν νὰ παραδώσῃ αὐτὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, κυριεύει καὶ τὴν Πύδναν καὶ τὴν Ποτίδαιαν (2). Διὰ νὰ ἐφελκύσῃ δὲ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς Ὀλυνθίους, ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς τὴν Ποτίδαιαν. Μετὰ ταῦτα κυριεύει τὰς Κρηνίδας, πόλιν κειμένην ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ (κοινῶς Μαρμάρη), τὴν ὁποίαν μετωνόμασε Φιλίππου. Ἐπισυμβάντος δὲ τοῦ ἱεροῦ πολέμου, πάντες σχεδὸν οἱ λαοὶ τῆς Ἑλλάδος ἠγέρθησαν εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Φωκῶν, διότι ἠρέθησαν εἰς τὴν ἱεράν γῆν τοῦ Ἀπόλλωνος· ὁ δὲ Φίλιππος ἔμενεν ἀδιάφορος, ἀφήσας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις νὰ μάχωνται πρὸς ἀλλήλας, διὰ νὰ πολεμήσῃ αὐτὰς ὕστερον εὐκολώτερα· αὐτὸς δὲ ἐντοσούτω ἐνεδυναμοῦτο· ἐκυριεύει τὴν Μεθώνην (3) χρήσιμον εὖσαν εἰς τοὺς κατὰ τῆς Θράκης σκοποὺς αὐτοῦ· ἐστράτευεν ἐπὶ τὴν Θεσσαλίαν, καὶ βεηθῶν τοὺς Θεσσαλοὺς κατὰ τῶν Φεραίων τυράννων, προσωκειοῦτο αὐτοὺς ὠρελούμενος τὰ μέγιστα ἐκ τοῦ ἵππικοῦ αὐτῶν.

Τέλος δὲ πάντων ἠθέλητε κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιθυμίαν αὐτοῦ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ ἐπεμβῆ εἰς τὰ κοινὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα, ἀφ' ὧν πρότερον οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἦσαν ἀποκεκλισμένοι. Προφασιζόμενος λοιπὸν ὅτι θέλει νὰ διέλθῃ

(1) Ἡ Ἀμφίπολις ἦτο πλησιόχωρος τῆς Μακεδονίας. Ὁ Φίλιππος ἐκυριεύει αὐτὴν καταρχὰς ἀδύνατον εὖσαν· ὕστερον ὁμοίως, ἐπειδὴ δὲν εἶδυτο νὰ φυλάξῃ αὐτὴν οὐ μόνον διὰ νὰ μὴ ἐλαττώσῃ τὸ στράτευμα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μὴ ἐρεθίσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀντιποιομένους αὐτῆς ὡς ἀποικίας, καὶ ἐπειδὴ πάλιν δὲν ἤθελε τοιαύτην ἐπίκαιρον πόλιν νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, ἀφήκεν αὐτὴν ἐλευθέραν καὶ αὐτόνομον, ἐμβαλὼν οὕτω καὶ ἀντιζηλίαν πρὸς τοὺς πρότερον αὐτῆς κυρίους.

(2) Ἡ Πύδνα (κοινῶς Κίτρον) ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου· ἐν ταύτῃ ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι στρατηγούντος Παύλου τοῦ Αἰμιλίου τὸν Περσέα, τελευταῖον βασιλεῖα τῶν Μακεδόνων τὴν 22 Ἰουνίου, 168 πρὸ Χριστοῦ, καὶ ἡ Μακεδονία κατέστη ἐπαρχία τῆς Ῥώμης. Ἡ δὲ Ποτίδαια ἔκειτο ἐν τῇ Παλλήνῃ· ἀποικία δὲ εὖσα τῶν Κορινθίων ἐγένετο ὑποτελής εἰς τοὺς Ἀθηναίους· ταύτην ὕστερον λαβὼν ὁ Κάσσανδρος ὁ τοῦ Ἀντιπάτρου υἱὸς, ἐμεγάλυνε καὶ ὠνόμασε Κασσάνδρα.

(3) Ἡ Μεθώνη αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου· ἐν τῇ πολιορκίᾳ αὐτῆς ἀπέθανεν ὑπὸ βέλους τὸν δεξιὸν ὀφθαλμόν.

εἰς τὴν Φωκίδα, διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἱεροσόλους Φωκεῖς, στρατεύει ἐπὶ τὰς Θερμοπύλας θέλων νὰ γείνη κύριος τῆς παρόδου ταύτης, ἧτις ἐδίδεν εἰς αὐτὸν ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον τῆς Ἑλλάδος, καὶ μάλιστα τῆς Ἀττικῆς. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἠγγέλθη ἡ στρατεία αὕτη, ἧτις ἤθελεν ἐπιφέρει καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα κάκιστα ἀποτελέσματα, ἔσπευσαν εἰς τὰς Θερμοπύλας, καὶ προκαταλαβόντες τὰ στενά, διέκοψαν πρὸς τὸ παρὸν τὰς ἐλπίδας τοῦ Φιλίππου.

Ἐνταῦθα παριστάνει ἡ ἱστορία τὸν Φίλιππον ἀντιπαλαίοντα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες διεγειρόμενοι ὑπὸ τῶν ζωηρῶν καὶ σοφῶν συμβουλῶν τοῦ Δημοσθένους, κατεστάθησαν οἱ φοβερώτεροι πολέμιοι καὶ τὰ ἰσχυρότερα ἐμπόδια εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς αὐξήσεως αὐτοῦ. Συγχρόνως δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐζήτουν νὰ ταπεινώσωσι τοὺς Θηβαίους· οἱ Θεσσαλοὶ, νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἐκ τῶν τυράννων αὐτῶν. Οἱ δὲ Θηβαῖοι διὰ νὰ διατηρήσωσι τὴν ὑπεροχὴν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἐν Λεύκτροις νίκη, παρέδόθησαν ὅλως εἰς τὸν Φίλιππον μὴ αἰσθανόμενοι ὅτι συνέπραττον εἰς τὸ νὰ χαλεύσῃ τὰς ἀλύσεις αὐτῶν. Ὁ δὲ Φίλιππος ὡς δεινὸς πολιτικὸς ἤξευρε νὰ ὠρελῆται ἐκ πασῶν τούτων τῶν διχονοιῶν.

Θέλων δὲ νὰ ἐκτανθῇ εἰς τὴν Θράκην, ἐπιχειρεῖ πόλεμον κατὰ τῆς Ὀλύνθου (1) πόλεως μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς· ἧτις ἐν τοιοῦτῳ κινδύνῳ μὴ ἔχουσα ἄλλην βοήθειαν παρὰ τὴν τῶν Ἀθηναίων, ἐνῶ συνέφερον εἰς πάντας τοὺς Ἑλληνας νὰ βοηθήσωσιν αὐτὴν, προδιδόμενη δὲ καὶ ἔσωθεν, ὑπέκυψε τελευταῖον εἰς τὸν Φίλιππον.

Οἱ δὲ Θηβαῖοι μὴ δυνάμενοι νὰ δώσωσι πέραν εἰς τὸν πρὸς τοὺς Φωκεῖς βαρὺν καὶ πολυχρόνιον πόλεμον, κατέφυγον εἰς τὸν Φίλιππον· ὁ δὲ μέχρι τούτου ἀδιάφορος ὢν, δέχεται τότε τὴν συμβαχίαν ὡς εὐκαιρον περίστασιν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ.

Βεβαρημένοι δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ πολεμῶσι μόνοι πρὸς τὸν Φίλιππον, καὶ μαθόντες ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἦτο εὐδιάθετος πρὸς εἰρήνην, πέμπουσι πρέσβεις πρὸς αὐτὸν, ἐξ ὧν ἦτο καὶ ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Αἰσχίνης· ὅτε δὲ ἐπανήλθον φέροντες ἀγαθὰς ἀγγελίας περὶ τῆς εἰρήνης, ἀπεστάλησαν πάλιν οἱ αὐτοὶ μετὰ πληρεξουσιότητος, διὰ νὰ λάβωσι τοὺς ὄρκους παρὰ τοῦ Φιλίππου. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ πρεσβείᾳ ὁ μὲν Δημοσθένης προβάλλει κατὰ τὸ ψήρισμα τῆς πόλεως πρὸς τοὺς συμπρέσβεις αὐτοῦ νὰ ἀπέλθωσιν ἀμέσως διὰ θάλασσης, διὰ νὰ μὴ λάβῃ καιρὸν ὁ Φίλιππος καὶ κυριεύσῃ καὶ ἄλλους τόπους πρὶν δώσῃ τοὺς ὄρκους τῆς εἰρήνης. Ἐκεῖνοι ὁμοίως

(1) Πόλις ἰσχυρὰ ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Παλλήνης (κοινῶς Παταλῆνες).

ἀντί τούτου πορεύονται βραδέως εἰς τὴν Μακεδονίαν διὰ ξηρᾶς, διατρίβουσιν ἐκεῖ τρεῖς ὄλους μῆνας, καὶ δίδουσιν οὕτω καιρὸν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ κυριεύσῃ ἔτι πολλὰς τῶν ἐν τῇ Θράκῃ πόλεων καὶ ἀποῦ τέλος πάντων ἐπέστρεψεν ὁ Φίλιππος, ἀνέβαλλε τὴν ἔνορκον ἐπικύρωσιν τῶν συνθηκῶν, καὶ διέφθειρε μὲ δῶρα τοὺς ἄλλους πρέσβεις, μόνος δὲ ὁ Δημοσθένης ἔμενεν ἄκαμπτος, καὶ ἠναντιοῦτο εἰς τὰς γνώμας τῶν συμπρέσβων· ἐν τοσοῦτῳ δὲ ὁ Φίλιππος προέβαινε μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὰς Θερμοπύλας, καὶ ὅτε ἐφθασαν εἰς τὰς Φεράς, ἐκεῖ ἔδωκε τοὺς ὄρκους τῆς εἰρήνης μὴ συμπεριλαβῶν τοὺς Φωκεῖς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐχάρησαν πολὺ εἰς τὴν ἀγγελίαν τῆς εἰρήνης, ὥστε δὲν ἔδιδον οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους ζητοῦντος νὰ ἐμβάλῃ εἰς αὐτοὺς ἀπιστίαν πρὸς τὸν Φίλιππον· διότι ὁ Αἰσχίνης δεδωροδοκημένος ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐδημηγόρει ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ἐπαγγελόμενος πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν εἰρήνης, ἐπειθε τὸν δῆμον.

Ἐνῶ δὲ ἐκκλησιάζον ἐν Ἀθήναις καὶ κατέτριβον τὸν καιρὸν εἰς δημηγορίας, ὁ δραστήριος Φίλιππος κυριεύει τὰς Θερμοπύλας, εἰσβάλλει εἰς τὴν Φωκίδα, καὶ ἀναγκάζει τοὺς Φωκεῖς νὰ ζητήσωσιν εἰρήνην. Συγκαλεῖ ἔπειτα τοὺς Ἀμφικτύονας παρόντων μόνων τῶν Θεταλῶν καὶ Θηβαίων, καθιστᾷ αὐτοὺς κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπολύτους κριτὰς τῆς ποινῆς τῶν Φωκέων, καὶ διὰ ψηφίσματος αὐτῶν διατάττει νὰ καταδαρισθῶσιν αἱ πόλεις τῆς Φωκίδος, καὶ τελευταῖον ψηφίζεται μέλος τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου ἀντὶ τῶν Φωκέων.

Μαθόντες οἱ Ἀθηναῖοι πῶς μετεχειρίσθη ὁ Φίλιππος τοὺς Φωκεῖς, καὶ ὅτι γενόμενος κύριος τῆς Φωκίδος ἦτο ἤδη καὶ τῶν Θερμοπυλῶν, ἤσθάνθησαν, ἀλλὰ πολὺ βραδέως, πόσον ἔπταισαν μὴ πειθόμενοι εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ Δημοσθένους. Τοσοῦτος δὲ φόβος κατέλαβεν αὐτοὺς, ὥστε διέταξαν νὰ μετακομισθῶσιν εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῶν ἀγρῶν αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, νὰ ἐπισκευασθῶσι τὰ τείχη, καὶ νὰ ὀχυρωθῇ ὁ Πειραιεὺς, διὰ νὰ ἦναι ἔτοιμοι εἰς ἀμύναν ἐν περιστάσει εἰσβολῆς· δὲν ἔκριναν ὅμως καλὸν νὰ λύσωσιν αὐτοὶ τὰς ὑπαρχούσας συνθήκας τῆς εἰρήνης.

Ὁ Φίλιππος δὲ ἀρκεσθεὶς ἐν τῷ παρόντι εἰς ταῦτα, ὅτι γενόμενος κύριος τῶν Θερμοπυλῶν εἶχεν ἐλευθέραν τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα εἴσοδον, ὅτι ὑπέταξε τὴν Φωκίδα, καὶ ὅτι διὰ τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ δικαιοῦματος κατέστη δικαστὴς τῆς Ἑλλάδος, φρονίμως ποιῶν δὲν προσέβη περαιτέρω, διὰ νὰ μὴ διεγείρῃ καθ' ἑαυτοῦ πάντας τοὺς Ἕλληνας, ἀνακαλύψας παρακαίρως τοὺς φιλοδόξους αὐτοῦ σκοπούς. Διὰ νὰ μὴ ἀφήσῃ ὅμως τὰ στρατεύματα αὐτοῦ νὰ ἐκλύων-

ται ἐν τῇ ἀργίᾳ, ἔτρεψε τὰ ὄπλα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν διαβάς καὶ εἰς τὴν Θράκην, τῆς ὁποίας καὶ πρότερον εἶχε κυριεύσει πολλὰ φρούρια καὶ πόλεις, ἔκαμε νέας κατακτήσεις, ἐξέβαλε τῆς βασιλείας τὸν Κερσοβλέπτην, φίλον ὄντα καὶ εὐεργέτην τῶν Ἀθηναίων· τρέψας δ' ἔπειτα τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Χερρόνησον (1), λαμβάνει ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ προστασίαν τὴν πρωτεύουσαν πόλιν Καρδίαν μὴ θέλουσαν νὰ ἦναι ὑπήκοος τῶν Ἀθηναίων.

Ἦθελε μὲν νὰ εἰσέλθῃ καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅτε οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Μεσσηνιοὶ καταπιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐπεκαλοῦντο αὐτὸν εἰς βοήθειαν· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ συμμαχήσωσι μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους, φοβούμενος μὴ διεγείρῃ καθ' ἑαυτοῦ δύο φοβεροὺς ἐτι ἐχθροὺς συμμαχῆσαντας, ἐξηκολούθει ἐν Θράκῃ τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ, καὶ μέχρι τινὸς τὰς ἐπὶ τὴν Χερρόνησον ἐπιδρομάς· μετὰ ταῦτα ἔστρεψε τὰ βλέμματα αὐτοῦ ἄλλαχού.

Ἐβλεπε τὴν Εὐβοίαν ὡς ἐπιτηδειοτάτην εἰς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἔνεκα τῆς θέσεως αὐτῆς ὠνόμαζε πέδας τῆς Ἑλλάδος, διότι παρατείνει τὴν Ἀττικὴν, τὴν Φωκίδα, καὶ τὴν Θετταλίαν, χωριζομένη μόνον διὰ τινος στενοῦ πορθμοῦ. Διὰ νὰ κυριεύσῃ λοιπὸν αὐτὴν ἔκαμε πολλάκις ἀπόπειραν μᾶλλον ἢ ἤντιον εὐτυχῆ κατὰ τοὺς στρατηγούς, τοὺς ὁποίους ἔπεμπον οἱ Ἀθηναῖοι. Ὁ Φωκίων εἶχε νικήσει τὸ Μακεδονικὸν κόμμα, καὶ ἐξέβαλε τὸν ἀπιστὸν Πλούταρχον, ὅστις κατέσας τὴν ἀρχὴν τοὺς Ἀθηναίους εἰς βοήθειαν αὐτοῦ, ἐστράφη ἔπειτα κατ' αὐτῶν ἐνωθεὶς μὲ τοὺς φιλιππίζοντας· ὕστερον ὅμως λαβὼν τὴν στρατηγίαν ὁ Μολοσσός, ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων βοηθουμένων ὑπὸ τῆς ἐκεῖ παρούσης δυνάμεως τοῦ Φιλίππου. Ἐντεῦθεν οἱ φρονούντες τὰ τῶν Ἀθηναίων ἐταπεινώθησαν πολὺ, ἀλλὰ δὲν ἀπηλπίσθησαν. Ὁ Φίλιππος κάμνει νέαν ἀπόπειραν, διὰ νὰ ἀσφάλισῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν Εὐβοίαν, καὶ νὰ γείνη ἀπόλυτος κύριος αὐτῆς· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐμψυχωθέντες ὑπὸ τῶν δημηγοριῶν τοῦ Δημοσθένους, πέμπουσι δύναμιν κατ' αὐτοῦ καὶ στρατηγὸν τὸν Φωκίωνα, ὅστις ἀπελθὼν νικᾷ τὸν Κλείταρχον καὶ Φιλιστίδην, καὶ ἐκβάλλει τὸν μὲν ἐκ τῆς

(1) Ἡ Θρακικὴ Χερρόνησος ἦτο πλουσιωτάτη· Κότις ὁ βασιλεὺς τῆς Θράκης εἶχε κυριεύσει αὐτὴν οὕτως τῶν Ἀθηναίων. Κερσοβλέπτης δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτὴν πάλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους μὴ δυνάμενος νὰ διατηρήσῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Φιλίππου· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐγκατέλιπον αὐτὸν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Φιλίππου οὐχὶ δι' ἀχαριστίαν, ἀλλὰ τὰ μὲν δι' ἀμείλιαν, τὰ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν προδοτῶν ἐξαπατηθέντες.

Ἐρετρίας, τὸν δὲ ἐκ τοῦ Ὀρειοῦ, ἔνθα εἶχον κατασταθῆ ὑράννοι· ἀναγκάζει τοὺς Μακεδόνας νὰ φύγωσι, καὶ ἐλευθερώσας τὴν νῆσον πείθει τοὺς Εὐβοεῖς νὰ κάμωσι συμμαχίαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Φίλιππος δὲ, ἂν καὶ ἐνίκηθη ἐνταῦθα, δὲν ἐγκατέλιπεν ὅμως τὸν γενικὸν αὐτοῦ σκοπὸν, ἀλλὰ μετέβαλε τὸν τρόπον τοῦ πολέμου. Θέλων ὑπὲρ πάντα τοὺς Ἀθηναίους νὰ ταπεινώσῃ ὡς τοὺς ἰσχυροτέρους πολεμίους τῆς ἑαυτοῦ φιλοδοξίας, στρατεύει ἐπὶ τὴν Θράκην, ἐξ ἧς ἐλάμβανον τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ σίτου, διὰ νὰ κόψῃ εἰς αὐτοὺς τὰς τροφὰς, καὶ νὰ ἐπιφέρῃ σιτοδείαν· πολιορκεῖ λοιπὸν τὴν Πέρινθον καὶ τὸ Βυζάντιον· πλὴν καὶ ἐνταῦθα ἐψεύσθη τῶν ἐλπιδῶν· διότι ἐνοήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι τὸν σκοπὸν αὐτοῦ καὶ ἐμψυχωθέντες ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ῥήτορος, πέμπουσι δύναμιν μεγάλην καὶ στρατηγὸν ἄξιον, τὸν Φωκίωνα, ὅστις ἠνάγκασε τὸν Φίλιππον νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν. Διὰ τὴν μεγάλην ταύτην εὐεργεσίαν οἱ Βυζάντιοι καὶ οἱ Περίνθιοι ἔδειξαν τὴν ἑαυτῶν εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ ψηφίσματος λίαν ἐπαινετικοῦ, ὁμοίως καὶ οἱ Χερρόνησιται, τοὺς ὁποίους εἶχον ἐλευθερώσει ἐκ τῆς δουλείας τοῦ Φιλίππου.

Ἡ γενομένη εἰς τὸ Βυζάντιον προσβολὴ ἐθεωρήθη ἐν Ἀθήναις ὡς λύσις καθ' αὐτὸ τῆς εἰρήνης, καὶ φανερὰ κήρυξις πολέμου· διὰ τοῦτο ὁ Φίλιππος φοβούμενος πάντοτε τοὺς Ἀθηναίους, ἐζήτηε τὴν εἰρήνην· ὁ Δημοσθένης ὅμως, ὅστις ἐγνώρισε καλῶς τὴν ἀπιστίαν καὶ δολιότητα τοῦ Φιλίππου, ἀντίστη καὶ δὲν ἄρῃκεν αὐτοὺς νὰ δώσωσι προσοχὴν εἰς τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ. Τότε μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐλκύσῃ αὐτοὺς διὰ τῶν ὑποσχέσεων, διενοήθη νὰ διεγείρῃ κατ' αὐτῶν τοὺς Θετταλοὺς καὶ Θηβαίους· πρὸς τοῦτο ὅμως ἦτο χρεῖα μεγάλης ἐπιτηδειότητος, ὥστε νὰ φανῇ ὅτι ἀναδέχεται τὴν προστασίαν τῶν κοινῶν αὐτῶν συμφερόντων, καὶ οὕτω νὰ ἐκλέξωσιν αὐτὸν στρατηγόν. Διὰ τῶν προδοτῶν λοιπὸν, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν, ὑπεκίνησε κατηγορίαν ἀσεβείας κατὰ τῶν Λοκρῶν καὶ Ἀμφισσέων. Οὗτοι κατηγορήθησαν ὅτι ἐβεβήλωσαν τὴν ἱερὰν γῆν, γεωργοῦντες τὸ Κιρράϊον πεδίον, κείμενον πλησίον τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Αἰσχίνης ὑπῆρέτησε τὰ μέγιστα τὸν Φίλιππον διὰ τῆς ῥητορείας αὐτοῦ· διότι πεμφθεὶς Πυλαγόρας εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, παρώξυνε κατὰ τῶν Λοκρῶν πάντας τοὺς Ἀμφικτυόνας, καὶ ὅτε ὑπῆγαν νὰ παρατηρήσωσι τὴν γῆν ταύτην, οἱ Λοκροὶ ὀργισθέντες ἀντίστησαν ἐνόπλιως· διὸ ἐψηφίσθη νὰ στρατεύσωσιν ἐπ' αὐτούς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ συναχθεῖσα δύναμις δὲν ἦτο ἱκανή, βουλευομένων τῶν Ἀμφικτυόνων περὶ τοῦ πρακτέου, οἱ μεμισθωμένοι ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ῥήτορες ἐπεισαν τὸ

συνέδριον ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐκλέξωσιν αὐτὸν στρατηγόν, καὶ δι' αὐτοῦ νὰ τιμωρήσωσι τὴν ἀσέβειαν καὶ θρασυτητα τῶν Ἀμφισσέων. Οὕτω λοιπὸν ἀναγορευθεὶς ὁ Φίλιππος στρατηγός, ἐλθὼν μετὰ δυνάμεως μεγάλης, ἀντὶ νὰ πολεμήσῃ τοὺς Λοκροὺς, κατέλαβε τὴν Ἐλλάειαν, πόλιν μεγάλην τῆς Φωκίδος ἐπὶ τοῦ Κηρισσοῦ, καὶ καλῶς κειμένην ὡς ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Βοιωτίαν.

Ἡ ἀγγελία αὕτη κατέπληξε τοὺς Ἀθηναίους· καὶ γενομένης ἐκκλησίας, πάντες ἐκάθητο ἐν βαθυτάτῃ σιωπῇ, ἀποροῦντες περὶ τοῦ πρακτέου. Μόνος δὲ ὁ Δημοσθένης ἀναβάς ἐπὶ τὸ βῆμα, ἐν τοιαύτῃ κρίσιμῳ περιστάσει, ἔδωκε γνώμην φρονιμοτάτην, ὑποστηρίζων αὐτὴν δι' ἰσχυρῶν λόγων· συνεβούλευσε νὰ πείσωσι τοὺς Θηβαίους νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τοὺς Ἀθηναίους.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν τὴν συμβουλὴν αὐτοῦ, καὶ πεμφθεὶς πρεσβευτὴς μετὰ καὶ ἄλλων, ἐπεισε τοὺς Θηβαίους νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ τοι οἱ παρὰ τοῦ Φιλίππου ἀπεσταλμένοι ἀντέλεγον πολλὰ, τὰ μὲν προβάλλοντες τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κικὰ, τὰ δὲ ἀνακαλοῦντες τὰς προγενομένας εἰς αὐτοὺς βοηθείας τοῦ Φιλίππου, τὰ δὲ ἐξάπτοντες τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀρχαίαν ἀντιπάθειαν. Ἀλλ' ὅμως ἡ συμμαχία αὕτη ἀπέβη δυστυχεστάτη διὰ τὴν ἀναξιότητα τῶν στρατηγῶν. Ὁ Φίλιππος ἐνίκησεν ἐν τῇ μάχῃ τῆς Χαίρωνείας τὰς συμμαχικάς δυνάμεις αὐτῶν· καὶ διὰ τῆς νίκης ταύτης ἐξηστράλισεν εἰς ἑαυτὸν τὴν κυριότητα τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ ταῦτα γενομένης συνελεύσεως γενικῆς τῶν Ἀμφικτυόνων, ἀνηγορεύθη παμψηφεί ἀρχιστράτηγος εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἐμελέτα πρὸ πολλοῦ.

Ἄν καὶ ὁ Δημοσθένης ἐφάνη ἡ πρώτη, πλὴν ἀθῶα, αἰτία τοῦ φοβεροῦ τούτου δυστυχήματος τῶν Ἀθηναίων, τὸ ὁποῖον ἐπέφερεν εἰς τὴν δύναμιν αὐτῶν πληγὴν, ἐξ ἧς δὲν ἠδυνήθη ποτε νὰ ἀναλάβῃ, δὲν ἔδειξαν ὅμως εἰς αὐτὸν οὐδεμίαν δυσαρέσκειαν· τούναντι ὀν μάλιστα, τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ ἤκουον, καὶ εἰς αὐτὸν ἀνένανθον τὴν φροντίδα τοῦ νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὴν πόλιν τροφὰς, καὶ νὰ ἐπισκευάσῃ τὰ τείχη. Ταῦτα ἦσαν ἐνδοξος μὲν μαρτυρία τῆς φρονήσεως καὶ ἀρετῆς· ὁ καιρὸς ὅμως παρεῖληθε, καθ' ὃν ἔπρεπεν ὑπὲρ τῆς κοινῆς δόξης καὶ σωτηρίας νὰ ἀκούωσι τὰς συμβουλὰς τοῦ πιστοῦ καὶ φρονίμου συμβούλου.

Ὁ δὲ Φίλιππος ἐνῶ ἤτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν, ἐδολοφρονήθη ὑπὸ τοῦ Πausανίου, ἐνὸς τῶν σωματοφυλάκων αὐτοῦ, διότι ζητήσας ἐκδίκησιν κατὰ τινος, ὅστις εἶχε καθυβρίσει αὐτὸν, δὲν εἰσηκούσθη. Ὁ Φίλιππος, ἂν καὶ εἶχε πολλὰ καὶ μεγάλα ἐλαττώματα, εἶναι ὅμως πιθανώτατον ὅτι διὰ τῆς μεγάλης

αὐτοῦ ἀνδρίας, καὶ στρατηγικῆς ἐπιστήμης, καὶ πολιτικῆς φρονήσεως, ἤθελε συστήσει μέγα καὶ ἰσχυρότατον Ἑλληνικὸν βασίλειον.

Ὑπόθεσις τοῦ λόγου ἐκ τοῦ Αὐγήρου.

Ὁ Φίλιππος ἦτο μὲν κύριος τῆς Ὀλύμπου, καὶ εἶχε σύμμαχον πᾶσαν τὴν Θεσσαλίαν· ἐβόλεπεν ὁμοῦ ἐκυτὸν περιωρισμένον πρὸς μὲν μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς Φωκίδος, πρὸς ἄρκτον δὲ ὑπὸ τοῦ βασιλείου τοῦ Κερσοβλέπτου· καὶ εὐρίσκων ἐν τούτοις τοῖς μέρεσι συμμάχους τῶν Ἀθηναίων, δὲν ἠδύνατο πρὸς ταῦτα νὰ κάμῃ οὐδεμίαν ἐπιχείρησιν ἀνευ ἰσχυρωτέρας δυνάμεως. Ἐστοχάσθη λοιπὸν νὰ ὤρεληθῆ ἐκ τοῦ φόβου τὸν ὁποῖον ἐπέφερεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ ἄλωσις τῆς Ὀλύμπου, ὥστε νὰ κάμῃ εἰρήνην πρὸς αὐτοὺς μὴ ἐμπεριλαμβανομένων τῶν συμμάχων· ἔθεν, ὅτε ἦλθον πρέσβεις τῶν Εὐβοέων παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ διευθετήσῃ τὰ πράγματα τῆς Εὐβοίας ἐν ταραχῇ ὄντα, εἶπεν ὅτι μετ' ὀλίγον θέλει κάμει εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τὴν ἀρέσκειαν πάντων, βέβαιος ὢν ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι ἐμελλον νὰ ἀπαγγελθῶσι πρὸς αὐτούς· καὶ ἀπηγγέλησαν μὲν, δὲν ἔκαμον ὁμοῦ ἐν τῷ παρόντι ὅ,τι ἠλίκε· διότι οἱ Ἀθηναῖοι πνέοντες ἐκδίκησιν εἶχον ἐξαποστείλει πρέσβεις πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ διεγείρωσι τοὺς Ἕλληνας εἰς πόλεμον. Τότε ἦσαν οἱ πλέον ἔνθερμοι ἐχθροὶ τοῦ Φιλίππου καὶ αὐτὸς ὁ Εὐδουλος καὶ ὁ Αἰσχίνης, οἵτινες ἀνεφάνησαν ὕστερον οἱ πρῶτοι μεταξὺ τῶν Φιλιππιζόντων· ὁ Αἰσχίνης μάλιστα ἐλθὼν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἐδημηγόρησεν ἐν τῇ Μεγαλοπόλει οὕτως ἰσχυρῶς κατὰ τοῦ Φιλίππου, ὥστε ἔκαμε τοὺς Ἀρκάδας νὰ ὑποσχεθῶσιν ὅτι θέλουσι συστρατεύει κατ' αὐτοῦ.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ πλούσιός τις Ἀθηναῖος Φρύων ὀνομαζόμενος συλληφθεὶς καθ' ὁδὸν ὑπὸ στρατιωτῶν Μακεδόνων ἐληστεύθη, ἐνῶ ἦτο γενικὴ ἀνακωχὴ δεκαπέντε ἡμερῶν, τὴν ὁποίαν ἐφύλαττον καθ' ἑλὴν τὴν Ἑλλάδα ἐν τῇ πανηγύρει τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, καὶ ἐδίδασαν αὐτὸν μάλιστα νὰ δώσῃ λύτρα διὰ νὰ ἀφεθῆ. Οὗτος λοιπὸν ἐπιτρέψας εἰς τὰς Ἀθήνας ἐζήτησε παρὰ τοῦ δήμου νὰ ἀποσταλῆ εἰς τὴν Μακεδονίαν μετ' ἄλλου τινὸς συμπρεσβευτοῦ, διὰ νὰ λάβῃ τὰ δοθέντα λύτρα καὶ τὴν ἀρπασθεῖσαν ἀποσκευὴν· τούτους ἐλθόντας ἐδέχθη ὁ Φίλιππος μετὰ τῆς συνήθους εἰς αὐτὸν φιλοφροσύνης, εἰπὼν πρὸς τοὺς ἄλλοις ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ τέλος τοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πολέμου, τὸν ὁποῖον ἔλεγεν ὅτι ποτε δὲν ἔκαμεν ἐκουσίως. Ἐπανελθόντες οὗτοι γεγονητευμένοι ἐκ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Φιλίππου, ἐμεγάλυνον τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καλὴν αὐτοῦ διάθεσιν. Ὁ δῆμος ἐχάρη ἀκούων ταῦτα, καὶ ἐκ τοῦ προτέ-

ρου ἐκείνου μίσους μετέπεσεν αἴφνης εἰς ὑπερβάλλουσαν εὐνοίαν· ἔθεν ἔπαυσαν τὰς πολεμικὰς προπαρασκευάς· καὶ ὁ Φιλοκράτης ἔγραψε ψήφισμα νὰ πέμψωσι κήρυκα καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν Φίλιππον περὶ εἰρήνης· τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐπολεμήθη τὴν ἀρχὴν, ἐπὶ τέλους ὁμοῦ ἐνίκησε.

Ἐν τούτοις δὲ καὶ τινες τῶν Ἀθηναίων, τῶν ὁποίων οἱ συγγενεῖς ἠχμαλωτίσθησαν ἐν Ὀλύμπῳ, παρεκάλεσαν τὸν δῆμον νὰ λυτρώσῃ αὐτοὺς, καὶ ἀπεστάλη εὐθὺς ὑπὲρ τούτων Ἀριστόδημος ὁ κωμικός, ὅστις ἐπανελθὼν ἔλεγεν ὅτι ὁ Φίλιππος ἐπιθυμεῖ οὐ μόνον εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ συμμαχίαν νὰ κάμῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ὅτι ἔχει πρὸς τὴν πόλιν μεγάλην ὑπόληψιν. Ὑπερχαρεῖς ὁ δῆμος καὶ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἀριστοδήμου, ἐψήφισεν εὐθὺς πρέσβεις, Κησιφῶντα, Φιλοκράτην, Φρύωνα, Ἰατροκλῆν, Ναυσικλῆν, Κίμωνα, Δημοσθένην, Δέρκυλλον, Αἰσχίνην, καὶ Ἀριστόδημον· εἰς τούτους προσετέθη καὶ ὁ Ἀγλακρόων παρὰ τῶν συμμάχων.

Ὅτε ἐπέστρεψαν, ἐπήνεσεν αὐτοὺς ὁ Δημοσθένης, καὶ ἔγραψε ψήφισμα νὰ λάβωσι στέφανον ἐλαίας, καὶ νὰ προσκληθῶσιν εἰς τὸ πρυτανεῖον ἐπ' ἄριστον. Ἐγειναν δὲ δύο ἐκκλησίαι περὶ τῆς εἰρήνης· καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὁ Αἰσχίνης ἐναντιώθη εἰς τὸ ψήφισμα τοῦ Φιλοκράτους, ὅστις ἔλεγε νὰ μὴ συμπεριληφθῶσιν ἐν ταῖς συνθήκαις τῆς εἰρήνης οἱ σύμμαχοι· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ μεταβληθεὶς εἰς ἅπαν τὸναντίον, ἐφάνη συνήγορος τοῦ Φιλοκράτους, καὶ προέτρεπε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ ἀκούωσι τοὺς ῥήτορας τοὺς λέγοντας τρόπια προγόνων, μηδὲ νὰ παρέχωσι βοήθειαν εἰς μηδένα τῶν Ἑλλήνων, εἰμὴ εἰς τοὺς ὅσοι ἐβοήθησαν αὐτοὺς πρότεροι. Ὁ δὲ Δημοσθένης, ἂν καὶ κατὰ τὰ ἄλλα δὲν ἦτο σύμφωνος, περὶ τῆς εἰρήνης ὁμοῦ ἐγνωμοδότει νὰ ἐπιταχύνωσι μάλιστα αὐτὴν διὰ νὰ προλάβωσιν ἄλλας νεωτέρας κατακτήσεις τοῦ Φιλίππου λαβόντες τοὺς ὄρκους. Διὰ τοῦτο ἐκλεχθεὶς πρεσβευτὴς μετὰ τοῦ Αἰσχίνου καὶ ἄλλων, διὰ νὰ δώσωσι καὶ νὰ λάβωσι παρὰ τοῦ Φιλίππου τοὺς ὄρκους τῆς εἰρήνης, ἔγραψε ψήφισμα νὰ πλεύσωσι τάχιστα πρὸς τὸν Φίλιππον ὅπου καὶ ἂν ἦναι· ἀλλ' οἱ συμπρεσβευτὴς πορευθέντες διὰ ξηρᾶς ἐφθασαν εἰς τὴν Πέλλαν μετὰ πενήκοντα ἡμέρας· καὶ ἀφοῦ διέτριψαν ἐκεῖ χρόνον πολὺν, ἐλθόντος τοῦ Φιλίππου, ἔδωκαν καὶ ἔλαβον τοὺς ὄρκους καθ' ὁδὸν ἐνῶ ἐστράτευεν ἐπὶ τὰς Θερμοπύλας. Ὅτε ἐπέστρεψαν οἱ πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ Αἰσχίνης εἶτε συμπράττων εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Φιλίππου εἶτε ἡπατημένος ὑπ' αὐτοῦ, ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀγαθὰς ἐλπίδας περὶ τῶν Φωκίων, καὶ κατέστησεν αὐτοὺς ἀμερίμους, ἐνῶ ὁ Δημοσθένης ἀντέ-

λεγε διαμαρτυρούμενος. Ἐντεῦθεν οἱ ταλαίπωροι Φωκεῖς πιστεύσαντες εἰς τὸν Φίλιππον ἔπαθον πάντα τὰ ἐναντία· αἱ πόλεις αὐτῶν κατεσκάφησαν, καὶ αὐτοὶ διεμοιράσθησαν κατὰ κόμας· ὁ δὲ ταῦτα πράξας Φίλιππος ἀνηγορεύθη Ἀμφικτύων ἀντὶ τῶν Φωκέων. Ἡ ἀγγελία αὕτη ὑπερέλυψε καὶ κατεφόβησε τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ δὲ Αἰσχίνης ἀπελθὼν πρεσβευτὴς πρὸς τὸν Φίλιππον συνεκάθισε μετὰ τῶν συμπρέσβειων εἰς τὸ ἐπινίκιον συμπόσιον τοῦ Φιλίππου.

Τὸ τρίτον ἔτος μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Φωκέων ἔγεινεν ἡ περὶ παραπρεσβείας κατηγορία τοῦ Αἰσχίνου. Φαίνεται ὅμως ὅτι πρὸ πολλοῦ εἶχεν ὁ Δημοσθένης τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀλλ' ἐμποδίζετο, ἐπειδὴ οἱ ἀντίπαλοι παρενέβαλλον διάφορα προσκόμματα.

Ὁ περὶ παραπρεσβείας λόγος τοῦ Δημοσθένους, ἀν καὶ δὲν ἔχη ὑπόθεσιν οὕτως ἐλαστικὴν, ὡς ὁ περὶ τοῦ στεφάνου, φαίνεται μοι ὅμως ὅτι παριστάνει μεγαλητέραν φαντασίαν καὶ περινοίαν. Ἐκεῖ μὲν ὁ ἀγὼν εἶναι κάλλιστος, καὶ ὁ ῥήτωρ ἔχει ὕλην ἀφθονον· διότι ὁ κατηγορὸς προσέβαλε τὴν πολυχρόνιον αὐτοῦ πολιτείαν, ἐν ἧ ἔφην ἔνθερμος ἐξίσου καὶ ἀδιάφθορος· ἐνταῦθα δὲ αὐτὸς κατηγορεῖ τὸν συμπρεσβευτὴν Αἰσχίνην περὶ τῶν ἐν τῇ πρεσβείᾳ πεπραγμένων, καὶ διὰ τὴν ἀποδείξει αὐτὸν δὲν ἔχει ἄλλην μαρτυρίαν παρὰ τὴν τῶν συμπρέσβειων· ἀλλ' οὕτοι ἦσαν ὑπὲρ τοῦ κατηγορουμένου. Κατηγορεῖ αὐτὸν δι' ὅσα εἶπεν ἐν Ἀθήναις, τὰ ὅποια γενικῶς ἠδύναντο καὶ νὰ λάβωσιν ἐξήγησιν βοήθητικὴν εἰς τὸν Αἰσχίνην. Πλὴν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γλισχρότητι καὶ δυσχερείᾳ τοῦ ὑποκειμένου ἡ πολυγονος τοῦ Δημοσθένους μεγαλοφυΐα ἐπιχορηγεῖ εἰς αὐτὸν πλῆθος εἰκότων, τὰ ὅποια ἀναπτύσσει μετὰ θαυμαστῆς τέχνης. Τὰ ἐξαγόμενα συμπεράσματα ἐκ πολλῶν πανταχόθεν συνειλεγμένων πραγμάτων, τὰ πολυάριθμα ἀντιπίπτοντα, τὰ ὅποια προλαμβάνει καὶ ἀναιρεῖ, οἱ γενικοὶ στοχασμοὶ καὶ οἱ κοινοὶ τόποι, τοὺς ὁποίους ἐπιδεξίως παρειαγεί, αἱ κατὰ τοῦ κατηγοροῦ ἀφθονοὶ λοιδορίαι, καὶ εἰρωνεῖαι, καὶ σαρκασμοί, τὸ γελοῖον καὶ ἡ ἀπέχθεια τὴν ὁποίαν ἐπισύρει κατὰ τῶν σπουδαζόντων ὑπὲρ τοῦ Αἰσχίνου, ἡ περὶ τῶν δικαστῶν ἐπιμέλεια διὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν μηδεμίαν πρὸς τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ συμπάθειαν, ταῦτα πάντα καὶ ἄλλα τοιαῦτα συγκροτοῦσι λόγον ποικίλον, περιέργον καὶ μακρότερον τοῦ περὶ στεφάνου.

Στάσις τοῦ λόγου.

Ἡ στάσις τοῦ λόγου εἶναι στοχαστικὴ· διότι ὁ κατηγορούμενος ἀρνεῖται τὰ ἐγκαλούμενα εἰς αὐτόν· πρῶτον δὲ ἐγκλήμα εἶναι ὅτι

αὐτὸς ἀπώλεσε τοὺς Φωκεῖς· δεύτερον, ὅτι ἐδωροδοκῆθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Ἐμπίπτει δὲ τὸ περὶ δωροδοκίας ζήτημα ἐν τῇ μεταθέσει τῆς αἰτίας, τοῦ μὲν Αἰσχίνου λέγοντος ὅτι ἠπατήθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, τοῦ δὲ Δημοσθένους, ὅτι δῶρα λαβὼν ἀπώλεσε τοὺς Φωκεῖς. Ἐνταῦθα λοιπὸν προκύπτει ζήτημα, εἰ ἔλαβε δῶρα· ὥστε εἶναι στοχασμὸς ἐμπίπτων. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι εἶναι συγκατασκευαζόμενος, καὶ ἄλλοι ὅτι ἀπλοῦς, περὶ δωροδοκίας ὄντος τοῦ ζητήματος· τοιοῦτον θέλει αὐτὸν καὶ ὁ Ἀθανάσιος Πάριος δι' ἰσχυρίζομενος, καὶ ἐξ ὧν λέγει ὁ Δημοσθένης πολλαχοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ μάλιστα τοῦ Αἰσχίνου λέγοντος, « Ἄλλ', οἶμαι, Δημοσθένος οὐ χαίρει δικαίως λόγοις, οὐδ' οὕτω παρεσκευάσται, ἀλλὰ » τὴν ὑμετέραν ὀργὴν ἐκκαλέσασθαι βεβούληται, καὶ κατηγορήκε » δωροδοκίας, ἀπίθανος ὢν πρὸς τὴν ὑποψίαν ταύτην· τὸν γὰρ » ἐπὶ ταῖς δωροδοκίαις τοὺς δικαστὰς προτρεπόμενον ὀργίζεσθαι, » αὐτὸν χρῆ τῶν τοιούτων ἔργων πολὺ ἀφεισθῆναι ».

Τὰ δὲ σημεῖα, ἐξ ὧν ἐπιχειρεῖ ὁ ῥήτωρ νὰ ἀποδείξῃ τὸν Αἰσχίνην ἔνοχον τοῦ ἐγκλήματος τῆς δωροδοκίας, εἶναι τὰ μὲν ἐκ τῶν πεπραγμένων, τὰ δὲ ἐκ τῶν παρειμένων· διότι καὶ ὅσα ὁ κατηγορούμενος εἰσώπησεν, ἡ δὲν ἔπραξεν, ἔχοντα σχέσιν καὶ δύνανται εἰς τὸ κρινόμενον ἐγκλήμα, καὶ μὴ ὄντα ἄθῶα καθ' ἑαυτὰ ἢ ἀδιάφορα, θεωροῦνται καὶ ταῦτα ὡς πράξεις.

Τὰ μὲν λοιπὸν πεπραγμένα εἶναι

α'. Ὅτι συνηγόρησεν εἰς τὸν Φιλοκράτην γράφοντα νὰ γείνη ἡ εἰρήνη μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν Φωκέων ἐν ταῖς συνθήκαις.

β'. Ὅτι ἔδωκεν εἰς τὸν Φίλιππον καιρὸν νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν κατ' αὐτῶν ἐκστρατείαν, διατρίψας ἐπίτηδες τὸν καιρὸν ἐν τῇ δευτέρᾳ πρεσβείᾳ τῇ ἐπὶ τοὺς ὄρκους, διὰ τὴν νὰ μὴ προλάβωσιν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ κλείσωσι τὰς Θερμοπύλας.

γ'. Ὅτι ἠπάτησε τὴν πόλιν, εἰπὼν οἱ μὲν Θηβαῖοι θέλουσιν ἀπολεσθῆ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, οἱ δὲ Φωκεῖς σωθῆ, διὰ τὴν νὰ μὴ δυνηθῇ ἡ πόλις νὰ σκεφθῇ ἐν καιρῷ ὑπὲρ τῶν Φωκέων.

δ'. Ὅτι συνηγόρησεν ὑπὲρ Φιλίππου νὰ γείνη Ἀμφικτύων, ὅτε οἱ Ἀμφικτύονες ἐπεμψαν εἰς τὴν πόλιν πρέσβεις περὶ τούτου.

ε'. Ὅτι συνδιελέγετο πάντοτε μετὰ τοῦ Φιλοκράτους, ὅστις ἦτο μισθωτὸς τοῦ Φιλίππου.

ς'. Ὅτι, ἀγγελθείσης τῆς τῶν Φωκέων ἀπωλείας, ὑπήγε πρὸς τὸν Φίλιππον πρεσβευτὴς αὐτοχειροτόνητος.

Τὰ δὲ παρειμένα,

α'. Ὅτι δὲν ἔλαβεν ὄρκους παρὰ τῶν συμμάχων τοῦ Φιλίππου

Θεταλῶν, οἵτινες ἂν ἐδίδον τοὺς ὄρκους, δὲν ἤθελον συστρατεύσει· κατὰ τῶν Φωκέων.

β'. Ὅτι δὲν μισεῖ τὸν Φιλοκράτην, καὶ τοὶ ἀπατηθεῖς ὑπ' αὐτοῦ.

γ'. Ὅτι προσκαλούμενος εἰς μαρτυρίαν, ὅτε κατηγορεῖ ὁ Ὑπερίδης τὸν Φιλοκράτην, παρῶν δὲν ἐλάλησε.

δ'. Ὅτι ἀγγελθείσης τῆς διαβάσεως τοῦ Φιλίππου διὰ τῶν Θερμοπυλῶν, χειροτονηθεὶς νὰ ὑπάγῃ πρεσβευτὴς ὑπεκρίθη ὅτι ἀρρωστέϊ.

Ταῦτα εἶναι τὰ κυριώτερα σημεῖα, ἐξ ὧν ἀποδεικνύει τὸν Αἰσχίνην δῶρα λαβόντα.

ΠΡΟΟΙΜΙΑ.

Εὐρεσις τοῦ α. προοίμιου.

Τὰ ἐξ ὑπολήψεως προοίμια λαμβάνονται κατὰ τὸν Ἑρμογένην πενταχῶς,

α'. Ἐκ τῆς ὑπολήψεως ἢ ἔχουσι οἱ δικασταὶ ἢ οἱ ἀκροαταὶ περὶ τοῦ προκειμένου πράγματος, ἂν ἦναι καλόν, ἢ φαῦλον.

β'. Ἐκ τῆς ὑπολήψεως ἢ ἔχουσι παρ' αὐτοῖς οἱ κατηγοροὶ.

γ'. Ἐκ τῆς ὑπολήψεως ἢ ἔχουσι παρὰ τοῖς αὐτοῖς οἱ ἀπολογούμενοι ὑπὲρ τοῦ κατηγορουμένου.

δ'. Ἐκ τῆς ὑπολήψεως, ἢ ἔχουσι παρὰ τοῖς αὐτοῖς οἱ κατηγορούμενοι.

ε'. Ἐκ τῆς ὑπολήψεως, ἢ ἔχουσι τὰ ἔξωθεν πρόσωπα περὶ τοῦ προκειμένου.

Κατὰ τὸ α. εἶναι τὸ προοίμιον τοῦ πρώτου Ὀλυθιακοῦ, Ἄντι πολλῶν κ.τ.λ. καὶ τὸ τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Εὐαγόρου, Ὁρῶν, ᾧ Νικόκληις, κ.τ.λ.

Κατὰ τὸ β'. τὸ προοίμιον τοῦ πρὸς Λεπτινήν, Ἄνδρες δικασταί, μάλιστα μὲν ἐνεκα τοῦ νομίζειν κ.τ.λ.

Τὸ πρῶτον προοίμιον ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Ὅση μὲν, ᾧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κ.τ.λ. καὶ τελευτῶν εἰς τὸ οὐχ ἵνα κυρίας τοῖς ἀδικουοῖσι ποιήτε, εἶναι τοῦ α. τρόπου τῶν ἐξ ὑπολήψεως, ἔχον ἐκβολὴν μὲν τῆς σπουδῆς καὶ παραγγελίας τῆς ὑπὸ τοῦ Αἰσχίνου, σύστασιν δὲ τοῦ κατηγοροῦντος, καὶ τῆς τῶν δικαστῶν δικαιοσύνης καὶ ἀπροσωποληψίας ἔπαινον· διότι, ἂν ὁ Αἰσχίνης συνησθάνετο ἑαυτὸν ἀθῶον, δὲν ἤθελε καταφεύγει εἰς ἄλλους διὰ νὰ βοηθήσωσιν αὐτὸν, καὶ μάλιστα εἰς ἐχθρὸν τοῦ Δημοσθένους, ὁποῖος ἦτο ὁ Εὐβουλος. Ὁ ῥήτωρ ὁμοῦ δὲν ἀναφέρει ὄνομα, διότι δὲν συμφέρει εὐθύς ἐκ προοιμίων νὰ συγκρούη διαβάλλων ὀνομαστί.

Ἐαυτὸν δὲ συνιστᾷ πλαγίως, ὡς ἔχοντα ἰσχυρὰς ἀποδείξεις καὶ πεποιθότα εἰς τὸ δίκαιον· διότι δὲν ἤθελον ἐνωθῆ τοσοῦτοι καὶ μετὰ τοσαύτης σπουδῆς ἐνοχλοῦντες τοὺς δικαστάς, ἐὰν ἐγνώριζον τὸν Αἰσχίνην ἀθῶον· τοὺς δὲ δικαστάς ἐπαινεῖ, λέγων ἐνόχλησιν αὐτῶν τὰς δεήσεις τῶν συνηγόρων τοῦ Αἰσχίνου. Καὶ αὕτη ἡ δεήσις τὴν ὁποίαν κάμνει πρὸς τοὺς δικαστάς εἶναι σύστασις αὐτοῦ· διότι δέεται ὑπὲρ αὐτῶν, ὑπὲρ τῶν νόμων, καὶ ὑπὲρ πάσης τῆς πόλεως.

Διὰ νὰ εὐρίσκη ὁ ῥήτωρ πῶς καὶ πόθεν πρέπει νὰ προοιμιάζηται, πρέπει νὰ παρατηρῆ καλῶς τὴν ὑπόθεσιν, τοὺς χαρακτῆρας τῶν κρινόμενων, τὰς σχέσεις αὐτῶν, ὁποῖοι εἶναι οἱ δικασταί, καὶ ποῖαν τινα ὑπόληψιν ἢ σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, ἢ πρὸς τὰ κρινόμενα πρόσωπα, ἢ πρὸς τὸν λέγοντα.

Πᾶν προοίμιον γενικῶς ἔχει τέσσαρα μέρη, πρότασιν, κατασκευὴν αὐτῆς, ἀπόδοσιν, κατασκευὴν αὐτῆς, ἢ καὶ βάσις τοῦ προοιμίου λέγεται.

Σύνθεσις.

Ἡ πρότασις, ἂν καὶ ἔχη τὸν μὲν, ὅστις λαμβάνεται συνήθως εἰς τοὺς μερισμούς, εἶναι ὁμοῦς μονομερῆς, τελευτῶσα εἰς τὸ ἠσθησθαί· ἢ δὲ μετοχὴ ἐωρακότας εἶναι κατασκευὴ τῆς προτάσεως αἰτιολογούσα αὐτήν, ἐωράκατε γάρ. Τὸ δὲ δεήσομαι δὲ πάντων ὑμῶν μέχρι τοῦ ὁμωμοκῶς, εἶναι ἀπόδοσις, ἣτις καὶ ἀξίωσις λέγεται· ἀπόδοσις μὲν, διότι ἔπεται εἰς τὴν πρότασιν, τὸ δὲ ἐπόμενον ἀποδίδεται εἰς τὸ ἠγούμενον· ἀξίωσις δὲ, ὡς παριστάουσα τὴν κρίσιν τοῦ λέγοντος, καθ' ἣν συμπεραίνων ἐκ τῆς προτάσεως ἀξιοῖ ἢ δέεται νὰ γείνη τι σύμφωνον μὲ τὴν πρότασιν· ὅθεν ἢ πρότασις καὶ ἢ ἀξίωσις εἶναι ἐνθυμηματικὸς συλλογισμὸς, ἐνθα πρὸς συμπλήρωσιν ἐννοεῖται ἢ τρίτη πρότασις, ὡς ἐνταῦθα, ἢ μείζων. Ὅϊον, Ὅταν περὶ τινα δίκην γένηται σπουδὴ καὶ παραγγελία ὑπὲρ τῶν ἰδίων πλεονεξιών, δεῖ τὸν λέγοντα δεῖσθαι τῶν δικαστῶν μηδεμίαν μῆτε χάριν, μῆτ' ἄνδρα ποιεῖσθαι περὶ πλείονος, ἢ τὸ δίκαιον καὶ τὸν ὄρκον αὐτῶν· ἀλλὰ περὶ ταύτην τὴν δίκην γέγονε σπουδὴ καὶ παραγγελία· δεήσομαι ἄρα ὑμῶν κ.τ.λ. Ἡ ἀξίωσις συνδέεται ἐνταῦθα μὲ τὴν πρότασιν· συνηθῶς δὲ ἐπιφέρεται μετὰ τινος τῶν συμπερασματικῶν μορίων, οὐρ, ἄρα, τοίνυν, δῆ. Ὅθεν ἀναλύοντες ὀφείλομεν νὰ παρατηρῶμεν τὴν συνάρτησιν τῶν ἰδεῶν.

Ἡ ἀξίωσις ἔχει κατασκευὴν, ἣτις εἶναι τὸ ἐνθυμιούμενον μὲχρι τοῦ γίγνονται· διότι ἢ συνάρτησις εἶναι, ἐνθυμίσθε γάρ κ.τ.λ. Ὅταν ἦναι χρεῖα αἰτιολογίας, ἐπιφέρεται εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ

ἄλλη κατασκευή· τοιαύτη εἶναι ἐνταῦθα τὸ, ὡς ἴνα κωλύθῃ, οἱ νόμοι μέχρι τοῦ ποιεῖτε· διότι αἰτιολογεῖ τὸ ἐνθυμουμένους κ. τ. λ. ὡς ἂν ἔλεγεν, ταύτας γὰρ ἴνα κωλύθῃ, οἱ νόμοι κ. τ. λ. Ἡ ἀναφορική ἀντωνυμία λαμβάνεται πολλάκις, ὅπου ἐννοεῖται αἰτιολογική πρότασις, ὡς παρ' Ἡροδ. βιβλ. α', 33· Σόλων ἀποπέμπεται, κάρτα δόξας ἀμαθῆς εἶναι, ὅς τὰ παρῶντα ἀγαθὰ μετεῖς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρήματος ὄρᾳ ἐκέλευε·» καὶ Ξενοφ. ἐν Ἀγησιλάῳ· «Ἄξιον γεμῆν καὶ ἐντεῦθεν ὑπερβαλλόντως ἄγασθαι αὐτοῦ, ὅστις ἄρχων μὲν παμπόλλων ἐν τῇ Ἡπείρῳ πόλεων . . . ὅμως ὑπ' οὐδενὸς τούτων ἐκρατήθη.»

Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ τεχνογράφοι ὀνομάζουσι βάσει τὴν κατασκευὴν τῆς ἀξιώσεως, διότι εἶναι τέλος καὶ βᾶσις οὕτως εἰπεῖν τοῦ προοιμίου, ἀρχὴ δὲ ἡ πρότασις, ἀφ' ἧς ἀρχεται τὸ προοίμιον.

Ἐρημηρία εἶτε ἰδέα τοῦ λόγου.

Τὸ προοίμιον ἔχει περιβολὴν· περιβολὴ δὲ λέγεται πᾶν ὅ,τι περιβάλλει μέγεθος εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ λόγου· τοιαῦτα εἶναι οἱ πλαγιασμοὶ τῆς συντάξεως, αἱ παρενθέσεις, εἶτε ἐπεμβολαί, καὶ τὰ ἐφελκυστικά τῶν ἐννοιῶν μόρια, ἧγουν ὅσα ἀπαιτοῦσιν ἀπόδοσιν, καὶ τὰ ἐξῶθεν προσλαμβανόμενα, οἷον, ἡ γένος, ἡ ἀρίστον, ἡ ὅλον, ἡ κρίσις δικαστῶν, ἡ ἢ πρὸς ἕτερον διαφορὰ, ἡ τὰ περιστατικά τοῦ πράγματος. Ἐνταῦθα λοιπὸν εἶναι α'. τὸ ὄση, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἀπόδοσιν εἰς τὸ σχεδὸν οἶμαι πάντας ὑμᾶς ἡσθῆσθαι· β'. ὁ μὲν, ἀποδιδόμενος εἰς τὸν δέ· γ'. αἱ παρενθέσεις εἶτε ἐπεμβολαί, ὅτε ἐκληροῦσθε, ἀ καὶ τοῖς μὴ δεηθεῖσι δικαίον ἐστὶν ὑπάρχειν· δ'. οἱ πλαγιασμοὶ ὑμᾶς ἡσθῆσθαι ἐωρακότας τοὺς ἐνοχλοῦντας καὶ προσιώντας. Τὸ δὲ σχεδὸν οἶμαι, καὶ τὸ δεήσομαι κάμνουσιν ἠθικὸν τὸν λόγον· ἠθος δὲ λέγεται παρὰ τοῖς τεχνογράφοις ἢ ἐν τοῖς λόγοις ἐπιείκεια τοῦ λέγοντος, αἱ ἐνδοιαστικά ἐπικρίσεις, ὁποῖαι εἶναι, οἶμαι, νομίζω, δοκεῖ μοι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἀντίθετα τοῦ ἀποφαντικοῦ τρόπου.

Εὐρεσις τοῦ β'.

Ἐξ ὑπολήψεως εἶναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ β'. προοίμιον ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ τοὺς μὲν οὖν ἄλλους, ὅσοι πρὸς τὰ κοινὰ καὶ τελευτῶν εἰς τὸ παντάπασιν ἄκυροι πάντων ὑμεῖς γενήσεσθε· ἐν μὲν τῷ πρώτῳ παριστάνει τὸν Αἰσχίνην ὅτι σύνοιδεν ἐαυτῷ ἀδυναμίαν εἰς τὰ δίκαια τῆς ἀπολογίας καὶ διὰ τοῦτο καταφεύγει εἰς μεσιτείας· ἐν δὲ τούτῳ διαβάλλει αὐτὸν καὶ ὡς τυραννικόν· διότι πρὶν ἀπολογηθῆ καὶ δώσῃ λόγον τῶν ἐν τῇ πρε-

σβεία πεπραγμένων, ἄλλον μὲν ἐκ τῶν κατηγορῶν (οὗτος ἦτο ὁ Τίμαρχος) ἐξέβαλεν, ἄλλους δὲ περιεργόμενος ἀπειλεῖ, καὶ εἰσάγει οὕτως εἰς τὴν πολιτείαν τὸ αὐθαίρετον τοῦ δεσποτισμοῦ, καὶ τὴν κατάλυσιν τῶν δικατηρίων. Μεταχειρίζεται προσηκόντως καὶ τὴν σύγκρισιν, αὐξάνων διὰ ταύτης τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ, ἐπιτύρων τὴν εὐνοίαν τῶν δικαίως πολιτευομένων, καὶ συνιστῶν ἅμα ἑαυτὸν ὡς ἔτοιμον νὰ δίδῃ πάντοτε λόγον τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ πράξεων.

Σύνθεσις.

Ἡ πρότασις εἶναι διμερής, τοὺς μὲν οὖν ἄλλους κ. τ. λ. τουτοῖ δ' Αἰσχίνην κ. τ. λ. Τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς εἶναι ἀκατάσκευον· τοῦ δὲ δευτέρου ἡ κατασκευὴ εἶναι, πρὶν γὰρ εἰσελθεῖν μέχρι τοῦ εἰς τὴν πολιτείαν εἰσάγων. Κατασκευάζει δὲ καὶ ταύτην ἐκ τοῦ τέλους, ἧγουν, τῆς ἐκβάσεως· εἰ γὰρ ὁ πράξας τι τῶν κοινῶν κ. τ. λ. παντάπασιν ἄκυροι πάντων ὑμεῖς γενήσεσθε. Σημειώσεως δὲ ἄξιον εἶναι ὅτι· ἐν τῷ προοίμιῳ τούτῳ δὲν φαίνεται ἀξίωσις, πλὴν ἐάν τις ἐκλάβῃ ὡς ἀξίωσιν τὸ, δεινότατον πάντων ἔθος καὶ ἀσυμφορώτατον ὑμῖν εἰς τὴν πολιτείαν εἰσάγων· γίνεται τῶντι ἐνθύμημα ἐννοουμένης τῆς μείζονος προτάσεως, οἷον, ὁ πρὶν δοῦναι λόγον τῶν πεπραγμένων τὸν μὲν τῶν κατηγορῶν ἀναιρῶν, τοῖς δὲ ἀπειλῶν, δεινότατον πάντων ἔθος καὶ ἀσυμφορώτατον τοῖς δικασταῖς εἰς τὴν πολιτείαν εἰσάγει· ἀλλ' οὕτως πρὶν δοῦναι λόγον κ. τ. λ. ἄρα κ. τ. λ. Ὁ Δημοσθένης κρύπτει τὴν τέχνην ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν ρητόρων.

Ἐρημηρία.

Καὶ τοῦτο ἔχει ἱκανὰ τὰ ἐξίροντα τὴν φράσιν καὶ περιβάλλοντα μέγεθος· α'. οἱ μερισμοί, τοὺς μὲν οὖν ἄλλους κ. τ. λ. τουτοῖ δ' Αἰσχίνην πολὺ τάναντία τούτων· καὶ, τὸν μὲν ἀνήρηκε κ. τ. λ. τοῖς δ' ἀπειλεῖ περιῶν· β'. οἱ πλαγιασμοὶ τῆς συντάξεως· γ'. ἡ παρενθεσις, ὅσοι πρὸς τὰ κοινὰ δικαίως προσερχονται, καὶ ἡ, κὰν δεδωκότες ᾧσιν εὐθύνας· δ'. τὸ προσληφθὲν ἀρίστον, τοὺς μὲν οὖν ἄλλους, ἔνθα ὑπάρχει ὁμοῦ καὶ ἡ πρὸς ἕτερον διαφορὰ.

Εὐρεσις τοῦ γ'.

Τὸ προοίμιον τοῦτο λαμβάνεται κατὰ τὸν β'. τρόπον τῶν ἐξ ὑπολήψεως· ἐν τούτῳ δεικνύει ὁ ρήτωρ τὴν ἑαυτοῦ πεποιθήσιν· ἐπειδὴ ὅμως ἡ κατηγορία ἔγινε τὸ τρίτον ἔτος μετὰ τὴν ἀπόλειαν

τῶν Φωκῶν, καὶ ἡδύνατο ὁ Αἰσχίνης νὰ εἶπῃ, Διὰ τί λοιπὸν δὲν μὲ κατηγορεῖς τότε; προλαμβάνων ἀνατρέπει τεχνικώτατα τοῦτο τὸ ἐκ τοῦ χρόνου παραγραφικόν (βλ. Ῥητορικ. σελ. 242), λέγων ὅτι καὶ τοὶ πεπορθῶς, φοβεῖται μὴ ποτε ἢ πολυκαίρια ἐπέφερον εἰς τοὺς δικαστὰς λήθην ἢ συνήθειαν τῶν ἀδικημάτων, καὶ οὕτως ἐλέγχει τρόπον τινὰ αὐτοὺς ὡς μᾶλλον προσέχοντας εἰς τοὺς καιροὺς παρὰ εἰς τὰ πράγματα. Κολάζει δὲ τὸν ἐλεγχον διὰ τοῦ δοκοῦσι, φεύγων τὸ ἀποφαντικόν. Τοῦτο λοιπὸν κάμνει ἠθικὸν τὸν λόγον, ὡς εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω. Διὰ δὲ τοῦ φράσω πρὸς ὑμᾶς καὶ οὐκ ἀποκρύψομαι παριστάνει τὸ ἦθος τοῦ ἀγαθοῦ πολίτου καὶ ἀδωροδοκῆτου πολιτικοῦ ἀνδρός, ὅστις φροντίζειν ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, δὲν κρύπτει τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἂν μέλλῃ νὰ λυπήσῃ τινὰς τῶν ἀκούοντων.

Σύνθεσις.

Ἡ πρότασις εἶναι διμερῆς, τὸ μὲν οὖν ἐξελέγχειν κ.τ.λ. δ δὲ, καὶ περ ὑπειληφῶς κ.τ.λ. Τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς εἶναι ἀκατάσκευον, κατασκευὴ δὲ τοῦ β' εἶναι τὸ, ὅτι μοι δοκοῦσι μέχρι τοῦ ἐμπεποῖῃκει, αἰτιολογοῦσα τὸ φοβοῦμαι ὡς ἂν ἔλεγεν, ἀπαντες γὰρ οἱ παρ' ὑμῶν ἀγῶνες δοκοῦσι κ.τ.λ. Ἡ δὲ ἀπόδοσις εἶτε ἀξίωσις εἶναι ἐν τῷ, Ὡς δὴ μοι δοκεῖτ' ἂν ὅμως μέχρι τοῦ, ταῦθ' ὑμῖν λέξω. Αὕτη δὲν ἔχει κατασκευὴν εἶτε βάσιν συμπλέκεται δὲ μὲ τὴν προκατασκευὴν, ἥτις ἀρχεται ἀπὸ τοῦ, εἰ σκέψαισθε παρ' ὑμῶν, ὧ ἀνδρες δικασταί, καὶ λογισαίσθε.

Ἐρμηνεία.

Περιβολὴν ἔχει ἄ. τὸν μερισμὸν, τὸ μὲν οὖν ἐξελέγχειν κ.τ.λ. ὁ δὲ, κ.τ.λ. β'. τὸ ὑπερβατόν, καὶ περ ὑπειληφῶς γ'. ἡ ἀναστροφή ἢ ἐν τῇ κατασκευῇ, ὅτι μοι δοκοῦσιν ἀπαντες οἱ παρ' ὑμῶν ἀγῶνες κ.τ.λ. Ὑπερβατόν δὲ λέγεται ἢ μετὰθεσις τῶν λέξεων, ἢ ἐννοιῶν τὸ ὑπερβατόν τῶν λέξεων εἶναι ποιητικόν, οἶον, κατὰ ταῦρον ἐδηθῶς ἕκ τοι ἐρέω, καὶ ἄλλα πάμπολλα τοιαῦτα. Τὸ δὲ ὑπερβατόν τῶν ἐννοιῶν εἶναι ῥητορικόν, καὶ γίνεται διχῶς, ἢ καθ' ὑπέρθεσιν, ἢ γουον κατὰ τάξιν ἀνεστραμμένην, τὸ ὅποιον λέγεται καὶ ἀναστροφή, ἢ προτέρων τιθεμένων τῶν κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν ὑστέρων, ἢ κατὰ παρένθεσιν παραδείγματα τοῦ πρώτου εἶναι ταῦτα. «Ὁ γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ ληρθεῖν, ταῦτα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος, οὗτος ἐμοὶ πολεμεῖ, κἂν μήπω βᾶλλῃ μηδὲ τοξεύῃ,» (γ'. κατὰ Φιλίππου), Καί, «εἰτ' οὐκ αἰσχύνεσθε, εἰ μὴδ' ἂ πάθοιτ' ἂν, εἰ δύναιτ' ἐκεῖνος, ταῦτα ποιῆσαι καιρὸν ἔχοντες, οὐ

τολμήσετε; (ἄ. Ὀλυμπ.) καὶ ἄλλα μυρία τοιαῦτα. Τοῦ δὲ κατὰ παρένθεσιν καὶ αὐτὸ τὸ ἀνωτέρω, καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ γ'. Ὀλυμπιακοῦ, α' Ἐγὼ δ' οὐ μὲν ποτ' ἐξῆν τῇ πόλει καὶ τὰ αὐτῆς ἔχειν ἀσφαλῶς, καὶ Φιλίππον τιμωρήσασθαι, καὶ μάλα ἀκριβῶς οἶδα ἐπ' ἐμοῦ γὰρ, οὐχὶ πάσαι, γέγορε ταῦτα ἀμφότερα· τὸν μὲν τοι κ.τ.λ. τὸ κατὰ παρένθεσιν εἶναι ἀναγκαῖον, ὅταν μεταξὺ τοῦ λόγου ἀπαιτηθῆι αἰτία τῶν λεχθέντων.

Προκατασκευή.

Ἡ προκατασκευὴ εἶναι προδήλωσις τῶν κεφαλαίων εἰς ἃ τέμνεται ὁ λόγος, καὶ ἐξ ὧν κατασκευασθέντων, ἦτοι ἀποδειχθέντων διὰ τῶν προσηκόντων ἐπιχειρημάτων, περαίνεται καὶ συμπληροῦται ὁ λόγος. Ἡ φυσικὴ δὲ τάξις τῆς προκατασκευῆς εἶναι μετὰ τὴν διήγησιν· διότι τότε ἔχοντες ὑπ' ὄψιν οἱ ἀκροαταὶ τὰ κεφάλαια τοῦ λόγου καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν, παρακολουθοῦσιν εὐκόλως καὶ ἀσυγχύτως τὸν λέγοντα, ὡς διαγεγραμμένην ὁδὸν συμβαδίζοντες· οὕτως ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους ὁ ῥήτωρ μετὰ τὴν διήγησιν προκατασκευάζων λέγει, «δίκαιον δ' ἐστὶν ἴσως ἐμὲ ὑπεσχημένον» ὑμῖν τρία ἐπιδείξειν, ἐν μὲν, ὡς παρὰ τοὺς νόμους τὸ ψήφισμα» εἰρηται· δεῦτερον δὲ, ὡς ἀσύμφορόν ἐστι τῇ πόλει· τρίτον δὲ, «ὡς ἀνάξιός ἐστι τυχεῖν τούτων, ὧν γέγραπται, ἀπάντων τούτων ἀφρονῶν ὑμῖν δοῦναι τοῖς ἀκουσομένοις, τί πρῶτον, ἢ τί» δεῦτερον, ἢ τί τελευταῖον βουλομένοις ὑμῖν ἐστὶν ἀκούειν.»

Ἐνίοτε δὲ τίθεται ἢ προκατασκευὴ ἀμέσως μετὰ τὰ προοίμια, καὶ ἐπάγεται ἢ διήγησις· ἀλλ' ἄνευ λόγου δὲν γίνεται ἢ μεταθεσις αὕτη. Ἰδοὺ τί λέγει περὶ τούτου ὁ ἀριστος τεχνογράφος Ἐρμογένης ὁ ἐξιχνιάσας τὰς τέχνας καὶ μεθόδους τοῦ ἡγεμόνος τῶν ῥητόρων. «Εὖρον τὸν ῥήτορα, εἰ μὲν ἀπατήσιν μὴ μέλλοι τοὺς δικαστὰς, ἀλλὰ πληρώσειν τὴν ἐπαγγελίαν καθαρῶς, μετὰ τὴν διήγησιν τιθέντα τὴν προκατασκευὴν, ὥστε εἶτι τῆς μνήμης οὐσης ἐναύλου τῆς κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, μηδὲν ψεύδεσθαι δοκεῖν, ἀλλ', ὡς ἐπηγγείλατο, τιθέντα τὴν κατασκευὴν οὕτως· ὅταν δὲ μέλλῃ δοκεῖν δικαίως μὲν ἐπαγγέλλεσθαι, τὴν ἐπαγγελίαν δὲ παρ' οὐδὲν τιθεσθαι, τηνικαῦτα μετὰ τὰ προοίμια προκατασκευάζοντα, καὶ μεταξὺ τὴν διήγησιν τάττοντα· εἰθ' οὕτω τῆς μνήμης διὰ τῆς διηγήσεως ἐξελόντα τὴν ἐπαγγελίαν, κατασκευάζοντα ὑπερον ὡς βούλεται.» καὶ φέρει παράδειγμα τῆς οἰκονομίας ταύτης τὸν παρόντα λόγον τοῦ Δημοσθένους, λέγων, «καὶ γὰρ ἐνταῦθα φήσας δεῖν πρῶτον εὐθύνας ἀπαιτεῖν ὧν ἀπήγγειλε, τὸ ἀνεύθυνος ἐπὶ λόγοις, μετὰ πολλὰ τέθεικε κεφάλαια· καὶ ὅλος (Φυλ. Θ'. καὶ Γ.)

» τὴν τάξιν τῆς ἐπαγγελίας συγγέας, οὐχ, ὡς ἐπηγγείλατο, κα-
 » τεσκέυασε. » Ἄλλο λοιπὸν ἡ τέχνη καὶ ἄλλο ἡ οἰκονομία· ἡ
 μὲν τέχνη θεωρεῖ καὶ διδάσκει τὰ κατ' αὐτό· ἡ δὲ οἰκονομία δια-
 θέτει οὕτως ἢ ἄλλως, εἰς τὸ συμφέρον τῆς ὑποθέσεως ἀποβλέ-
 ποντα. Ὅτι μὲν ἄλλο ἡ τέχνη καὶ ἄλλο ἡ οἰκονομία, περὶ
 τούτου οὐδεμία ἀμφιβολία· καὶ οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς, ἀλλὰ
 καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης τέχνης, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων λαμβάνει
 οἰκονομικὰς τροποποιήσεις· οὗτοι δὲ ὁ Δημοσθένης δὲν ἐφύλαξεν ὅσα
 ὑπεσχέθη ἐν τῇ προκατασκευῇ, ἀλλ' ἐποηρέυθη, τοῦτο δὲν εἶναι
 ἀληθές· διότι αὐτὸς ὁ Δημοσθένης ἐπιλογιζόμενος μεία τὰς ἀπο-
 δεΐξεις, λέγει, « συλλογίσασθαι δὴ βούλομαι τὰ κατηγορημένα
 » ἀπαρχῆς, ἵν' ὅσα ὑμῖν ὑπεσχόμεν ἀρχόμενος τοῦ λόγου, δεΐ-
 » ξω πεποιηκώς. κ.τ.λ. » ἐκθέτων ταῦτα κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν
 τῆς προκατασκευῆς καὶ τῶν ἀποδείξεων. Ὁ Ἑρμογένης θεωρεῖ ὡς
 παράδοξον τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Δημοσθένους, ὅτι μετὰ πολλὰ κε-
 φάλαια ἔθεσε τὸ ἀνεύθυνος ἐπὶ λόγου· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι
 κεφάλαιον τῆς προκατασκευῆς, ὡς καλῶς περιέφησεν ὁ ῥητοροδι-
 δάσκαλος Ἀθανάσιος, ἀλλ' ἀντιληπτικὴ ὑποφορὰ τοῦ Αἰσχίνου, τὴν
 ὁποίαν λυεῖ ὁ Δημοσθένης ἀποδεικνύων ὅτι οὐδεὶς πρεσβευτὴς εἶναι ἀ-
 νεύθυνος ἐπὶ λόγους.

Ὁ αὐτὸς τεχνολόγος παρατηρεῖ καὶ ἄλλο εἶδος προκατασκευῆς
 παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τὸ ὅποιον ἐπαγγελίαν κεφαλαίων δὲν ἔχει,
 ἀλλὰ ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἡ δίκη γίνεται κατὰ νόμους, ἐάν στοχά-
 ζηται ὅτι εἶναι παρὰ τοῖς δικασταῖς ἄγνοια ἢ ἀμφιβολία τις περὶ
 τούτου. Οὕτως ἐν τῷ κατὰ Μειδίου πρὶν ὁ ῥήτωρ εἰσβάλλει
 εἰς τὰ κεφάλαια τῆς στάσεως, ἧτις εἶναι ὁρικὴ (βλ. Ῥητορικ.
 σελ. 250), δεικνύει ἐκ νόμων ὅτι δίδεται ἐξουσία προβολῆς εἰς
 τὸν θέλοντα νὰ κατηγορήσῃ ἐπὶ δικαστηρίου τὸν περὶ τὴν ἐριτὴν ἀδι-
 κόν τι πράξαντα. Καὶ ὁ Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου τὸ αὐτὸ
 εἶδος τῆς προκατασκευῆς μετεχειρίσθη, δείξας ὅτι οἱ νόμοι δίδου-
 σιν ἐξουσίαν νὰ εἰσάγῃ τις εἰς δίκην τὸν ἡταιρηλότα.

Πρῶτον μὲν τοίνυν ὦ ἀπήγγειλε, κ.τ.λ. | Ἐντεῦθεν ἀρχεται
 ἡ ἐκθεσις τῶν κεφαλαίων τῆς προκατασκευῆς, ἡ ὀρθότερον εἶπεν,
 τῶν σημείων, ἐξ ὧν ἐπαγγέλλεται ὅτι θέλει ἀποδείξει τὸν Αἰσχί-
 νην, ὅτι ἐδωροδοκῆθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Ἐκθέτων δὲ τίνων πρέπει
 νὰ λαμβάνωσι λόγον παρὰ τοῦ πρεσβευτοῦ, δίδει καὶ τὸν λόγον
 ἐκείνου καὶ ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ταῦτα τῆς δωροδοκίας δὲν εἶναι
 ἀθῶα, λέγονται ἐγκλήματα· καὶ ὅσα δὲν εἶναι φανερά, ἀποδεικνύου-
 νται στοχαστικῶς ἐξ ἄλλων· διὰ τοῦτο ἐπαγγέλλεται ἐν τάξει προ-
 καιασκευῆς, ὅτι θέλει δείξει αὐτὰ, καὶ δεικνύει τὸ μὲν ὅτι ἀπήγ-

γείλε ψευδῆ, ἐκ τῆς τῶν Φωκέων ἀπωλείας καὶ τῆς τῶν Θηβαίων
 σωτηρίας, τὰ ἐναντία ἀπαγγείλαντος αὐτοῦ, καὶ ἔκ τινων ἄλλων
 παρεπιμένων· τὸ δὲ ὅτι ἔπεισε τὴν πόλιν, ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἀπέστει-
 λεν οὐδαμῖαν βοήθειαν εἰς τοὺς συμμαχούς· τὸ δὲ ὅτι ἔπραξε παρὰ
 τὰ προσταταγμένα, ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἶπεν οὐδὲν περὶ Ἀμφιπόλεως,
 καὶ ἀφῆκε τὸν Φίλιππον νὰ κάμῃ ἐκσπόνδους τοὺς Φωκεῖς· τὸ δὲ
 ὅτι κατέριψε τοὺς χρόνους τῆς πρεσβείας, ἄ. ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἐπλευ-
 σε τὴν ταχίστην, ὅπου ἦτο ὁ Φίλιππος, διὰ νὰ λάβωσιν οἱ πρέ-
 σβεις παρ' αὐτοῦ τοὺς ἔρκους, καὶ διὰ τὴν χρονοτριβὴν ταύτην ἐ-
 κείνος ἐκυρίευσε πολλὰ τῶν ἐν τῇ Θράκῃ πολισμάτων· β'. ἐκ
 τοῦ ὅτι ἐβράδυνε νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ ἀπαγγείλῃ τὴν ἐπὶ τὰς Θερ-
 μοπύλας ἐκστρατείαν τοῦ Φιλίππου.

Προκατάστασις εἴτε προδιήγησις

Εὔρεσις καὶ σύνθεσις.

Κατάστασιν λέγει ὁ Ἑρμογένης τὴν διήγησιν· ὅθεν προκατάστασις
 καὶ προδιήγησις εἶναι ἐνταῦθα τὸ αὐτό· Πρέπει ὁ ῥήτωρ νὰ εἰσέρχη-
 ται εἰς τὴν διήγησιν οὐχὶ ἀμέσως καὶ ἐξ ἀπροόπτου, διότι τοῦτο εἶ-
 ναι ἄτεχνον καὶ ἰδιωτικόν, ἀλλὰ διὰ τινος προεισαγωγῆς, ὡς προ-
 ομιμίου· ὅθεν πρέπει· νὰ ζητῇ τὰ πρῶτιστα μὲν, προσήκοντα ὅμως
 εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, καὶ ἀπὸ τούτων νὰ ἀρχῆται. Ἡ
 προκατάστασις ἐνταῦθα εἶναι, πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ κατηγορεῖν ἔχων
 κ. τ. λ. μέχρι τοῦ ἐξελεγχθῆσθαι δῶρα ἔχω. Τὰ πρῶτιστα,
 ἀφ' ὧν ἀρχεται ὁ ῥήτωρ ἐνταῦθα εἶναι, « πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ κα-
 » τηγορεῖν ἔχων εἶτι πρὸς τούτοις ἕτερα, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐξ
 » ὧν οὐκ ἐσθ' ὅστις ἂν οὐκ εἰκότως μισήσειεν αὐτὸν, βούλομαι πρὸ
 » πάντων, ὧν μέλλω λέγειν, μνημονεύοντα ὑμῶν εὔαιδ' ὅτι πολ-
 » λούς ὑπομνήσται εἰς τίνα τάξιν ἔταξεν ἐκείτον Αἰσχίνης· ἐν τῇ πολι-
 » τεῖα τὸ πρῶτον, καὶ τίνας λόγους κατὰ τοῦ Φιλίππου δημηγορεῖν
 » ὤφετο δεῖν. κ.τ.λ. » Λέγει δὲ καὶ τὸν σκοπὸν τῆς διηγῆσεως, « ἵν'
 » εἰδῆθ', ὅτι τοῖς ὑπ' ἐκείνου πεπραγμένοις καὶ δεδημηγορημένοις ἐν
 » ἀρχῇ, τούτοις μάλιστα πάντων ἐξελεγχθῆσθαι δῶρα ἔχων. » Δύο
 λοιπὸν μέρη προαναγγέλλει τῆς διηγῆσεως, ἃ ὅτι κατ' ἀρχὰς ὁ Αἰ-
 σχίνης ἦτο μισοφιλιππος. β' ὅτι μεταβληθεὶς ὕστερον ἐγένετο φιλο-
 φιλιππος· ἐξ οὗ δεικνύεται ὅτι δῶρα λαβὼν μετεβλήθη· Ἐντεῦθεν γί-
 νεται δῆλον ὅτι ἡ κατηγορία εἶναι κυρίως περὶ δωροδοκίας· εἰς τοῦτο
 ἐπανερχεται καὶ μετὰ τὴν διήγησιν· καὶ εἰς τοῦτο ἀπρτείνονται πᾶ-
 σαι αἱ ἀποδείξεις.

Ἐρμηνεῖα.

Τὰ ποιούντα τὴν περιβολὴν τῆς προκαταστάσεως εἶναι ἃ ἢ πρόσ-

ληψις τοῦ ἀορίστου, πολλὰ δὲ καὶ δευρὰ κατηγορεῖν ἔχων ἔτι πρὸς τοῦτοις ἕτερα· β'. ἢ κλητική. γ'. αἱ δύο παρενθέσεις, ἑξῶν ἢ μία εἶναι σχοινοτενές κῶλον· ἐξ ὧν οὐκ ἔσθ' ὅστις οὐκ ἂν εἰκότως μισήσειεν αὐτόν. ἔθθα σημείωσον καὶ τὸ καινοπρεπές τῶν δύο ἀποφάσεων ἀντιμίας καταφάσεως· ἢ δὲ ἄλλη κομματική, ὧν μέλλω λέγειν· δ'. τὸ πρὸ πάντων, ἑξῶθεν προσληφθέν. ε'. ἢ ἀναστροφή εἴτε ὑπερβατόν, τοῖς ὑφ' ἑαυτοῦ πεπραγμένοις κ. τ. λ.

Διήγησις.

Ἡ ῥητορική διήγησις, οὔσα παράστασις τῆς πράξεως περὶ ἧς γίνεται ἡ δίκη, δὲν ἔχει χρεῖαν εὐρέσεως, ἀλλὰ τρόπου καταλήλου εἰς τὸ εἶδος τῆς πράξεως. Δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τὴν διήγησιν μὲ τὰς γινόμενας ἐν τοῖς λόγοις πρὸς παράδειγμα καὶ διδασκαλίαν· ἐκεῖναι εἶναι καθ' αὐτὸ διηγήματα· Ἀρεταὶ δὲ αὐτῆς εἶναι ἡ σαφήνεια, ἡ πιθανότης καὶ ἡ συντομία (βλ. Ῥητορικ. Σελ. 363) Ὅπου εἶναι χρεῖα, γίνεται πλατυσμὸς διὰ τῆς λεπτομεροῦς παραστάσεως, τὸ ὅποιον λέγεται παρὰ τοῖς ῥητορσι *διασκευὴ*, καὶ ἡ ἔχουσα ταύτην διήγησις, *ἐνδιάσκευος*. Ὅπου ὁμοίως εἶναι χρεῖα, ὁ ῥήτωρ ἐπιφέρει καὶ αἰτίας τῶν λεγομένων, ὅθεν λέγεται διήγησις *ἐγκατάσκευος*· ἀπλή δὲ ἢ μὴ ἔχουσα ταῦτα· Ὁ πλατυσμὸς γίνεται, ὅταν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πλατύνωμεν μὲ δύο, τρία, ἢ καὶ πλείω κῶλα· οἷον « ἐγὼ περὶ τὴν πόλιν εὖνους οὐ τήμερον, οὐδὲ νῦν ἠρξάμην ἀγαπᾶν τὰ κοινὰ, ἀλλὰ τῆς πρὸς ὑμᾶς εὐνοίας πάλα καὶ πρόπαλαι πολλὰ ἐξενήνοχα δείγματα· καὶ οἱ τὰ πρὸς ὠφέλειαν ὑμῖν ἀνασκοπῶ, μυριάκις δηλώσαί μοι δοκῶ (ἐξ Ἑρμογ.). » Ἔτι ὅταν ἀρχώμεθα ἐκ τῶν παρεμμένων, καὶ ἔπειτα λέγωμεν τὰ πεπραγμένα μὲ διάφορα κατὰ τὴν λέξιν κῶλα. Ἔτι, ὅταν πρὸ τῶν πράξεων μεταχειρίζομεθα συλλογισμοὺς, ἤγουν βουλευμάτια καὶ σκέψεις τοῦ πράξαντος. Ἔστω παράδειγμα ἐκ τοῦ Ἑρμογένους ὁ στρατηγὸς ὁ μὴ ἀνοίξας τὰς πύλας τῆς πόλεως ἐν νυκτί, ὅτε τριακόσιοι πολῖται, αἰχμάλωτοι παρὰ τοῖς πολεμίοις, φυγόντες κατέφυγον εἰς τὴν πόλιν, καὶ κατηγορούμενος ἐπὶ προδοσίᾳ. « Ἡμεῖς » γάρ, ἐνστάτος τοῦ πολέμου καὶ καταρράγεισης τῆς μάχης, καὶ » κινήσεως ἡμῖν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς φιλονεικίας, ἄλλον μὲν οὐδέ » να τῶν πάντων στρατηγὸν ἐχειροτονήσαμεν, οὐδὲ ἐπεστήσαμεν » τοῖς πράγμασιν, οὐδὲ τὸ στρατόπεδον ἐπιστεύσαμεν· τοῦτον δὲ » στρατηγεῖν ἠξιώσαμεν, καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς πόλεως ἐπιστεύσαμεν, » καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν ἔχειν, καὶ τάττειν ὅπως ἐθελήσειεν, ἐπε » τάξαμεν, οὐχ ὡς μὰ τὴν ἀλήθειαν προδώσαντος αὐτοῦ τὴν πό » λιν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπήσαντος, ἀλλ' ὡς εὐνοϊκῶς προστη-

» σόμενου τῶν ἡμετέρων πραγμάτων. Ὁ δὲ, ταῦτα πιστευθεὶς, » οὔτε ἐστρατήγει καλῶς, οὔτε ἐξηγεῖτο τῶν πραγμάτων ὀρθῶς· » δύσνους γάρ ἦν περὶ τὴν πόλιν καὶ ἄδικος πάνυ· ἀλλὰ καὶ αἰ- » νιος ἡμῖν ἤτις ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς καλῶς ποιῶν, καὶ κη- » δόμενος τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων, καὶ ἐπανορθούμενος τὰ » τῆς πόλεως παίσματα, κατὰ νοῦν ἐποίησε τοῖς πολίταις ῥῆξαι » τὰ δεσμὰ καὶ φυγεῖν δυνηθῆναι, καὶ σωθῆναι πρὸς ἡμᾶς, ἐνταῦθα » ὁ στρατηγὸς ἐλογίζετο, ὡς εἰ μὲν ἀνοίξειε τὰς πύλας, σωθῆναι τε » παρασκευάσει τοὺς τριακοσίους, καὶ οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ τῆς » προδοσίας ἔσται· καὶ τῆς ἤτις ἡμῖν ἀπαντήσει παραμυθία· εἰ » δὲ μὴ ἀνοίξειεν, ὡς πληρώσει τε τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ πάντες τε- » θνήσκονται, καὶ εἰς στενὸν κομιδῆ καταστήσονται τὰ ἡμέτερα· » τοῦτο καὶ πράττειν προέλετο. »

Ὅταν παριστάνηται μετὰ πλατυσμοῦ ὁ τρόπος τῆς πράξεως, ἡ διήγησις γίνεται *διάσκευος*· τρόποι δὲ διηγήσεως τρεῖς, ἀπλοῦς, ἐγκατάσκευος, ἐνδιάσκευος· ὅταν μὲν τὰ πράγματα ἦναι πολλὰ καὶ ποικίλα καὶ ἱκανὰ, καὶ ἐπιβαρύνωσι τοὺς ἀνιδίους, ἡμᾶς δὲ βοηθῶσι, τότε θέλομεν μεταχειρίζεσθαι ἀπλήν διήγησιν· ἐὰν δὲ ἡ ὑπόθεσις ἦναι σύντομος καὶ οὐχὶ ποικίλη, τότε θέλομεν μεταχειρίζεσθαι τὸν ἐγκατάσκευον τρόπον, κατασκευάζοντες αὐτὴν διὰ τῶν αἰτιῶν· ἐὰν δὲ ἦναι σύντομος, καὶ δυναμένη νὰ προξενήσῃ πάθος, ἤγουν, φόβον, λύπην, χαρὰν, τότε θέλομεν μεταχειρίζεσθαι τὸν ἐνδιάσκευον, πλατύνοντες τὸν τρόπον, οὐχὶ ὁμῶς ὑπὲρ τὸ δέον.

Ἐν ταύτῃ λοιπὸν τῇ διηγῆσει αἱ ὑποκείμεναι πράξεις εἶναι ἡ πρὸς τὸν Φίλιππον προτέρα διαγωγή τοῦ Αἰσχίνου πρὶν ἀποσταλῆναι πρεσβευτῆς, καὶ ἡ μετὰ ταῦτα εἰς τὸναντίον μεταβολὴ αὐτοῦ, ὅτι συνεφώνησε μὲ τὸν Φιλοκράτην συμβουλευόντα καὶ γράφοντα εἰρήνην αἰσχράν. Αὕτη εἶναι ἡ κρίσις τοῦ Ἀθανασίου, σύμφωνος μὲ τὴν διήγησιν αὐτὴν τοῦ ῥήτορος· ὁ δὲ Οὐλπιανὸς λέγει ὅτι τὸ πρῶτον μέρος περιέχει τὸ ἐγκλημα τῆς δωροδοκίας· τὸ δὲ δεύτερον, τὸ τῆς ἀπωλείας τῶν Φωκέων.

Ἐξηγησία.

Ἔστι τοίνυν οὗτος ὁ πρῶτος Ἀθηναίων αἰσθόμενος Φίλιππον, κ.τ.λ. μέχρι τοῦ οἱ δωροδοκοῦντες καὶ χρήματα λαμβάνοντες παρὰ Φιλίππου. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς διηγήσεως εἶναι ἀπλοῦν καὶ ἀκατάσκευον· παρατήρησον ὁμῶς τὴν δύναμιν τῶν λέξεων, ὁ πρῶτος Ἀθηναίων αἰσθόμενος· διὰ τούτων παριστάνει τὸν Αἰσχίνην ὡς ἄνδρα φρόνιμον καὶ ὀξυδερκῆ, ὅτι πρῶτος τῶν Ἀθηναίων ἐνόησεν ὅτι ὁ Φίλιππος ἐπιβουλεύει τὴν ἐλευθερίαν τῶν

Ἑλλήνων καὶ διαφθεῖρει τινὰς τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀρχόντων. Οὕτω πόρρωθεν προλαμβάνων ἀνατρέπει πᾶσαν πρόφασιν αὐτοῦ, ὅτι τάχα ἠπατήθη, καὶ εἰσάγει ὡς μάρτυρας αὐτὰ τὰ πράγματα καταμαρτυροῦντα, ὅτι δωροδοκηθεὶς ὑστερον ἔλεγε καὶ ἔπραττεν ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου· δὲν ἦσαν λόγοι ἀπλοῖ, ἀλλ' ὡς πεπληροφορημένος ἐδημηγόρει κατὰ τοῦ Φιλίππου, παριστάνων αὐτὸν καὶ ἐν τῇ βουλῇ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς ἐπιβουλον τῆς Ἑλλάδος, ὥστε καὶ ἐπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ πέμψωσι πρέσβεις πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ συνέλθωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων, ὅπως συσκεθῶσι περὶ τοῦ πρὸς Φίλιππον πολέμου· καὶ ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἀκούοντες παρὰ τῶν ἐκ τῆς Μακεδονίας ἐλθόντων, ὅτι ὁ Φίλιππος ἐπιθυμεῖ νὰ κάμῃ εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀπεφάσιζαν νὰ πέμψωσι πρέσβεις πρὸς αὐτὸν, αὐτὸς οὗτος ὁ Αἰσχίνης ἔλεγε κατ' ἴδιον πρὸς τὸν Δημοσθένην νὰ προσέχωσι τὸν μισρὸν καὶ ἀναιδῆ Φιλοκράτην· καὶ ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῇ πρώτῃ τῶν περὶ εἰρήνης ἐκκλησιῶν συνεβουλεύοντο, ἀναστὰς εἶπε περὶ τοῦ ψήφισματος τοῦ Φιλοκράτους, « Εἰ πάνυ πολὺν χρόνον ἐσκόπει Φιλοκράτης, ὦ » ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅπως ἂν ἄριστα ἐναντιωθεῖται τῇ εἰρήνῃ, οὐκ » ἂν αὐτὸν ἄμεινον εὐρεῖν οἶμαι, ἢ τοιαῦτα γράφοντα. Ἐγὼ δὲ » τούτην μὲν τὴν εἰρήνην, ἕως ἂν εἴς Ἀθηναίων λειπηται, οὐδέποτε » ἂν συμβουλευέταί μοι ποιήσασθαι τῇ πόλει. » Ὁ δὲ ταῦτα εἰπὼν ἐν τῇ προτέρᾳ τῶν ἐκκλησιῶν πάντων ἀκούοντων, ἐν τῇ ἐπιούσῃ, καθ' ἣν ἔπρεπε νὰ κυρωθῇ ἡ εἰρήνη, ἀναστὰς ἐδημηγόρει πάντα τὰ ἐναντία, συνηγορῶν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Φιλοκράτους. Αὕτη λοιπὸν ἡ αἰφνίδιος μεταβολὴ τοῦ Αἰσχίνου ἐδεικνυεν αὐτὸν καὶ ἐμαρτύρει οὐχὶ ἠπατημένον, ἀλλὰ δεδωροδοκημένον. Ὅτι ὅμως ὁ Αἰσχίνης ἔλεγεν, « ὡς οὔτε τῶν προγόνων ὑμᾶς μεμνησθαι δεοί, » οὔτε τῶν τὰ τρόπαια καὶ τὰς μάχας λεγόντων ἀνέχεσθαι, » ταῦτα φαίνονται τοῦ Δημοσθένους ὑπερβολαί. Καὶ πῶς ἤθελε τολμήσει ὁ Αἰσχίνης νὰ προσφέρῃ τοιοῦτους λόγους πρὸς τοὺς Ἀθηναίους; ἢ αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι πῶς ἤθελον ὑποφέρει αὐτὸν λέγοντα τοιαῦτα; Ὁ Αἰσχίνης ἀρῶν παρέστησεν ἐν ποίᾳ καταστάσει ἦσαν τὰ πράγματα τῶν Ἀθηναίων, ὅτε ἐγίνοντο οἱ περὶ εἰρήνης λόγοι, εἶπεν, « Ἀνιστάμενοι δὲ οἱ συντεταγμένοι ῥήτορες, περὶ μὲν τῆς » σωτηρίας τῆς πόλεως οὐδὲν ἐνεχέρουν λέγειν, ἀποβλέπειν δὲ εἰς » τὰ προπύλαια τῆς ἀκροπόλεως ἐκέλευον ὑμᾶς, καὶ τῆς ἐν Σκα- » λαμίῃ πρὸς τὸν Πέρσῃ ναυμαχίας μεμνησθαι, καὶ τῶν τάφων, » καὶ τῶν προγόνων, καὶ τῶν τροπαίων· ἐγὼ δὲ ἀπάντων μὲν τού- » των ἔφην δεῖν μεμνησθαι, μιμῆσθαι μὲν τοὶ τὰς τῶν προγόνων » εὐδουλίαν, τὰ δὲ ἀμαρτήματα αὐτῶν καὶ τὴν ἄκαιρον φιλονεικίαν

» φυλάττεσθαι κ.τ.λ. » Καὶ ταῦτα μὲν κάλλιστα καὶ ὀρθότατα ἔλεγεν· ἡ πολιτικὴ ὅμως διαγωγή αὐτοῦ μαρτυρεῖται παντάπασιν ἐναντία τῆς τῶν προγόνων· καὶ αὐτὸς οὗτος ἐστάθη ἡ μεγαλύτερα αἰτία τῆς ἀβουλίας ἀπατήτας αὐτοῦ κακισθούως.

Ἐπειδὴ τοίνυν ταῦτα πολιτευομένου τούτου κ.τ.λ. | Τὸ μέρος τοῦτο τῆς διηγήσεως εἶναι ἐγκατάσκευον ἐκ τοῦ τελικοῦ αἰτίου, οὐχ ὡς τῶν ἀποδοσομένων τὰ ἡμέτερα, οὐδ' ὡς τῶν πεπιστευκότων Φιλίππῳ, ἀλλ' ὡς τῶν φυλακόντων τοὺς ἄλλους· καὶ ἐκ τοῦ ποιητικοῦ, διὰ γὰρ τοὺς προσηρημένους λόγους καὶ τὴν πρὸς Φίλιππον ἀπέχθειαν, ταύτην εἰκότως περὶ αὐτοῦ πάντες εἶχον τὴν δόξαν· ἔχει δὲ καὶ περιβολὴν ἐκ τῶν ἀπολύτων λεγομένων μετοχῶν καὶ τῆς διαιρετικῆς γενικῆς.

Καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο ἐπανελθεῖν ἀπὸ τῆς πρώτης πρεσβείας κ.τ.λ.] Εἰπὼν ἄνωτέρω ὅτι, ταύτην εἰκότως περὶ αὐτοῦ πάντες εἶχον τὴν δόξαν, καὶ δικαιολογήσας οὕτω τὴν ἄνοιαν τῶν Ἀθηναίων, ἐπιφέρει καὶ τὴν ἑαυτοῦ, καὶ δικαιολογεῖ αὐτὴν λέγων τὴν αἰτίαν· χωρὶς γὰρ τῶν ἄλλων, κ.τ.λ. Προστοιμᾶζει δὲ οὕτω καὶ λύσιν τῆς ἀντιθέσεως, τὴν ὁποίαν ἐν τῷ αἰκίῳ τόπῳ θέλει κάμει. Τοιοῦτος ὁ ῥήτωρ· προδιαθέτει λεληθότως τοὺς ἀκροατὰς εἰς ὅσα ἀλλαγῶν τοῦ λόγου μέλλει νὰ εἴπῃ ἢ νὰ ἀναιρέσῃ· διότι, ἐπειδὴ, ὅτε ἐπανήλθον ἀπὸ τῆς πρώτης πρεσβείας ἐπήνεσε τοὺς συμπρέσβεις, καὶ ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὸ πρυτανεῖον ἐπὶ ἄριστον, τῶρα δὲ αὐτοὺς, καὶ μάλιστα τὸν Αἰσχίνην, κατηγορεῖ ὅτι παρεπρέσβευσαν δωροδοκηθέντες, ἔπρεπε νὰ λύσῃ τὴν ἀντίθεσιν ταύτην, διὰ τί ἐπαινέσας ἡμᾶς ὡς καλῶς πρεσβεύσαντας, τῶρα κατηγορεῖς ὡς δεδωροδοκημένους προσότας;

Καὶ τοιοῦτους τινὰς εἶπε βραχεῖς καὶ μετρίους λόγους | Ἐνταῦθα τελευτᾷ τὸ πρῶτον μέρος τῆς διηγήσεως, ἐν ᾧ παριστάνει τὸ ἄδολον τῆς γνώμης τοῦ Αἰσχίνου κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ.

Ὁ δὲ ταῦτ' εἰπὼν τῇ προτεραίᾳ, πάντων ἀκούοντων ὑμῶν κ.τ.λ. | Ἐντεῦθεν ἀρχεται τὸ δεύτερον μέρος τῆς διηγήσεως, ἐν ᾧ παριστάνει τὴν μεταβολὴν τοῦ Αἰσχίνου. Δὲν πρέπει δὲ νὰ φαίνεται παράδοξος καὶ ἀπίθανος ἡ τοσαύτη μεταβολὴ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην ἡμέραν· εἰς ψυχὰς εὐαλότους ὑπὸ τοῦ δολοφρονήματος τῶν χρημάτων οὐδὲν ἄτοπον ἀδύνατον.

Ὅν μὲν οὖν τρόπον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, χειροτονησάντων ὑμῶν ἐπὶ τοὺς ἔρκους αὐτὸν πάλιν, κ.τ.λ.] Ἐντεῦθεν ἀρχεται κατὰ τὸν Οὐλπιανὸν τὸ δεύτερον μέρος τῆς διηγήσεως τοῦ περὶ Φωκίων ἐγκλήματος. Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει ὀρθότερον ὅτι ἐνταῦθα δὲν διηγείται ὁ ῥήτωρ, ἀλλ' ὑπισχνεῖται ὅτι μετ' ὀλίγον θέλουσιν ἀκούσει τὰ ἐν τῇ

δευτέρα πρεσβεία πραχθέντα ὑπὸ τοῦ Αἰσχίνου· καὶ περὶ μὲν τούτων θέλει ὁμιλήσει ἐντὸς τοῦ λόγου· ἐνταῦθα δὲ διηγείται τὰ τῆς μεταβολῆς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ πάλιν ἤκομεν ἐκ τῆς πρεσβείας ταύτης κ.τ.λ. | Αὐτὴ ἦτο ἡ δευτέρα πρεσβεία ἡ γενομένη διὰ τὸ λάθωσι τοὺς ἄρκους τῆς εἰρήνης παρὰ τοῦ Φιλίππου.

Προσῆμειν τῇ βουλῇ κ.τ.λ. | Εἰπὼν τοὺς λόγους τοῦ Αἰσχίνου τοὺς μετὰ τὴν πρώτην πρεσβείαν, ἐξ ὧν δείκνυται μεταβεβλημένος, θέλει τώρα νὰ ἀναφέρῃ καὶ τὰ λεχθέντα ὑπὸ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τὴν δευτέραν πρεσβείαν. Λέγει δὲ προσῆμειν τῇ βουλῇ, ἐπειδὴ εἰς τὴν βουλήν πρῶτον ἀπήγγελλον οἱ πρέσβεις τὰ ἐν τῇ πρεσβείᾳ πεπραγμένα. Προσφαλίζει δὲ ὁμοῦ καὶ ἑαυτὸν, λέγων ὅτι καὶ ἐν τῇ βουλῇ εἶπε τὴν ἀλήθειαν καὶ κατηγόρησεν αὐτούς.

Ἔφη γὰρ ἦκειν πεπεικῶς κ.τ.λ. | Ταῦτα μέχρι τοῦ καὶ παρεδήλου τὸν Ὄρωπον, εἶναι τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Αἰσχίνου.

Καὶ ταυτὶ πολλοὶ συνίσασιν, ἃ μέλλω λέγειν κ.τ.λ. | Πολλοὶ τῶν ἀκροατῶν παῖσαν τότε ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καὶ ἤκουον τὰ ὀπίθᾳ τώρα μέλλει νὰ εἴπῃ καὶ κατωτέρω λέγει, πρὸς Διὸς καὶ θεῶν πειρᾶσθαι συνδιαμνημονεύειν. Ταῦτα προσθέτουσι πίστιν εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ αὐτοὶ οἱ ἀκούοντες εἶναι μάρτυρες τῶν λεγομένων.

Τοῦ μὲν ἀπαγγέλλειν τι τῶν πεπρεσβευμένων, κ.τ.λ. | Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δὲν ἀπήγγειλεν οὐδὲν τῶν ἐν τῇ πρεσβείᾳ πραχθέντων, οὐδὲ περὶ τῶν ἐν τῇ βουλῇ βηθέντων ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἀνέφερον, ἀν εἶχέ τι νὰ ἀντεῖπῃ· ἡ σιωπὴ λοιπὸν αὐτοῦ ἦτο ὁμολογία μὲν τῆς ἀληθείας τῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους, ἀπόδειξις δὲ ἅμα τῆς ἀπάτης ἐκείνου· διότι θέλων νὰ ἀπατήσῃ τὸν δῆμον, πρὸς μὲν τοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους ἐσιώπησεν, εἶπε δὲ πᾶν ὅτι ἠδύνατο νὰ κολληέσθαι τὸν δῆμον καὶ περὶ Θηβαίων καὶ περὶ Φωκίων, καὶ περὶ παντὸς ἄλλου ἐπιθυμητοῦ εἰς αὐτόν.

Ἔφη γὰρ ἦκειν πεπεικῶς κ.τ.λ. | Λύει καὶ ἀναίρει τὴν πρόφασιν τοῦ Αἰσχίνου, ὅτι δῆθεν ἠπατήθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου· διότι, ἀν αὐτὸς ἐπέσειε τὸν Φίλιππον, πῶς ὁ Φίλιππος ἠπάτησεν αὐτόν; ἄρα ψευδῶς ἀπήγγειλε ταῦτα, διὰ τὸ ἀπατήσῃ τὸν δῆμον.

Ἀναστάς δ' εὐθὺς ἐγὼ, ταῦτά τε οὐκ ἔφην εἶδέναι κ.τ.λ. | Δραματικὸν τὸ μέρος τοῦτο καὶ εἰκονικὸν τῆς πάλης τοῦ ἀδιαφθόρου πολιτικοῦ ἀνδρὸς πρὸς τοὺς διεφθαρμένους, καὶ πρὸς τὸν εὐπιστὸν καὶ φιλοσκώμονα δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ὅστις καταγοητευθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Αἰσχίνου, δὲν ἤθελε νὰ ἀκούῃ τὰς ἀντιλογίας

τοῦ Δημοσθένους, μάλιστα δὲ καὶ ἐγέλα εἰς τοὺς χλευασμοὺς τῶν κολάκων. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἦθος τῶν δημοκόπων, νὰ εἰρωνεύωνται καὶ νὰ χλευάζωσι τοὺς ἀντιλέγοντας, προσθέτοντες εἰς τὴν ἀπάτην τῶν λόγων καὶ τὸν ἔκ χλευασμοῦ γέλωτα, μήποτε εἰσχωρήσῃ ἡ ἀλήθεια εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων.

Τοῦ χάριν δὲ ταῦθ' ὑπέμνησα κ.τ.λ. | Πέρανας τὴν διήγησιν λέγει τὰς αἰτίας αὐτῆς ἐπιλογικῶς· πρῶτον, διὰ τὸ μὴ λέγῃ μηδεις, *Εἶτα τότε οὐκ ἔλεγεσ παραχρηῖμα ταῦτα, οὐδ' ἐδιδασκες ἡμᾶς*; τὸ ὅποιον εἶναι καὶ λύσις ἀντιθέσεως ἐκ τοῦ χρόνου· δεύτερον, διὰ τὸ εἰδῶσιν ὁποίας πολιτικὰς ἀρχὰς ἐδείκνυεν, ὅτε ἦτο ἄδωροδόκητος, καὶ πῶς ἐξίφνης μετεβλήθη, καὶ νὰ συμπεράνωσιν ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ τῶν πραγμάτων ἐναντίων τοῖς λόγοις ἀποθάντων, ὅτι δωροδοκῆθεις μετέβαλε σύστημα.

Ἐρμηνεία τῆς διηγέσεως.

Ἔστι τοίνυν εὖτος ὁ πρῶτος Ἀθηναίων αἰσθόμενος κ.τ.λ. | Ταῦτα μέχρι τοῦ καὶ χρήματα λαμβάνοντες παρὰ Φιλίππου, εἶναι πνεῦμα· ὁ δὲ λόγος ὑπτιος διὰ τὴν ὀρθότητα τοῦ σχήματος· ἐξίρει δὲ αὐτὸν κατ' ἀρχὰς ἡ παρένθεσις, ὡς τότε δημηγορῶν ἔφη. Σημειωτέον δὲ ὅτι παρένθεσις, ἐπεμβολή, ὑποστροφὴ, εἶναι συνώνυμα παρὰ τοῖς ῥήτορσι. Ἔχει δὲ πολλὰ καὶ διάφορα σχήματα· ἃ τὸ τῆς ὀρθότητος, τὸ ὅποιον φυλάττεται μέχρι τέλους, ὁ αἰσθόμενος, καὶ προσίωρ, καὶ πείσας, καὶ ἀπαγγέλλων, καὶ διεξιὼν· β'. τὸ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ καί· γ'. τὸ τῆς παρενθέσεως· δ'. τὸ τοῦ μερισμοῦ, προσίωρ μὲν τῇ βουλῇ, προσίωρ δὲ τῷ δήμῳ, ὅστις κάμνει εἰς τὸν λόγον περιβολὴν διὰ τὸ ἐλκυστικὸν τῆς ἐνοίας· καὶ γοργότητα ὁμοῦ καὶ κάλλος διὰ τὸ κομματικόν· ε'. περιβολὴν ἐκ τῆς ἐξωθεν προσλήψεως τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου, μετὰ ταῦθ' ἦκων ἐξ Ἀρκαδίας, καὶ ἐν τοῖς μυρίοις, ἐν Μεγάλῃ πόλει· ζ'. ἄλλην περιβολὴν ἐκ τῆς πρὸς ἕτερον διαφορᾶς, οὐχὶ τὰς ἰδίας ἀδικουσι μόνον πατρίδας· τὰ δὲ μακρὰ κῶλα δίδουσιν εἰς τὸν λόγον λαμπρότητα· παρατήρησον δὲ καὶ τὴν τροπικὴν χρῆσιν τῆς λέξεως δευτεραγωνιστήν. Ὁ Αἰσχίνης ἐστάθη τριταγωνιστὴς τραγωδίας· ἔθεν παριστάνει αὐτὸν εὐφῶς καὶ δικτυκῶς ἅμα ὑποκριτὴν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, μεταβαλλόμενον, ὡς οἱ θεατρικοὶ ὑποκριταί, ἀπὸ μορφῆς εἰς μορφήν, καὶ οὐχ ἀπλῶς ὑποκριτὴν, ἀλλὰ πρωταγωνιστὴν, ἔχοντα δευτεραγωνιστὴν τὸν Ἰσχανδρον.

Ἐπειδὴ τοίνυν ταῦτα πολιτευομένου τούτου τότε, κ.τ.λ. | Περιβάλλει τὸν λόγον διὰ τῆς προσλήψεως τοῦ προσώπου, πολιτευο-

μέτου τούτου, ἔνθα ὁ πλαγιασμὸς κάμνει τὸν λόγον λαμπρόν· περιβολὴ εἶναι καὶ ἡ πρόσληψις τοῦ χρονικοῦ τότε· ἐπιφέρεται ἄλλη περιβολὴ ἐκ τοῦ ελικοῦ αἰτίου, τὸ ὅποιον εἶναι, ὡς τῶν φυλαξόντων τοὺς ἄλλους, τὰ δὲ δύο ἄλλα, οὐχ ὡς τῶν ἀποδοσμένων τὰ ἡμέτερα, οὐδ' ὡς τῶν πεπιστευκότων Φιλίππῳ, συμπεκλήθησαν χάριν πλατυσμοῦ, καὶ προσθέτουσι περιβολὴν εἰς τὴν περιβολὴν τῆς αἰτίας, τὸ ὅποιον κάμνει τὴν λεγομένην μεστότητα τοῦ λόγου· διότι τοῦτο εἶναι κατὰ τὸν Ἑρμογένην μεστότης λόγου, περιβολὴ περιβεβλημένη· τὸ δὲ, ὅπως τὸν μιὰρὸν καὶ ἀγαυὴν φυλάξωμεν ἀμφοτέρω Φιλοκράτην, πολλὰ παρεκελεύσατο, εἶναι ἠθικοῖτα, ἐξ ἧς ὁ λόγος γίνεται ἠθικός, ἤγουν παρσαυτικός τοῦ ἠθους, τῆς γνώμης τοῦ λέγοντος.

Χωρὶς γὰρ τῶν ἄλλων, ὧν, ὅπερ εἶπον, εἰρήκει, κ.τ.λ.] Περιβολὴ ἐκ τῆς προσλήψεως τοῦ ἄλλου, τὸ ὅποιον ἐνταῦθα παριστάνει οὐχὶ διαφορὰν, ἀλλ' ὁμοιότητα· διότι ὅμοια τούτων ἦσαν καὶ τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Αἰσχίνου. Ἄλλη περιβολὴ εἶναι αἰ ἐπεμβολαί, ὧν εἰρήκει, ὅπερ εἶπον. Ἐπειτα περιβολὴ ἐκ τῆς αἰτίας, ἀναστάς γὰρ, κ.τ.λ. Μεστὸν κάμνουσι καὶ ἐνταῦθα τὸν λόγον αἰ ἄλλεπάλληλοι περιβολαί· διότι τὰ ταῦτα εἰπὼν τῇ προτέρᾳ τῶν ἐκκλησιῶν εἶναι πρόσληψις τῶν ἐναντίων· ἔπειτα πρόσληψις ἕξωθεν ἄλλου προσώπου, πάντων ἀκούοντων ἡμῶν· ἔπειτα παρένθεσις, ἐν ἧ τὴν εἰρήνην ἔδει κυροῦσθαι· πάλιν ἄλλου προσώπου πρόσληψις, τὸ ὅποιον λέγεται ἢ πρὸς ἕτερον διαφορὰ, ἐμοῦ τῶν συμμάχων συνηγοροῦντος δόγματι· καὶ ἄλλη ὁμοίως κατωτέρω, καὶ ἡμῶν βουλομένων ταῦτα, καὶ οὐδὲ φωνὴν ἀκούειν ἐθελόντων τοῦ καταπύστου Φιλοκράτους· ἔπειτα παρένθεσις σχετικιστικὴ, ὧ Ζεῦ καὶ πάντες θεοί, ἦεις κάμνει τὸν λόγον σφόδρα ἐνδιάθετον· λέγεται δὲ κατὰ τοὺς ῥήτορας ἐνδιάθετος λόγος ὁ κινῶν τὴν καρδίαν, ὁ αἰσθηματικός· τὰ δὲ σχετικῶς καὶ ἀγαυῆς εἶναι πρόσληψις τῆς ποιότητος τοῦ προσώπου. Εἶναι δὲ καὶ οὗτος ὁ λόγος πνεῦμα ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ, ὁ δὲ ταῦτ' εἰπὼν τῇ προτεραίᾳ κ.τ.λ. καὶ τελευτῶν εἰς τὸ οὐπω πεπρακῶς ἑαυτὸν ἦν.

Ὅν μὲν οὖν τρόπον, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κ.τ.λ.) Καί τοῦτο πνεῦμα μικρότερον τοῦ ἀνωτέρω, τελευτῶν εἰς τὸ αὐτίκα ἀκοῦσθε. Ἐχει δὲ καὶ τοῦτο περιβολὴν ἄ. ἐκ τῆς κλητικῆς· β'. ἐκ τοῦ πλαγιασμοῦ τῆς μετοχῆς· χειροτονησάντων ἡμῶν· γ'. ἐκ τῆς προσλήψεως τοῦ προσθετικοῦ πάλιν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ πάλιν ἤκομεν ἐκ τῆς προσθείας ταύτης τῆς ἐπὶ τοὺς ὄρκους κ.τ.λ.) Ἄλλο πνεῦμα τελευτῶν εἰς τὸ προσήμιμεν τῇ

βουλῇ, καὶ ἔχον περιβολὴν ἄ. ἐκ τῆς παρενθέσεως, ἥσπερ εἶσιν αἱ τῶν εὐθύνας· β'. ἐκ τῆς προσλήψεως τοῦ οὐδοτιῶν, διότι οὔτε μικρὸν, οὔτε μέγα, σημαίνουσι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ οὐδοτιῶν· γ'. ἐκ τῆς ἄλλης παρενθέσεως, ὅτε τὴν εἰρήνην ἐποιεῖσθε· δ'. ἐκ τοῦ πλαγιασμοῦ τῶν μετοχῶν, πεπραχόντων, πεπρεσβευκότων, καὶ τῆς πρὸς ἕτερον διαφορᾶς· τὰ δὲ αὐθις αὐθις κείνται ἐκ παρᾶλλῆλου.

Καὶ ταυτὶ πολλοὶ συνίσασιν, ἂ μὲλλω λέγειν] Τοῦτο εἶναι ὑπερβατὸν κατὰ παρένθεσιν· τοῦ ὁποίου ἐπιφέρεται ἡ κατασκευὴ, τὸ γὰρ βουλευτήριον μεστὸν ἦν ἰδιωτῶν.

Παρελθὼν δ' ἐγὼ, πάντα τάληθ' πρὸς τὴν βουλὴν ἀπήγγειλα, κ.τ.λ.) Τοῦτο μέχρι τοῦ, καὶ ἔπειτα ταῦτα τὴν βουλὴν, εἶναι ὁμοίως πνεῦμα. Ὁ δὲ λόγος εἶναι ὑπιτιος διὰ τὴν ὀρθότητα τοῦ σχήματος· ἔχει ὅμως πολλὰ τὰ ἐξάιροντα τὴν ὑπιτιότητα, καὶ ποιῶντα τὸν λόγον περιβεβλημένον· πρῶτον εἶναι τὸ σχῆμα τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ καί· β'. αἱ παρένθεσις, ὧν ὁ Κτησιφῶν καὶ ὁ Ἀριστόδημος ἀπήγγειλαν πρὸς ὑμᾶς· καὶ ἡ ἕξωθεν πρόσληψις τοῦ χρόνου, ὅτε τὴν εἰρήνην ἐποιεῖσθε· καὶ ἡ ἐπεξηγητικὴ τοῦ καὶ περὶ τῶν ὑπολοίπων παρένθεσις, ταῦτα δ' ἦν Φωκεῖς καὶ Ἰβῆλαι. Παρατήρητον δὲ ὅτι ὁ καὶ ὁ πρὸ τοῦ μετὰ ταῦτα, συνάπτεται οὐχὶ μὲ τοῦτο, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐννοουμένην δεικτικὴν ἐκεῖνα ἀντικείμενον τοῦ ἀνηριθμησάμην.

Ἐπειδὴ δὲ ἤκεν ἡ ἐκκλησία, καὶ πρὸς ὑμᾶς ἔδει λέγειν κ.τ.λ.] Περιβάλλουσι τὸ μέρος τοῦτο ἄ. ἡ παρένθεσις μετὰ τῆς κατασκευῆς αὐτῆς, καὶ πρὸς Διὸς καὶ θεῶν μέχρι τοῦ ταῦτ' ἐστὶν ἡδὴ· β'. ἡ πρόσληψις τῶν ὑπὸ τοῦ Αἰσχίνου πεπραχέντων, τοῦ μὲν ἀπαγγέλλειν τι κ.τ.λ. πάμπληθες ἀπέσχε· γ'. ἄλλη παρένθεσις, εἰ ἄρα ἠμφισβήτει μὴ τάληθ' λέγειν ἐμέ. Παρατήρησον δὲ ὅτι τὸ πρὸς Διὸς καὶ θεῶν, πειρᾶσθε συνδιαμηνοῦσθαι κάμνει ἐνδιάθετον τὸν λόγον διὰ τὸν ὀρκισμόν, καὶ προσλαμβάνει ἐνταυτῶ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀκουσάντων, τὰ ὅποια ἀμφοτέρω πιστῶν εἰς τὰ λεγόμενα.

Ἐρη γὰρ ἤκειν πεπεικῶς Φίλιππον κ.τ.λ.] Θέλω ὁ ῥήτωρ νὰ εἴπῃ ἐν συνόψει καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Αἰσχίνου λεχθέντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, κάμνει τάσιν τοῦ λόγου καὶ πάνυ μικρὰν, διότι ἀρχεται ἀπὸ τοῦ ἔρη γὰρ ἤκειν κ.τ.λ. καὶ τελευτᾷ εἰς τὸ παρεδῆλου τὸν Ὄρωπόν. Λέγεται δὲ τάσιν λόγον, ὅταν ὁ λόγος λαμβάνῃ ἑκτασιν μεγαλητέραν τοῦ πνεύματος. Εἶναι δὲ ὁ λόγος ἐμπερίβολος, καὶ διὰ τοὺς κατὰ γενικὴν καὶ αἰτιατικὴν πλαγιασμοῦ· πάνυ λαμπρός. Τὰ δὲ ποιῶντα τὴν περιβολὴν εἶναι ἄ. τὰ ὅσα συμφέρει λαβόν

μορφήν παρενθέσεως β'. ἢ παρένθεσις, ὡν κατὰ Θηβαίων εἰπεῖν πρὸς Φίλιππον ἔφη γ'. ὁ πλατυσμός, καὶ οὐ στρατενομένους, οὐδ' ἐνοχλουμένους δ'. οἱ μερισμοί, Θήβας μὲν, Θεσπιάς δὲ, τῷ θεῷ δέ ε'. ἢ πρόσληψις τοῦ οὐ παρὰ Φωκῶν ε'. ἢ κατασκευή, διδάσκειν γὰρ κ.τ.λ. ἢ ἠθοποιία, οὐ λελήθατε ἡμᾶς, ὧ ἄνδρες πρέσβεις, κ.τ.λ. ἢ ἄλλος μερισμός, ὑμεῖς μὲν Ἀμφίπολιν δεδώκατ' ἐκείνῳ, Φίλιππος δ' ὑμῖν Εὐβοίαν ὠμολόγηκε παραδώσειν καὶ θ'. ἢ τελευταία κατασκευή, καὶ γὰρ τῶν τιμᾶς αὐτῷ φθονεῖν τῶν συμπρέσβεων.

Καὶ παρασιτός, ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δὲ ἔνθεν κ.τ.λ.) Ὁ λόγος ἔχει διασκευὴν, εἰκονίζων οὕτως εἰπεῖν τὴν παροιμίαν τῶν ἐναντίων, καὶ τὴν τοῦ δήμου μωρίαν, ὅτι προκειμένου λόγου περὶ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων πραγμάτων, ὑπέφερε βλέπων τὸν κοινὸν σύμβουλον διακοπτόμενον, καὶ ἔχαιρεν ἀκούων χλευαζόμενον. Ταῦτα κάμνουσι πιθανωτάτην καὶ τὴν ἀπολογίαν τοῦ Δημοσθένους, ὅτι ὑπὸ τούτων ἐκωλύθη νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν δῆμον τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, καὶ νὰ παραστήσῃ τὴν ἀληθινὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ἡ δὲ μεθ' ὅρκου ἐπίκρισις τῆς ἀτόπου ἀκροάσεως τοῦ δήμου κάμνει τὸν λόγον σεμνὸν καὶ ἐνδιάθετον· παριστάνει δὲ τὸν δῆμον τοσοῦτον προκατειλημμένον ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Αἰσχίνου, ὥστε δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ οὐδεμίαν ἀκρόασιν εἰς τοὺς ἀντιλέγοντας. Ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὸ δεύτερον τῶν ἐγκλημάτων, τὸ ὧν ἔπεισε. Αἱ δὲ περιβολαὶ εἶναι, ἢ παρένθεσις, ὧν εἰς τὴν βουλήν ἀπήγγελε· ὁ μερισμός, ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δὲ ἔνθεν· ἢ πρόσληψις τοῦ, οὕτως καὶ Φιλοκράτης· ἢ πρόσληψις τοῦ ἐξαιρετικοῦ, πλὴν ἂ οὗτος ἀπηγγέλει· αἱ κατασκευαί, τίς γὰρ ἂν ἠρέσαστο, κ.τ.λ. καὶ πάντα γὰρ κ.τ.λ. Τὸ ἠθοποιὸν οἶμαι· τὸ δὲ ἀσύνδετον, ἐβῶν, ἐξέκρουόν με, τελευτῶντες ἐχλευάζον, δίδει κάλλος καὶ γοργότητα εἰς τὸν λόγον.

Τοῦ χάριν δὴ ταῦθ' ὑπέμνητα κ.τ.λ.] Ἡ ἐπανάληψις αὕτη γίνεται οὐ τοσοῦτον χάριν εὐκρινείας καὶ σαφηνείας, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ λύσῃ τὸ παρὰ τῶν δικαστῶν παραγραφικὸν ἐκ τοῦ χρόνου, διὰ τί τότε δὲν ἔλεγε ταῦτα; ὅθεν πρῶτον αἴτιον τῆς διηγῆσεως τάττει τοῦτο, ἵνα μηδεὶς ὑμῶν, ἐπειδὴν ἀντιλέγοιτο ἀκούῃ μου, κ.τ.λ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ λόγοι τοῦ πρώτου διέκοψαν πολὺ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐνός μὲν, ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀρχὴν χάριν τῆς σαφηνείας, πρώτου μὲν οὗν τούτου κ.τ.λ. Ἐχει δὲ καὶ τοῦτο τὸ μέρος περιβολὴν καὶ ἐκ τοῦ τελικοῦ αἰτίου, καὶ ἐκ τοῦ πλαγιασμοῦ, καὶ ἐξ ἄλλων, τὰ ὅποια εὐκόλως δύναται τις νὰ διακρίνῃ ἐξ ὧν μέχρι τοῦδε εἶπομεν ἐξετάζοντες τὴν ἐρμηνείαν.

(Ἐπεται ἡ συνέχεια).

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑΝ ΖΗΛΟΥ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΤΩΝ, ΕΤΙ ΔΕ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΔΩΔΩΝΗΣ.

(Ἐκ τῶν εἰσέτι ἀνεκδότων Μολοσσικῶν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱατρονομικῆς Ἀλεξίου Πάλλη Ἱστορικὸν ἀπόσπασμα).

Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τούτους (1680 καὶ ἀκολούθως) οἱ Ἰωαννῖται, ἐξασκούντες τὸ ἐμπόριον εἰς Βενετίαν καὶ Μεσσήνην τῆς Σικελίας, συνήθροισάν οὐκ ὀλίγα πλοῦτη· τὰ δὲ Ἰωάννινα κατέστησαν κέντρον τοῦ ἐμπορίου πάσης τῆς Ἡπείρου καὶ ἐν μέρει τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἰλλυρίας· πάντα τὰ ἐμπορεύματα τῆς ἀλλοδαπῆς ἐναποταμιεύοντο εἰς τὴν πόλιν ταύτην ὡς εἰς κοινὴν ἀποθήκην, καὶ ἐκεῖθεν ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς διαφόρους τῶν εἰρημένων ἐπαρχιῶν πόλεις. Ἡ δὲ κυριωτέρα ἐξαγωγή αὐτῆς τῆς πόλεως συνίστατο εἰς δέρματα τεχνηέντως κατεργαζόμενα, τὰ ὅποια ἐπωλοῦντο οὐ μόνον εἰς τὰ διάφορα τῆς Τουρκίας μέρη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἄλλας τῆς Ἰταλίας χώρας. Καὶ τσαυτῆ ἦν ἡ ἐμπορικὴ κίνησις καὶ λαμπρότης τῆς πόλεως, ὥστε ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην προξενος τῆς Γαλλίας, συγγράφων τὰς περὶ Ἡπείρου ἐπιστολάς του, παρελλήλιζε τὰ Ἰωάννινα πρὸς τὴν Μασσαλίαν (1).

Εὐποροῦντες λοιπὸν οἱ Ἰωαννῖται, ἠδυνήθησαν καὶ τὴν φιλοκαλίαν αὐτῶν νὰ ἀναπτύξωσι καὶ τὸν πρὸς τὴν παιδείαν ζῆλον νὰ ἐνισχύσωσι. Τοὺς ἐν τῇ πόλει ναοὺς λαμπροῦς ἀναθήμασι διακόσμησαν, δύο γυμνάσια εὐπρεπῶς ᾠκοδόμησαν, τοὺς δὲ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐν ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαπρέποντας Νικόλαον τὸν Σουγδουρῆν καὶ Βισσαρίωνα τὸν Μακρῆν Γυμνασιάρχας ἀπέδειξαν. Καὶ ὁ μὲν Σουγδουρῆς, δεινὸς περὶ τὰ Θεολογικά, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ διωθήρας τὰς θεολογικὰς αὐτοῦ ἐρεῦνας, εἰς αἰρετικὰ τινὰ ἁμαρτήματα ἀκουσίως περιέπεσεν· ὁ δὲ Βισσαρίων ἀποσπεύδων πᾶσαν θεολογικὴν ἐρευναν, εἰς τὰ γραμματικὰ ἰδίως ἠτχολεῖτο· ἐτιμᾶτο δὲ τὰ μέγιστα ἐν τῇ πόλει. Εἰς τὸν σοφὸν τοῦτον διδάσκαλον οἱ Ἰωαννῖται παρέδωσαν τὸν ἀποσταλέντα αὐτοῖς ἀπικίδευτον ἀρχιερέα ἵνα τὸν ἐκπαιδεύσῃ. Ἡ περίστασις τῷ ὄντι αὕτη δεικνύει τὸν μέγαν πρὸς τὴν παιδείαν ζῆλον τῶν Ἰωαννιτῶν, τιμᾶ δὲ οὐ μόνον τὰ Ἰωάννινα, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα ἅπασαν. Τὴν ἱστορίαν ταύτην ἠκούσαμεν τοῦ ἡμετέρου πατρὸς διηγουμένου καὶ ἄλλων ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων συμπολιτῶν ὡς ἀκολούθως.

(1) Revue des deux mondes. Le monde Grego-Slave. Par Cyprien Robert.

Τελευτήσαντος τοῦ Ἀρχιερέως Ἰωαννίνων, διὰ βραδύουρας γυναικός τινος ἐκ τῆς συνοικίας ἐκείνης τοῦ Βυζαντίου, ὅπου καὶ Ἐλληνική μὲν εὐφυΐα διειτηρήθη, ἅμα δὲ καὶ ἡ μέλαινα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς βραδύουργια, διωρίσθη Ἰωαννίνων ἀρχιεπίσκοπος μοναχός τις ἀμαθής καὶ ὄλως ἀπαιδευτός· φθάσας δὲ οὗτος εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ διαβάς τὴν λίμνην ἀπέβη εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Ξυλογεφύρου καλουμένην, ὅπου κατὰ τὴν ἀνέκλιθεν συνθήθειαν ὅ,τε κλήρος, οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ λαός ὑπεδέχθησαν τὸν ἀρχιερέα καὶ ὠδήγησαν ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει εἰς τὸν ναὸν τῆς Μητροπόλεως. Ἐν τούτοις ἀνηγγέλθη πρὸς αὐτὸν, ὅτι κατὰ τὴν παλαιὰν συνθήθειαν ὠφελε μετὰ τὴν δοξολογίαν νὰ ἐκφωνήσῃ λόγον κατάλληλον εἰς τὴν τελετὴν τῆς αὐτοῦ ἐγκαθιδρύσεως. Ἐπροσπάθησε μὲν οὗτος νὰ ἀποφύγῃ, ἀλλὰ μὴ δυνθῆεις, ἐτραύλισεν ἀσυναρτήτους τινὰς λέξεις, δι' ὧν ἡ ἀμάθεια τοῦ ἀνθρώπου καταρνεστιάτη ἐγένετο. Οἱ Ἰωαννῖται, ἀγανακτῆσαντες καὶ λυπηθέντες σφόδρα, ἐσκέπτοντο ἤδη περὶ τοῦ πρακτέου· διὰ δὲ τὸ πρὸς τὴν θρησκείαν σέβας καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀξιοπρέπειαν, συνώδευσαν τὸν ἀρχιερέα ἱεροπεπεῶς εἰς τὸν οἶκον τῆς Μητροπόλεως, ὅπου ὁ λαός ἠσπάτατο τὴν δεξιὰν αὐτοῦ· τὴν δὲ ἐπιούσαν συμβουλίου γενομένου ἀπέστειλαν οἱ προύχοντες τῆς πόλεως ἐπιτροπὴν πρὸς τὸν ἀρχιερέα, ἧτις ἀνήγγειλε πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἡ πόλις ἔχουσα ἀνέκαθεν πεπαιδευμένους ἀρχιερεῖς δὲν δύναται νὰ ἀνεχθῆ ποιμενάρχην ἀπαιδευτον, ὅτι ὠφείλει εὐσχήμως νὰ παραιτηθῆ, διότι ἀλλῶως ἤθελον ἐνεργήσῃ τὴν ἐκ τῆς ἐπαρχίας ἀναχώρησίν του. Ἐμβρόντητος γενόμενος ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τῆς ἀπροσδοκίτου ταύτης προτάσεως ἰκέτευε μετὰ δακρύων ἵνα τὸν ἀπαλλάξωσι τοιοῦτου δυστυχήματος, τσσαύτης ἀδοξίας, ὑποσχόμενος πάνταν ἄλλην θυσίαν, ὑποτασσόμενος ἐκουσίως εἰς οἵανδήποτε ἀπόφασιν τῶν τῆς πόλεως ἀρχόντων. Συνελθόντες οὖν πάλιν οἱ πρόκριτοι καὶ συσκεφθέντες ἐνόμισαν ἔργον ἀγενές νὰ καταστρέψωσιν ἁθῶν ἴσως ἀνθρωπον, ἕνεκα δὲ ποταπῆς βραδύουργιας καὶ ποταπῶν συμφερόντων ἀνιξίως ἀνυψωθέντα εἰς ἀρχιερατικὸν θρόνον. Ὅθεν παρέδωκαν τὴν μὲν τῆς Μητροπόλεως κυβέρνησιν εἰς τὸν εὐπαιδευτον Πρωτοσύγγελλον, τὸν δὲ ἀρχιερέα εἰς τὸν Βισσαρίωνα, διατάξαντες ἵνα μεταβῆ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν καταντικρὺ τῆς πόλεως, ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ Τομάρου (α) κειμένην μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Λυγκιάδων, καὶ ἐκεῖ μακρὰν τῆς πόλεως ἐκπαιδεύσῃ αὐτὸν καὶ ἀποκαταστήσῃ ἄξιον τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ Ὁρόνου Ἰωαννίνων. Ἐνθα σπουδάσας ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ πενταετίαν, Ἐλληνικῆς δὲ καὶ ἐκκλησιαστικῆς παιδείας γευσάμενος, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα ἀξιοπρεπῶς ἀρχιερατεύσας. Τούτου δὲ τὸν

βίον μεταλλάξαντος κατὰ τὸ χλιστόν ἐπιακοσιστόν ἔνατον περὶ τοῦ ἔτος, οἱ Ἰωαννῖται τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν, σοφὸν δὲ αὐτῶν συμπολίτην, Μελέτιον προσεκάλεσαν. κ.τ.λ.

(α). Ἐν τῷ οἰκίῳ τόπῳ τῶν Μολοσσικῶν διὰ πλείονων ἀποδειχθήτεται, ὅτι τὸ καταντικρὺ τῶν Ἰωαννίνων ὄρος, τὸ *Μυτισικέλι* χυδαῖστί καλούμενον, εἶναι τῶν ἀρχαίων ὁ *Τόμαρος* ἢ *Τμάρος*, ἐνταῦθα δὲ ἵνα μὴ φανῆ ἀρχαιολογικὴ ἀθαιρεσία τὸ δοθῆν ἀρχαῖον ὄνομα εἰς τὸ ὄρος τοῦτο, εἰρήσθω διὰ συντόμων, ὅτι ἡ Δωδώνη, τὸ Δωδωναῖον μαντεῖον καὶ ἐπομένως ὁ *Τόμαρος* « ὕρ' ὧ κείται τὸ ἱερόν, » ὡς λέγει ὁ Στράβων, κείνται ἐν τῇ Μολοσσίδι, κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ ἰδίου Στράβωνος, Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου καὶ Εὐσταθίου· ὅτι δὲν ἔκειτο εἰς τὴν Θεσπρωτίαν, ἀν καὶ τινες Θεσπρωτικῆν ἐκάλεσαν, ὡς ὁ τὴν Ὀδύσειαν ὑπομνηματίσας Φιλόξενος, ἀλλ' ἡ *Δωδώνη* ἐν ὑπερβορείῳ τῆς Θεσπρωτίδος, ὡς ὁ Δίδυμος, ὅχι δηλαδὴ εἰς τοὺς κάτω τόπους τῆς Ἠπείρου τούτῃστι τὰς παραλίους ἐπαρχίας, ἀλλὰ, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος, εἰς τοὺς ἄνω τόπους ὅπου *Δωρίμαρος* ὁ *Αἰτωλὸς ἐρέβαλεν* καὶ ἐδῆρον τὴν χώραν, καὶ τὸ περὶ τὴν *Δωδώνην ἱερόν ἀνέσκαψεν* καὶ τὴν ἱερὰν οἰκίαν ἐρέπρησεν. Καὶ ὁ Πausanias, λαλῶν περὶ γῆς τῆς Θεσπρωτίδος, λέγει, ἔστι μὲν καὶ ἄλλα θεῶν ἄξια, ἱερόν τε *Διὸς ἐν Δωδώνῃ* καὶ ἱερά τοῦ θεοῦ *φηγός*. Ἀλλ' ὁ Πausanias ἀναφέρεται εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους, καθ' οὓς πάντα ἡ κατεχομένη τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τοῦ βασιλείως τῶν Θεσπρωτῶν, Θεσπρωτικῆς ἐκαλεῖτο, ὡς ἐξ ἄλλων χωρίων τοῦ Πausanίου δύναται ν' ἀποδειχθῆ· οὕτω π. χ. καὶ τὸ ἐν τῇ *Χαονία* ἀναμισθητήτως κείμενον Ἄσρον ἐν τῇ Θεσπρωτίδι τοποθετεῖ ὁμοίως καὶ τὸ κατὰ τὰ *Κεραῦνια* ὄρη ἐν τῇ Ἀθαντίδι κείμενον *Θρόνον*, Θεσπρωτικὸν ἐκάλεσε, καθὼς καὶ τὴν Ἀμβρακίαν αὐτήν. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλο τεκμήριον τῆς εἰς τοὺς ἄνω τόπους τῆς Ἠπείρου θέσεως τῆς Δωδώνης καὶ μάλιστα πρὸς τὰ ἀνατολικά αὐτῆς μέρη. Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασεύς, ἐν τῇ *Ῥωμαϊκῇ ἀρχαιολογίᾳ* γράφει περὶ Αἰνείου, λέγει, ὅτι ὀρμισθεὶς πρὸς τὸ κατὰ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ἀκρωτήριον, εἰς Ἀμβρακίαν ἀφίκετο, ἐκεῖθεν δὲ ὁ μὲν Ἀγχιτίης, ἔχων τὸν στόλον καὶ παραπλέων τῇ Ἠπείρῳ εἰς Βουθρωτὸν κατὰγεται, ὁ δὲ Αἰνείας τοῖς ἀχμαιοτάτοις τοῦ στρατοῦ ἦλθεν εἰς Δωδώνην δύο ἡμερῶν διανύσας ὁδόν, ἐκ δὲ Δωδώνης εἰς Βουθρωτὸν τεσσάρων μάλιστα ἡμερῶν ὁδὸν διελθὼν· ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι ἡ Δωδώνη ἔκειτο ἐγγυτέρω τῆς Ἀμβρακίας, ἀπωτέρω δὲ τῆς Κεστρίνης, ἐν ἣ ὁ λιμὴν καὶ ἡ πόλις

Βουθρωτόν· ἡ δὲ Κεστρίνη ὄμορος ἐστὶ τῆς Θεσπρωτίας, ὄριον τὸν Θύαμον ποταμὸν ἔχουσα πρὸς αὐτήν.

Ὅτι, ἐκ τῶν ριζῶν τοῦ Τομάρου ἔρβρον πολλαὶ πηγαὶ κατὰ τὸν Θεόπομπον τὸν Χιον ἐν τῷ χωρίῳ ὅπερ μᾶς ἔσωσεν ὁ Πλίνιος. *Tomarus mons centum fontibus circa radices Theopompo celebratur.* καὶ δὲν ἀπαντῶμεν τῷ ὄντι κἀνὲν ἄλλο ὄρος εἰς τοὺς ἄνω τόπους τῆς Ἠπειροῦ, ἐν τῇ Μολοσσίδι μάλιστα, ἐκ τῶν ὑπερῶν τοῦ ὁποίου ἢ κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔκφρασιν τοῦ Θεοπόμπου, τῶν ριζῶν νὰ ἀναβλύωσι τσαυτὰ πηγαὶ, αἷτινες ἀποτελοῦσι τὴν λίμνην τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὰ παρακείμενα ἔλη· ἐκ τῶν ἐλῶν τούτων, ἡ κοιλὰς Ἐλοπία ἐκλήθη· τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Ἡσιόδος εὐλείμονα Ἐλοπίαν ὀνομάζει· εἰς τὰς ἐσχατίας τῆς χώρας ταύτης, κατὰ τὸν ποιητὴν τοῦτον ἔκειτο ἡ Δωδώνη.

« Ἐνθα Δωδώνη τις ἐπ' ἐσχατιῇ πεπόλισται. »

ὅπου τῷ ὄντι ὑπάρχουσι σήμερον τὰ εἰρέπια τῆς Γαστρίτζας.

Ὅτι, ὁ Στράβων ἀναφέρει δύο ὄρη τῆς Ἠπειροῦ τὸν Πολύβανον καὶ Τόμαρον· καὶ τὴν σήμερον τὸ ὄρος εἰς τοῦ ὁποίου τὰς ὑπερῶν τὸ χωρίον ἡ Γότισθα κεῖται, Πολυάνα ὑπὸ τινων ἐγγχωρίων καλεῖται· ἀντικρὺ δὲ τούτου πρὸς δυσμὰς δύο ὥρας περίπου, εἶναι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄρος· καὶ ταῦτα εἰσὶ τὰ Δωδωναῖα ὄρη οὕτω ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ἀναφερόμενα·

« Πίνδου τὰ τ' ἐπέκεινα Παιδίων πέλας

ὄρη τε Δωδωναῖα. »

Ὁ αὐτὸς Στράβων πραγματευόμενος περὶ τῆς Θετταλίας, ἀναφέρει, ὅτι « ἐπ' αὐτῇ τῇ Πίνδῳ ὄκουν Τάλαρες Μολοτικὸν φύλον, τῶν περὶ τὸν Τόμαρον ἀπόσπασμα. » Καταβαίνοντες τῷ ὄντι ἐκ τοῦ Μετζόβου, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς ὑπερῶν τοῦ Πίνδου κεῖται, εἰσερχόμεθα μετ' ὀλίγον εἰς τὸ Ζαγόριον, τὸ ὁποῖον κεῖται εἰς τὴν βορειοανατολικὴν πλευρὰν τοῦ εἰρημένου ὄρους. Τάλαρες ἄρα οἱ κάτοικοι τοῦ Ζαγορίου. Ὑπῆρχον δὲ καὶ Παρωραῖοι ἔθνος Ἠπειρωτικόν, καὶ ἴσως οἱ τὴν παρώρειαν τοῦ Τομάρου οἰκοῦντες οὕτως ἐκαλοῦντο· ἡ δὲ Σλαβικὴ λέξις Ζαγόρι μεθερμηγυνομένη παρώρειαν ἢ ὑπερόρειαν σημαίνει· πρὸς ἐσπέραν δὲ τοῦ Πίνδου ὄκουν καὶ Περαιβοὶ « ἄνθρωποι μετανάσται » ἀλλὰ τὴν περαιτέρω περὶ τῶν νοσημόνων κατοίκων τοῦ Ζαγορίου εἰκοτολογίαν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

Λήκος δὲ ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς ὑποτίθησιν, ὅτι πάλαι ποτὲ δὲν ὑπῆρχεν ἡ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων ἀλλ' ἔλη· καὶ ὅτι ἀφοῦ ἀπεφράχθησαν ἡ κάλλιον ἀπεστενώθησαν αἱ καταβόθραι, ὡς συνέβη εἰς

τε τὴν Κωπαίδα καὶ τὴν τοῦ Φενεοῦ λίμνην, ἐλίμνασαν τὰ ὕδατα· ὁ σοφὸς Ἄγγλος δι' ἐπαγωγῆς ἐμάντευεν ἐκεῖνο ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἡμεῖς ἔχομεν ἐναργεστάτην ἀπόδειξιν. Εἰς τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς λίμνης, πρὸς τὸ Πέραμα καλούμενον, εἶδομεν ἰδίῳι ὀφθαλμοῖς εἰς δύο καὶ ἐπέκεινα ἴσως ὄργυιῶν βάθος, ἔδαφος τετραγώνων πλκῶν, ὅπου, ὡς λέγουσιν οἱ ἐγγχώριοι, ἐναποθέτουσιν οἱ ἰχθύς τὰ ὄα τῶν, ἄλωνα δὲ ἐκλαμβάνουσι τοῦτο. Ἐὰν ἄρα ὑποθέσωμεν ἀφηρημένον τὸ καλύπτον τὸ ἔδαφος ὕδωρ, τὸ μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τοῦ φρουρίου διάστημα καταντᾷ ἀπλῶς ἐλῶδες· καὶ ἴσως εἰς τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸν μέρος μένει μικρά τις λίμνη, ἡ Πάνθωτις, πιθανόν, ἧς μνεῖαν ποιεῖται ὁ Εὐστάθιος. Ἡμεῖς δὲ νομίζομεν ὅτι ἡ λίμνη ἀπετελέσθη ἐξ ἄλλης αἰτίας. Προσχώσεων κατὰ μικρὸν γενομένων ἐκ τῶν περίξ χειμάρρων, ἀνυψώθησαν αἱ περίξ γαῖαι, τὰ δὲ ὕδατα συσσωρευθέντα εἰς τὸ μᾶλλον κοῖλον τῆς χώρας μέρος ἀπετέλεσαν αὐτήν· καὶ τὰ παρακείμενα τῇ λίμνῃ πεδία εἰσὶ χειμάρρόχωστια· ὁ λόγος δὲ οὗτος γαιολογικώτερος ἡμῖν φαίνεται.

Ὁ δὲ ναὸς τοῦ Δωδωναίου Διὸς ἔκειτο, ὡς ἔρρήθη, ὑπὸ τὸν Τόμαρον· κατὰ δὲ τὸν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερόμενον Ἀπολλόδωρον περὶ τὸν ναὸν ὑπῆρχον ἔλη· ὁ ναὸς λοιπὸν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκειτο ἐντὸς τῆς πόλεως Δωδώνης, ἀλλὰ περὶ τὴν Δωδώνην, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος, πιθανόν ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς νήσου ἢ ἐπὶ τῆς νησαζούσης θέσεως, ὅπου τὸ φρούριον. Γνωστὸν δ' ἐστὶν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ ἀρχαῖοι ἐποθετοῦν τοὺς ναοὺς αὐτῶν ἐπὶ ἐξοχῆς τινας· οἱ δὲ χριστιανοὶ ὠκοδόμουν τὰς ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν ναῶν. Εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ φρουρίου Ἀκρόπολιν, εἰς ὠραίαν θέσιν, ὅπου ὑπὲρ τὴν λίμνην ἀνυψοῦνται πέτραι ἀπότομοι, κεῖται σήμερον τὸ Τζαμίον, τὸ ὁποῖον πρὸ τῆς ἐκβολῆς τῶν χριστιανῶν ἐκ τοῦ φρουρίου ἐκκλησία ἦν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἐξ οὗ καὶ τὰ Ἰωάννεια τὴν ὀνομασίαν ἔλαβον. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὑποτίθησιν ὁ Λήκος ὅτι ἔκειτο τὸ Δωδωναῖον μαντεῖον· ὅπου δὲ σήμερον ἡ πόλις, τὸ ἱερόν ἄλλος τῶν φηγῶν. Εἰς τὰ προπύλαια τοῦ Μωαμεθανικοῦ ναοῦ ὑπάρχουσι μονόλιθοι κίονες μαρμάρου· γέρων δὲ συμπολίτης ἐδίηγεῖτο, γνωρίζων ἐκ παραδόσεως, ὅτι ἡ ἐκκλησία αὕτη τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου εἶχε καὶ μονόλιθους κίονας πρασίνου μαρμάρου. Ἐὰν τοῦτο ἔχγηται ἀληθείας, συμβάλλει μεγάλως πρὸς ὑποστήριξιν τῆς τοῦ Λήκου ὑποθέσεως, διότι λατομεῖα πρασίνου μαρμάρου, καθ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, κατὰ τὴν Μολοσσίδα δὲν ὑπάρχουσιν. Ὁ Φιλοστόργιος, ἀπαριθμῶν τὰ διάφορα εἶδη τοῦ μαρμάρου ἅπερ ἔχρησάμευσαν εἰς τὴν οἰκοδόμησιν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀναφέρει καὶ

(Φυλ. Θ'. καὶ Γ.)

να τύραννον, τότε, ὡς λέγει ὁ Ἀππιανός (α) «*Σύλλας . . . ὁ τοῦ Μιθριδατείου πολέμου στρατηγὸς ὑπὸ Ῥωμαίων αἰρεθείς εἶναι, τότε πρώτων ἐξ Ἰταλίας σὺν τέλεσι πέντε (legion.) καὶ σπείραις τισι (cohort.) καὶ ἴλαις (alae) εἰς τὴν Ἑλλάδα περαιωθεὶς, χρήματα μὲν αὐτίκα καὶ συμμάχους καὶ ἀγορὰν (commeatus) ἔκτε Αἰτωλίας καὶ Θεσσαλίας συνέλεγεν ὡς δ' ἀποχρώντως ἔχειν ἐδόκει, διέβαινεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐπὶ τὸν Ἀρχέλαον.*» — Ἀπασσι μὲν σχεδὸν αἱ Ἑλληνίδες πόλεις προθύμως τὸν Σύλλαν ὑπεδέχθησαν, πλὴν τῶν Ἀθηναίων δεδουλωμένων εἰς τὸν Ἀριστίωνα καὶ τῶν Λακωνῶν καὶ τῶν Βοιωτῶν καὶ τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ δὲ Σύλλας, τὰ ἱερὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς θησαυροὺς συλῆσας, ὑπέταξε τέλος τὰς Ἀθήνας, τῇ 4. Μαρτίου 87 π. Χ., καὶ ἀκολούθως κατεπόλεμησε τὸν στρατὸν τοῦ Μιθριδατείου παρὰ τὴν Χαιρώνειαν καὶ τὸν Ὀρχομενόν. Φαίνεται λοιπὸν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ὅτι στρατηγὸς τοῦ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν πρὸς τὸν Σύλλαν πεμφθέντος ἐπιμαχικοῦ, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀππιανός, ἦτο αὐτὸς ὁ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ Λάδας ἠκολούθει δὲ τὸν Ῥωμαῖον εἰς Ἀθήνας καὶ ἠρίστευσε κατὰ τινὰ τῶν μνημονευθειῶν μαχῶν διὸ καὶ ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ συμπολιτῶν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐτιμήθη. Πρὸς τοῦτοις κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐκείνην ἀναρχίαν ὑπεμφαίνεται, ὅτι οἱ πάλαι εἰς τοὺς Ῥωμαίους δεδουλωμένοι Αἰτωλοὶ ὅπωςδὴποτε ψηφίσαντες ἐκ τοῦ προχείρου τὸν Ἑλληνα Λάδαν ἀρχηγὸν στρατοῦ, εἶδον αὐτὸν ὡς σιάν τινὰ στρατηγοῦ τῆς ἤδη πρὸ πολλοῦ κατηργημένης Αἰτωλικῆς συμπολιτείας. Ἀλλὰ τὴν περίστασιν ταύτην οὐδὲως δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ ἡ ἱστορία, οὐδ' αἱ τῶν Αἰτωλῶν κατὰ τὸν Μιθριδατεῖον πόλεμον σχέσεις εἶναι ἀκριβῶς ἐγνωσμένοι. Μετ' οὐ πολὺ τέλος τὰ πάντα ὑπὸ τὸν Ῥωμαϊκὸν ζυγὸν ἐπανήλθον.

[. . . ΚΑΛΥΔΩ||ΝΙΟ]Ν . . . Οὕτως ἀνεπλήρωσα οὐ μόνον διότι ἡ ἐπιγραφὴ εὐρηται ἐν Καλυδῶνι, ἀλλὰ καὶ διότι τὰ ἐξ γράμματα ἀκριβῶς ἀναπληροῦσι τὸ κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου στίχου κενόν. Τὰ δὲ τοπικὰ σχεδὸν ἀείποτε μετὰ τὰ κύρια τίθενται κατὰ τὴν ἐπιγραφικὴν συνθήκην. Τοῦτο δὲ τόσον εἶναι κοινόν, ὥστε οὐδὲ παραδειγματῶν χρεῖα εἶναι. Ἡδύνατο μὲν τις ἴσως νὰ γράψῃ καὶ [. . . Αἰτω||λδ|ν . . ., ἀλλὰ διὰ τῶν τεσσάρων γραμμάτων Αἰτω . . δὲν ἀναπληροῦται τὸ πρὸς δεξιάν τοῦ πρώτου στίχου κενόν.

Στιχ. 2.

. . ΑΡΕ[Τ]ΑΣ . . . Πρὸ τῆς λέξεως ταύτης ἐξυπακούεται «στε-

(α) Ἐν τῇ μνημ. τόπ. ἐκδ. Schweig.

φανοῖ, ἐπαιρεῖ, ἔστησεν (αὐτὸν λίθινον, χαλκοῦν κ.τ.λ.),» ἢ τι τοιοῦτον, ὡς ἐπὶ παραδείγματος καὶ εἰς τὰς ἐπομένους περικοπὰς «*Γέτον Τίτου Κοίχκιον, ὁ δᾶμος ὁ Γυθεατῶν, τὸν ἑαυτοῦ σσιτῆρα (α)*» καὶ «*ἡ πόλις, Ἀγίαν Δαμοθέτου Κρήτα, τὸν ἀρχισωματοφύλακα καὶ ἐπὶ τῆς πόλεως, ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐνοίας . . . (β).*» — Εἰς τὴν λέξιν ἀρε(τ)ᾶς μόνον τὸ τ προσέθηκα. Γνωστὸν μὲν εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν Αἰτωλίαν ἐπεκράτει ἡ δωρική διάλεκτος· ἀλλὰ φαίνεται καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς καὶ πολλαχόθεν, ὅτι κατὰ τὸν 4. ἡρῆ π. Χ. αἰῶνα δὲν ἐλαλείτο γηνησία, οὐδ' ἐκαθάρευε τῶν τύπων τῆς μετ' Ἀλέξανδρον Ἑλληνικῆς ἢ κοινῆς γλώσσης.

. . . ΕΥ[ΣΕΒΕΙΑΣ. Οὕτως ἀνεπλήρωσα, διότι τὰ μὲν γράμματα ἀκριβέστατα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸ κενόν τοῦ τόπου, ἢ δὲ λέξις καὶ κατάλληλος καὶ συνήθης εἶναι κατὰ τὰς ἐπιγραφάς, οἷον «*ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ καλοκάγαθίας καὶ τῆς πρὸς τοὺς Θεοὺς εὐσεβείας (γ).*» Ἄν δ' ἄλλως διέθετον τὰ γράμματα, ἔπρεπε νὰ γράψω

ΕΥ[ΣΕΒΕΙ

ΑΣ, ἔπερ ἀπᾶδει πρὸς τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ τρίτου στίχου. Σημείωσε δὲ, ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ γράψω εὐ(νοίας) διὰ τὸ ὀλιγογράμματον τῆς λέξεως ἠδυνάμην ὅμως νὰ γράψω εὐ(εργεσίας)· διότι τῆς λέξεως ταύτης παραδείγματα πάμπολλα ἀπαντῶνται· ὡς π. χ. ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ μνημονευθείσῃ ἐπιγραφῇ «*Ἡ πόλις Ἀγίαν . . . καὶ τῆς εἰς αὐτὴν εὐεργεσίας.*» Ἀλλ' ἴσως τὸ εὐσεβείας σημαίνει καὶ ἰδιαιτέραν τινὰ προᾶξιν τοῦ Λάδα, ὅτι Σύλλας ὁ Ῥωμαῖος ἐσύλα τὰ ἱερὰ, ἢ σημαίνει, ὡς κατὰ τοὺς καιροὺς τῆς διασφορᾶς καὶ τῶν ἐπαναστάσεων συμβαίνει, τὸ ἀντίθετον τοῦ λεγομένου.

Στιχ. 3.

ΣΥ[ΣΤΡΑΤ||ΕΥΣΑΜΕΝΟΝ. Γράψας τὸ εὐσεβείας συνεχῶς ἔπρεπε ν' ἀναπληρώσω τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ τρίτου στίχου ἔλλειποντα δύο γράμματα, διὰ τινος μονοσυλλάβου λέξεως, μάλισα δὲ τῶν προθέσεων ἐκ, ἢ σὺ(ν)· προετίμησα μὲν τὴν σὺ(ν), διότι ἐθεώρησα τὸ ἐπόμενον ΤΕΙ ὡς δοτικὴν· ἄλλως δὲ ἐπίσης κατάλληλος φαίνεται καὶ ἡ ἐκ, οἷον «*ὡς ἦσθετο ἐξεστρατευμένον ἤδη τὸν Ἀγησίλαον (δ)*» καὶ «*. . . ἡ ἐκστρατευώμεθα (ε).*»

(α) Zacharia Saggio, letteratura straniera. Μοτινή 1757, Τόμ. Β'. Πίν. I, σελ. 155. — Franz. epigr. p. 219.

(β) Ἐπιγραφὴ εὐρεθ. ἐν Κιτίῳ τῆς Κύπρου καὶ σωζομένη ἐν τῷ Βερολ. μουσεῖο. — Le Trône Recherches sur l'Égypte σελ. 54.

(γ) Ἐπιγρ. ἐκ Δήλου εἰς Ὄξον. Senden de Synedriis B. 54.

(δ) Ξενοφ. Ἑλλ. 7, 5, 9. (ε) Ξενοφ. Κυρ. Παῖδ. 3, 3, 16.

ΤΕΙ ἀνέγνω = τῆ, ἂν καὶ δὲν μὲ λανθάνη, ὅτι πρὸ τοῦ Εὐκλείδου ἔγραφον εἰ = η· ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μετ' Εὐκλείδην Ἀττικὰς ἐπιγραφὰς δὲν εἶναι πολλὰ σπανία ἢ γραφῆ αὕτη (α). μάλιστα δὲ εἰς τὰς μὴ Ἀττικὰς ἀπαντᾶται πολὺ συνεχεότερον. Ἄν δὲ καὶ ὁ τύπος οὗτος δύναται νὰ φανῆ ὡς ἀνήκων μᾶλλον εἰς τὴν Ἰωνικὴν ἢ εἰς τὴν Δωρικὴν διάλεκτον, ἢ ἐπικράτησις ὁμοῦ τῆς ἀττικῆς γραφῆς, καὶ ἡ ἐποχὴ εἰς ἣν ἀνήκει ἢ ἐπιγραφῆ, καὶ τὰ παραδείγματα ὅσα καὶ ἐν αὐτῇ καὶ πολλαχοῦ σώζονται τῆς μὴ ἀκριβοῦς τῶν τύπων τηρήσεως ἱκανῶς δικαιολογοῦσι τὴν εἰκασίαν.

[ΜΟΙΡΑ ΛΕΥ

ΚΙ]ΟΥ Μετὰ τὸ ΤΕΙ φαίνεται κἀθετος, ἄνωθεν δὲ κατέρχεται γραμμὴ καμπυλωμένη καὶ σχηματίζουσα Ρ, ἢ μᾶλλον τὴν ἀρχὴν τοῦ Μ, κατὰ τὸ ἐν τῇ λέξει (συ) στρατευσαίΜειρον σχῆμα τοῦ γράμματος τούτου. ἀνεπλήρωσα λοιπὸν μοῖρα, διότι ἡ λέξις ἀπαντᾶται πολλαχοῦ ἐπὶ τῆς αὐτῆς συνεκδοχῆς, οἷον· « ὅτι μοῖραν Λακεδαιμονίων ἀπέκτεινε (β) ». « Τὸ δὲ σὺν αὐτῷ πλῆθος ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Ἀντιόχειαν ἐπανήγαγε, πολλῶν ἐξ ἐκείνης τῆς μοῖρας ἀπωλοτότων (γ) ». « Εἰς τὸ στρατόπεδον τὸ πρὸς τῇ Ἡρακλείᾳ μοῖρα οὐ πολλὴ διέφυγεν ἐξ αὐτῶν (δ) ». « Τέτταρες μοῖραι ἀνδρῶν (ε) ». « Ἐπὶ δὲ τῶν Βυζαντινῶν ἡ μοῖρα ἐσήμαινε τὴν χιλιαρχίαν, τὴν ἄλλως καλουμένην δροῦγγον (ζ). Ἐγραψα τὸ μοῖρα ἄνευ ὑπογεγραμμένης, διότι κατὰ τὴν προκειμένην ἐποχὴν ἢ γραφῆ αὕτη, συνήθης οὔσα, ἐπιμαρτυρεῖ τὴν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ῥοπήν τῆς προφορᾶς πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς.

Ἡ δὲ ἀναπλήρωσις [. . . ΛΕΥ ὡς καὶ ἡ τοῦ ἐπομένου

Στιχ. 4.

ΚΙ]ΟΥ εἶναι ἀναντιρρήτος, διότι Λεύκιος (Lucius) ἀναγινώσκεται πανταχοῦ τὸ παρῶνυμον (praenomen) τοῦ Σύλλα, οὐπὲρ τὸ μὲν ὄνομα (nomen) ἦτο Κορνῆλιος, τὸ δὲ ἐπώνυμον (cognomen) Σύλλας.

. . . ΚΑΙ Σ[ΥΝ ΑΥΤΩ. Οὕτως ἀνεπλήρωσα, διότι τὰ ἐξ ταῦτα γράμματα κατὰλληλα ὄντα ἀναπληροῦσιν ἀκριβῶς τὸ κενόν· φαίνεται μὲν, ὅτι ἐλαττοῦται ὁ σίγχος καθ' ἐν στοιχείῳ, ἀλλὰ τὰ ἐξ

(α) Franz. epigraph.

(β) Αἰσχίν. 88, 31. γνωστὸν δὲ εἶναι, ὅτι μοῖρα ἢ μόρα εἶναι στρατιωτικὴ τις διαίρεσις τῶν Σπαρτιατῶν ἰδίως.

(γ) Ἡρωδιαν. 6, 6, 4. (δ) Πausan. 10, 23, 7.

(ε) Στραβ. ὅπου ὁμοῦς ἐξηγεῖται quatuor decuriae.

(ζ) Λέων τακτ. 4, 22.

σημειωθέντα γράμματα, κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα χαρασσόμενα, ἀποβαίνουσιν ὀπωσοῦν πλατύτερα τῶν ὑπερκειμένων ἀντιστοίχων. Ἡδύνατο μὲν ἴσως τις νὰ γράψῃ καὶ

ΚΑΙΣ[ΥΧΝΩΣ,

ἀλλ' οὕτω λείπονται ἀντὶ ἕξ, πέντε γράμματα. Καθ' ἣν δ' ἐποχὴν ὁ Σύλλας ἐφοβείτο εἶη ἡ τὸν Μιθριδάτην, ἢ τοὺς ἐν Ῥώμῃ ἀντιπάλους αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ φανῆ ἀνοίκειος ἢ φράσις τῆς αἰτωλικῆς ἐπιγραφῆς. Διὰ τὸν ἐκτεθέντα δὲ ἤδη λόγον, ἔγραψα καὶ τὸ αὐτῷ ἄνευ ὑπογεγραμμένης-

Στιχ. 5.

Α]ΝΔΡΑΠΑΘ. Πάντα μὲν ταῦτα τὰ γράμματα εἶναι ἀκριβῶς σῶα, κατὰ δὲ τὴν συνέχειαν τοῦ αὐτοῦ σίγχου ἢ πλάξ εἶναι λεία καὶ ἄγραφος. Ἀλλ' ἠναγκάσθην ν' ἀναγνώσω ἀντὶ τοῦ Π, Γ καὶ ν' ἀναπληρώσω τὴν λέξιν (ἄ)νδραπαθ(ήσαντα), ὅπερ εἶναι σύνηθες. Προτιμότερον μὲν ἤθελεν εἶσθαι τὸ (ἄ)νδρ' ἀγαθ(ὸν γενόμενον)· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐπόμενον τῆς πλακῆς εἶναι ἄγραφον, ἂν ἡ εἰκασία ὀρθῶς ἔχη, πρέπει νὰ ὑποτεθῆ, ὅτι ἡ λέξις αὕτη οὐδέποτε ἐχαράχθη ὀλόκληρος, ἡμίγραφτος καταλειφθεῖσα, ἢ ὅτι αὕτη ἢ ἐπιγραφῆ οὐδέποτε μέχρι τέλους ἐχαράχθη.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης·

α'. Βεβαιοῦται ἐπισημῶς ἢ ἐν παρόδῳ παρὰ τῷ Ἀππιανῷ φερομένη μαρτυρία, ὅτι ὁ Σύλλας κατὰ τὸν Μιθριδατικὸν πόλεμον ἔλαβε παρὰ τῶν Αἰτωλῶν ὡς βοήθειαν συμμαχικὸν στρατόν.

β'. Γίνεται δὴλον, ὅτι ὁ σταλείς στρατηγὸς ἐκαλεῖτο Λάδας, — ἦτο Καλυδώνιος, — ἠνδραγάθησε.

γ'. Γίνεται δὴλον, ὅτι οἱ Αἰτωλοὶ, εὐγνωμονοῦντες πρὸς τὸν ἐαυτῶν συμπολίτην, ἐτίμησαν αὐτὸν διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ μνημείου, ἐφ' οὗ ἐχαράχθη ἢ ἐπιγραφῆ, ἢ καὶ δι' ἀνδριάντος τινός.

δ'. Ὑπεμφαίνεται ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῶν ταραχῶν, οἱ Αἰτωλοὶ δὲν ἦσαν ἴσως ἀμέτοχοι τῆς ψήφισεως τοῦ στρατηγοῦ τούτου.

B'.

Ἐπιγραφή ἐπὶ λιθίνης πλακῆς ἐντετοιχισμένης ἐν τῇ ἀλληλο-
 διδακτικῇ Σχολῇ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Ἀχρίδος. Μῆκος τῆς
 πλακῆς γαλ. ποδ. 1 10'. πλάτος 0, 11'. (ἀντεγράφη ἐκ
 τῆς ὑπὸ Δημητρίου Μελεδίνου διδασκάλου ἐν Μαγαρόβω κα-
 τασκευασθείσης χαρτοτυπίας) (α).

ἀ.

Ἄντισε κυδαλίμας ἀρετᾶς, πολυήρατε κούρα,
 Ἦξεν εἰς ἡλύσιον αὐτὸς ἀναξ Κρονίδης.

β'.

Τηλυγέτη με τοκῆς ἀνέτρεφον ἀλδῆσκοντες,
 Ἄπτυριν, ἠϊθέων πάμπαν ἀρεισιότερην·
 Ἄλλὰ με Μοῖρ' ἐδάμασσαν, ἐπεὶ τόδε μόρσιμον ἦεν·
 Τύμβον δ' αἶψα γονῆς τεύξαν ὀδυρόμενοι,
 Ζηνωῖς μήτηρ τε, πατήρ τε οἱ Νεικολεῖ[ίδας]
 Ἄμφω θυμοδόρῳ πένθει τειρόμενοι.

γ'.

Ἄπτυρι, κλεινὸν ἄγαλμα καὶ ἐν φθιμένοισι φανείης,
 Ὅσπερ ἐν ζωῆς κῦδος ὄπασαμένα!

(α) Τὴν ἐπιγραφήν ταύτην μεταφράσαντες ὡς ἔπεται δύο μαθηταὶ τῆς Ἀχρίδος,
 ὁ μὲν εἰς τὸ πεζόν, ὁ ἕτερος δὲ εἰς ἀνομοιοκαταληκτοὺς στίχους, ἔπεμψαν πρὸς
 ἡμᾶς τὰ γυμνάσματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐκρίθησαν καταχωριστέα ἐνταῦθα, ἵνα ἐνθαρ-
 ρυνθῇ ὁ ζῆλος καὶ ἡ φιλοτιμία τῶν χρηστῶν τούτων νέων. Σημ. Σ.

ἀ. «Ὅσαδὲ τῆς εὐκλεοῦς ἀρετῆς πολυπόθητε παρθένη, αὐτὸς ὁ ἀναξ Κρονίδης σὲ ἔ-
 φερει εἰς τὸ ἡλύσιον. — Φιλτάτην περιθάλλοντες ἀνέτρεφον οἱ γονεῖς ἐμὲ, τὴν Ἄ-
 πτυριν, ἀρίστην τῶν νεανίδων, ἀλλὰ με κατέβαλεν ἡ Μοῖρα, διότι τοῦτο ἦτο πε-
 πρωμένον. || Ὀδυρόμενοι δὲ οἱ γονεῖς αὐτῆς, Ζηνωῖς ἡ μήτηρ καὶ ὁ ἀγαπητὸς αὐ-
 τῆς πατήρ Νικόλαος ἔδρυσαν [τὸν] τάφον [τοῦτον] ἀμφότεροι τηκόμενοι ὑπὸ θυμο-
 δόρου πένθους. — Ἄπτυρι, θέλεις φανῆ κλεινὸν ἀγάλισμα εἰς τοὺς νεκροὺς, ὡς σὲ
 κατεκόσμησεν ἡ δόξα καὶ μεταξὺ τῶν ζώντων.

β'. Τῆς ἀρετῆς ἀγάλισμα, ποθεινοτάτη κόρη,
 εἰς τὰ ἡλύσια αὐτὸς σὲ ἔφερ' ὁ Κρονίδης.
 Μονογενεὶς μ' ἀνέτρεφον ἐλπίδα οἱ γονεῖς μου
 Τὴν φίλην Ἄπτυριν ἐμὲ ἀρίστην τῶν παρθένων.
 Ἄλλὰ με Μοῖρα δάμασσε κατὰ τὸ πεπρωμένον,
 καὶ κλαίοντες ἀνήγειραν τὸν τύμβον οἱ γονεῖς μου,
 Νικολαίδης ὁ πατήρ καὶ Ζηνωῖς ἡ μήτηρ
 τηκόμενοι ὑπὸ πικροῦ καρδιοβόρου πένθους.
 ὦ Ἄπτυρι, κ' εἰς τοὺς νεκροὺς ἀγαπητὴ θά εἶσαι
 ὦς εἰς τοὺς ζῶντας ἀφῆρας διακαῆ τὸν πόθον.

— 2 —

Ἐπὶ ἐπιτυμβίας πλακῆς εὐρεθείσης κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Μακε-
 δονίαν, πρὸς δυσμὰς τῆς Θεσσαλονίκης, περὶ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν.

ΟΥΛΠΙΑ ΑΡΝΙΣ ΚΑΙ
 ΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ ΣΥΡΙ
 ΩΝΙ ΤΩ ΑΔΕΛΦΩΙ
 ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ.

Οὐλπία Ἄρνης καὶ οἱ ἀδελφοὶ Συρίωνι τῷ ἀδελφῷ, μνήμης χάριν.

— 3 —

Ἐπὶ πλακῆς κειμένης πρὸ τῆς ἐν Ἀχρίδι τῆς Μακεδονίας
 Ἀλληλοδιδακτικῆς Σχολῆς.

Μῆκος ὑπὲρ τοὺς 2, 6' γαλ. πῶδ. πλάτος τοῦ σωζομένου μέ-
 ρους 2. μῆκος ἐκάστου γράμματος 6 1/2 γραμμῶν.

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗΙ
 ΑΣΣΑΡΗΤΙΟΙ ΔΡΥ
 ΑΝΤΑ ΚΑΙ ΠΙΩΝΟΣ
 Ν ΠΡΟΣΤΑΤΗΝ
 ΡΕΣΒΕΥΣΑΝΤΑ
 ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΑΥ
 ΟΚΡΑΤΟΡ

ΝΤΟΨΩΝΙΟ

Ἀγαθὴ Τύχη. — Ἀσσαρήτιοι Δρύαντα Καίπιωνος (τὸν προστάτην
 (π)ρεσβεύσαντα (εἰς) τὸν κύριον αὐτοκράτορα (α)
 (ἀ)ντ' ὀψωνίου.

— 4 —

Παρὰ τὸν ἐν Ἀχρίδι πυλῶνα, τὸν καλούμενον ἐπάνω Πόρτα, σώ-
 ζεται ἀνάγλυφον, τοῦ ὁποίου ἴχνη τινὰ ὑποδεικνύουσι τὸν Πᾶνα· κά-
 τωθεν δὲ ἀναγινώσκεται:

ΝΕΙΚΗΣΩ ΤΩ
 ΕΙΔΙΩ ΑΝΔΡΙ ΚΛΕ
 ΟΠΑΤΡΩ ΜΝΗ
 ΜΗΣ ΧΑΡΙΝ.

Νεικησὼ τῷ εἰδίῳ ἀνδρὶ Κλεοπάτρῳ μνήμης χάριν.

Ἐπί λιθίνης πλακᾶς κειμένης ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοτόκου ἐπονομαζομένης Καλλίστης ἐν Ἀχρίδι.

ΕΠΙΚΑΔΟΣ ΛΥ
ΜΑΧΑΤΑΣ ΓΕ
ΝΘΙΟΥ ΚΑΙ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΟ
ΝΤΑΝΟΥ ΑΝ
ΕΘΗΚΑΝ ΣΤ
ΡΑΤΗΓΟΙ ΝΙ
ΚΙΑ . . .

Τὰ λοιπὰ ἐφθαρμένα.—μῆκος σχεδὸν γαλ. π. 1, πλάτος 0, 7'.

Ἐπίκαδος Λυ(σι)μαχάτας Γενθίου, καὶ Φίλιππος Μοντάνου, ἀνέθηκαν στρατηγῶ Νικία . . .

Ἡ ἐξῆς πλάξ εὐρέθη ἐν Ἀχρίδι κατὰ τὰ εἰρήπια τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἀχιλλέως καὶ μετηνέχθη εἰς τὸν τῶν Ἀναργύρων πλάτος 1, 1'.

ΤΟΝ ΜΕΓΙΣΤΟΝ ΚΑΙ
ΘΕΙΟΤΑΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑ
ΤΟΡΑ ΚΑΙΣΑΡΑ ΛΟΥΚΙΟΝ
ΣΕΠΤΙΜΙΟΝ ΣΕΥΗΡΟΝ
Π
. ΜΡ . . .
. . . Ο Μ

Τὰ λοιπὰ ἐφθαρμένα.

Τὸν μέγιστον καὶ θεϊότατον αὐτοκράτορα Καίσαρα Λούκιον Σεπτίμιον Σευῆρον

Ἐν χωρίῳ Ρασόβω τῆς Μακεδονίας.

ΠΑΡΑΜΟΝΟΣ ΧΡΥΣ
ΑΝΘΟΥ ΕΠΟΙΗΣΕΝ Ε
ΑΥΤΩΙ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΒΙΩ
ΙΟΥΛΙΑ ΜΝ . . .

Παράμονος Χρυσάνθου ἐποίησεν ἐκυτῶ καὶ τῇ συμβίῳ Ἰουλίᾳ (ἡμῆς χάριν).

Ἐν χωρίῳ Ράκιτα τῆς Μακεδονίας.

Η ΚΛΙΤΥΣ ΓΟΝΕΥΣΙ ΜΑΚΕΔΟ
ΝΙ ΚΑΙ ΦΙΛΩΓΕΡΑ ΚΑ ΤΩ Α
ΔΕΛΦΩ ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΖΩΣΙ
ΕΞ ΕΑΥΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ
ΧΑΡΙΝ

Ἡ Κλιτύς γονεῦσι Μακεδόνι καὶ Φιλωτέρᾳ καὶ τῶ ἀδελφῶ Διονυσίῳ, Ζῶσι, ἐξ ἑαυτῆς, μνήμης χάριν

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΣ ΠΕΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Α'. Τὰ περίεξ τῆς Θεσσαλονίκης.

(Συνέχεια ἐκ τῆς 230 σελ.)

Περιγράφοντες ἤδη τὰ περίχωρα (1) τῆς Θεσσαλονίκης ὀφείλομεν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸν Καμηνιατὴν, συγγραφέα ἀκμάσαντα μὲν κατ' ἀρχὰς τοῦ 1'. αἰῶνος, περιγράφοντα δὲ λίαν ἐπιμελῶς καὶ κομψῶς τὰ περίεξ τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Διηγηθεὶς λοιπὸν ὁ συγγραφεὺς οὗτος τὰ κατὰ τὴν νοτίαν (κατ' αὐτὸν) πλευρὰν τῆς πόλεως, τὸν λιμένα δηλαδὴ καὶ τὸν κόλπον, οὕτως ἐκφράζεται μεταβαίνων εἰς τὴν ἀνατολικὴν (καὶ βόρειον) τῆς πόλεως πλευρὰν. (Σαρακην. διηγ. κεφ. ζ'. ἐν τοῖς μετὰ τὸν Θεοφάνην συγγραφεῦσι σελ. 321. ἐκδ. Παρισ.) (2). *A.l.l'* ἐν τούτοις τὸ

(1) Κατὰ τὸν 10'. αἰῶνα εἶχεν ἡ Θεσσαλονίκη γειτνιαζούσας κόμας ἢ χώρας Ζεμνικὸν καὶ Κρανιαν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐσταθίου ἐν τῇ Νορμανικῇ διηγῆσει κεφ. 113. (Συγγραμμὰτ. σ. 298, 82) « Ἰουδαίῳ . . . καὶ Ἀρμενίῳ, οὗς ἡ ἀγγιτέμων Κρανία καὶ ὁ Ζεμνικός φέρβουσιν ». Ὑπῆρχε δὲ πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὑποστατικόν τι, ὀνομαζόμενον κήπος τοῦ Πρῶτου, ἀπέχον τῆς πόλεως ἑκτὸς σταδίου, πρὸς ἀνατολὴν καὶ ἄρκτον, παραβλ. Γεώργιον Ἀκροπολίτην ἱστορ. κεφ. 40. Καὶ ἄλλας δὲ ἐξοχὰς ἢ κόμας, πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης κείμενας, ἀπαντῶμεν παρ' Εὐσταθίου ἐπιστ. 70. (Συγγραμμὰτ. σ. 358, 70 ἐφ.) ἐκαλοῦντο δὲ Μαμύτζα καὶ Στροβήλος. Κατὰ δὲ τὴν ἀρχαιότητα ἐκεῖτο πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης πόλις τις ἢ κόμη Ἀλτὸς καλουμένη, ὡς μαρτυρεῖ Στέφ. Βυζ. ἐν τῶν περὶ πόλεων « Ἀλτὸς, πλησίον Θεσσαλονίκης, ὡς Θεαγένης ἐν Μακεδονίᾳ (ἀνάγν. Μακεδονικῆς). Τὸ ἔθνικόν Ἀλτῶς.

(2) Τὰ τοῦ Καμηνιατοῦ καὶ Ἰωάννου τοῦ Ἀναγνώστου συγγραμμὰτια περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν (ἔτ. 904) καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων (ἔτ.

κατὰ ρότον μέρος τῆς πόλεως. Τὸ πρὸς βορρᾶν δὲ ὡς λίαν τραχὺ καὶ δύσβατον. Ὅρος γὰρ ὑπερκλίπτε, τοὺς λόφους ὑπερανέστηκός, οὐκ ὀλίγον μέρος αὐτῆς τῆς πόλεως τῆς λοιπῆς ὑπεραίρων γῆς ὡς τὸ μὲν αὐτῆς πεδιάσιμον εἶναι, καὶ ταῖς χρεῖαις τῶν ἐνοικούντων κατάλληλον· τὸ δὲ τοῖς βουνοῖς καὶ ταῖς τῶν ὄρων ἀκρότητον ἀνατείνεσθαι. Ἄλλ' οὐδὲν ἀδικεῖ τὴν πόλιν ἢ τοῦ ὄρους παράτασις, ὡς ἐμπαρέχειν ἄδειαν τοῖς πολεμίοις, ἀφ' ὧν ἐπιμεβαίνειν, καὶ τοῦ τείχους καταπαμύνεσθαι. Ἐδωκε γὰρ ὀλίγην τινα σχολὴν ὁ βουνός ἐκεῖνος πρὸς τὸ φυλάττεσθαι πᾶσαν ἐπιβουλὴν, τῷ δὲ μέσῳ χώρῳ τὴν εὐχερῆ προσβολὴν ἀποκρούσαι. Τὸ δ' ἐντεῦθεν ἀνατείνεται μέχρι πολλοῦ τὸ ὄρος καὶ ἐπερίδρυνται, τοῖς λόφοις καὶ χαράδραις ἐντραχυνόμενον, τὴν μεσαιτιανὴν ἀνατολὴν ἐπεριόμενον. Τοσοῦτον ἐκ πλαγίου ἀφ' ἐκατέρου μέρους ὑποκείμενον διαφεύγει τῆς γῆς. Ἐν γὰρ ταῖς δυοῖς πλευραῖς τοῦ δε τοῦ ὄρους, τοῦ τε πρὸς ρότον γῆμι καὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν, πεδία ἀγῆπλωται βάσιμά τε καὶ χρήσιμα, πᾶσαν ἀφορμὴν εὐζωίας τοῖς πολιταῖς δωρούμενα ὧν τὸ μὲν ὡς πρὸς ρότον τοῦ ὄρους, πρὸς ἀνατολὴν δὲ τῆς πόλεως, ὡς λίαν ἐστὶ παγκαλὲς καὶ ἐράσιμον. Κεκόσμηται γὰρ δένδροισι ἀμφιλαφεῖσι, παραδείσοις ποικίλοις, ὕδασι ἀπείροις, τοῖς μὲν πηγαίοις, τοῖς δὲ ποταμίοις, οἷς αἱ λόχμαι τοῦ ὄρους τῷ πεδίῳ χαρίζονται, καὶ αὐτὴν δὲ δεξιῶνται τὴν θάλασσαν. Ἀμπελοι γὰρ ἀλλήλαις παραπεφυτευμένοι τὰ χωρία στεφανοῦσι, καὶ τὸν φιλόκαλον ὀφθαλμὸν τῆ πληθῆ τῶν καρπῶν εἰς εὐφροσύνην προτρέπονται· μοιᾶ δὲ μοιχαρῶν πολλὰ καὶ συγχαί, τό τε ὑπτιάζον τῷ ὄρους καὶ τὸ τῆς λοιπῆς γῆς ὑποκείμενον κατοικοῦσαι (ἀνάγν. κατέχουσαι), καὶ τισι τερπνοτάτοις χωρίοις ἐγκαθεζόμεναι, καινόν τι χρῆμα τοῖς τε ὀδίταις καὶ αὐτοῖς τοῖς πολιταῖς περὶκασί. Τὸ δὲ κατὰ λαιὰν πλευρὰν τοῦ ὄρους πεδίων ἐστὶ καὶ αὐτὸ τεταμένον εἰς μῆκος πολὺν, εὐρύνεται δὲ μέχρις ἄλλων ὀρέων· οὗτινος ἐν μεσῷ πελαγίζονται δύο τινὲς εὐρεῖαι λίμναι, τὸ πλείστον τούτου διακατέχουσαι, καὶ

1430) συνηθίζουσιν οἱ Λατίνοι μεθερμηνεῦται ἢ ἐπιγράφουσι De excidio Thessaloniae, ἧτοι: Περὶ κατασκαφῆς τῆς Θεσσαλονίκης. Ἄλλ' ἢ πόλις αὕτη οὔτε κατ' ἐκείνου χρόνου· οὔτε ἄλλοτε ποτε κατεσκάφη. Βλέπε τὴν ἡμετέραν ἱστορικὴν πραγματείαν σελ. 41. σημ. Ἡμεῖς λοιπὸν συντομίας χάριν ὀνομάζομεν τὴν μὲν συγγραφήν τοῦ Καμηναίου Σαρακηνικήν, τὴν δὲ Ἰω. τοῦ Ἀναγνώστου Τουρκικήν καὶ τὴν τοῦ Εὐσταθίου (ἔτ. 1185) Νορμανικήν διήγησιν.

τινα μεγάλην καὶ αὐταὶ συνεισφέρουσαι χρεῖαν. Τρέφουσι γὰρ ἰχθύας καὶ μικροὺς καὶ μεγάλους, καὶ τοῖς εἶδει διαφόρους, καὶ πολλοὺς τῷ πλήθει, ταῖς τε γείτοσι κόμαις καὶ αὐτῇ δὲ τῇ πόλει δαφνιλεστάτην ἀποπληροῦντας τράπεζαν. Καὶ γὰρ οἶον φιλορεικοῦσαι αἱ λίμναι ταῖς τούτων ἐπιδόσεσι πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀμιλλῶνται, τίς αὐτῶν τὸ πλεῖον παράσχηται. Πλὴν ἐκάτεραι νικῶνται ἐξ ἐκατέρων, καὶ ἡ νικῶσα οὐκ ἔχει, τίτι τὴν ἥτταν καταψηφίσεται. Τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ πεδίου ἀρεῖται τοῖς γεωργοῖς, παραχωρεῖται τοῖς ζώοις, τοῖς τε πειθομένοις ταῖς τῶν ἀνθρώπων τέχναις, καὶ τοῖς ἐλεύθερον ἀφιεῖσι τὸ ἔχρος τοῖς ὄρεσι. Ἐλαφοὶ γὰρ τὰ ὄρη λιποῦσαι, καὶ ταῖς λίμναις ὡσπερ τῶν ὑδάτων (πρὸςθεε κρηναῖς) ἐπιτερόμεναι, ὁμοῦ τε ἔχουσι ἀγροῦν τὸ πρῶτον, καὶ ταῖς βουσίην ἐν αὐτῷ συναγελαζόμεναι κοινὰ τὰ σιτὰ (ἀνάγν. σιτία) προσφέρουσαι. (3). Ὁ αὐτὸς αὐτόθι κεφ. 6. Ἄλλ' ἰκανῶς ἐν τούτοις τὰ τε πρὸς ἀνατολὴν καὶ βορρᾶν τῆς πόλεως, ἔτι γε μὴν καὶ τὰ πρὸς ρότον διαγραφόμενοι, τὴν πρὸς δύσιν αὐτῆς τοῦ χωρίου θέσειν κατὰ τὸ δυνατόν ἱστορήσομεν. Ἔστιν ἕτερον πεδίων, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ τείχους τῆς ἐκβολῆς ἀπαρχόμενον, τῇ δεξιᾷ τοῦ ὄρους ἀπτόμενον, τῇ λαιᾷ δὲ τῇ θάλασσῃ συρομοροῦν, ἀμύθητον κάλλει ταῖς τῶν ὀρώτων ὑποκείμενον ὄψεσιν. Ἔστι γὰρ τὸ μὲν αὐτοῦ διάβροχον ὕδασι, ὅσον ἀρχεῖ τὴν τε πόλιν ἔχειν καὶ τὴν θάλασσαν γείτορα, ἀμπέλοις καὶ δένδροισι κατακόμοις καὶ παραδείσοις κατεστεγμένον, οἰκήμασι τε καὶ τισι πλείστοις σεβασμίοις σηκοῖς κεκοσμημένον, ὧν τοὺς πλείονας μοιχαρῶν ἀγέλαι διεΐλοντο, πᾶν εἶδος ἀρετῆς ἀσκοῦντες, καὶ θεῶ μόνῳ ζῶντες, πρὸς ἄνδρα ἐπέλογον, καὶ δι' ἄνδρα τὰς πολιτικὰς ταραχὰς λιπόντες, τὴν πρὸς αὐτὸν καὶ μόνον φέρουσαν τρίβον ἀνείλοντο. Τὸ δ' ἐν τε ὑθεν αὐτοῦ διαχεῖται τῇ χέρσῳ μέχρι πολλοῦ, ἄξιον μὲν ὡς τὰ πολλὰ τὴν βλάστην ἔχον, πάσης δὲ γεωργικῆς ἐπιμελείας ἐπιτηδενον παρεχόμενον. Διήκει δὲ, τὴν ἡλίον δύσιν ἀποσκοποῦν, ἕως τινῶν ἄλλων (πρὸςθεε ὄρων) παρατεινόμενον, ἐνθα καὶ πόλις τις Βεργία καλουμένη κατῳκίσται, καὶ αὕτη περιφανεστάτη τοῖς οἰκητοῖσι τε καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις, οἷς ἀρχεῖ πόλις τὴν σύστασιν. Ἐμπεριέχει δὲ

(3) Ἰδιάζον τι λαγῶν γένος περὶ τὴν Βοθῆν λίμνην μνημονεύει ὁ Ἀριστοτέλης Ζ. Ἰστ. 6', 12. Βλ. Φιλολ. Συνεκδ. σελ. 222.

τῷ διὰ μέσου χώρῳ τὸ πεδῖον τοῦτο καὶ ἀμφιμίκτους τινὰς κώμας· ὧν αἱ μὲν πρὸς τῇ πόλει τελοῦσι, *Δρογοῦθιται* τινὲς (4) καὶ *Σαγουνάτοι* (Σλάβοι δηλ. καὶ Βούλγαροι) τὴν κλιθεὶν ὀνομαζόμεναι· αἱ δὲ τῷ συνομοροῦντι τῶν Σκυθῶν ἔθρει (τοῖς Βουλγάροις) οὐ μακρὰν ὄντι τοὺς φόρους ἀποδιδάσι. Πλὴν γειννιάζουσιν ἀλλήλοισι αἱ κώμαι τὴν οἴκησιν, καὶ ἔστι καὶ τοῦτο, πρὸς τοῖς ἄλλοις, *Θεσσαλονικεῦσιν* οὐ μικρῶς συμβαλλόμενον, τὸ πρὸς τοὺς Σκύθας διὰ τῶν ἐμπορικῶν μεθόδων συναγαμίγνυσθαι, καὶ μάλισθ' ὅταν ἔχῃσι πρὸς ἀλλήλους καλῶς, καὶ μὴ κινῶσιν ὅπλα τὴν μάχην ἐξαγριάζοντα· ὃ (ἀνάγκ. οὐ) δὴ καὶ πολλῶ τινὲ τῷ πάλαι χρόνῳ παρ' ἐκατέρων μελετηθὲν (ἀνάγκ. μελετηθέντος), κοινότητα (ἀνάγκ. κοινότητι) ζωῆς τὰς χρείας ἀλλήλοισι ἀμείβουσι, θυμασίαν τινὰ καὶ βαθεῖαν εἰρήνην ἐν ἑαυτοῖς συντηροῦμενοι.

Διὰ τούτων λοιπὸν ὁ Καμηνιάτης μᾶς παρέδωκε πλήρη καὶ κομψὴν εἰκόνα τῆς ὅλης χώρας· ἥδη δὲ ἄς διαπραγματευθῶμεν καὶ ἡμεῖς περὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν μερῶν αὐτῆς ἰδίως.

Α'. Ὅρος *Χορτιάτης*. Περὶ αὐτοῦ βλέπε *Φήλικος Βωζιούρου Πίνακα τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος*. Τόμ. Α. σ. 20. « Τὸ ὄρος *Χορτιάτης*, ἀπέχον δύο λεύγας πρὸς τὰ Β. Α. τῆς Θεσσαλονίκης, φαίνεται νὰ ἦναι τὸ ὑψηλότερον τῶν μεσολαβούντων ὄρειων, τὰ ὅποια ἐκτείνονται πρὸς μεσημβρίαν· ἔχει πεντακοσίας πεντήκοντα ὄργιας ὑπὲρ τὴν ἐπιράνειαν τῆς θαλάσσης. Χαμηλοῦται δὲ βαθμηδὸν τὸ ὄρος ἐφ' ὅσον πλησιάζει εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἐπίπεδον τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, καὶ σχηματίζει μικρὰν κατωφέρειαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκεται ὠκοδομημένη ἡ Θεσσαλονίκη ἐν σχήματι ἡμισελήνου. » Πρόσθετες τὸν πρὸ ὀλίγου μνημονευθέντα Καμηνιάτην καὶ τοῦ Κουζινιέρου τὴν εἰς *Μακεδονίαν περιήγησιν* τόμ. Α'. σ. 53. 59. Τὸ σημερινὸν τοῦ ὄρους ὄνομα δὲν ἀπαντᾶται εἰς τοὺς ἀρχαίους, ἀλλὰ τις κωμόπολις, ὀνομαζομένη *Χορταίτου* ἢ *Χορταῖτου* (5), κειμένη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ὄρους καὶ ἀπέχουσα τῆς Θεσσαλονίκης τρεῖς περίπου λεύγας, *Παύλου Λουκά περιήγ.* ἐκδ. 1720 Τ. Α. σ. 41. *Χατζῆ Κάλφας*, *Ῥούμελις καὶ Βόσνια* σ. 76. *Κουζινιέρου*

(4) Ὅτι διὰ τῆς λέξεως τινὲς σημαίνεται περιφρόνησις τις τῶν βαρβάρων τούτων, θέλουσιν ἐννοῆσαι· αἱ ἀναγνώσται καὶ ἂν ἐγὼ δὲν τὸ σημειώσω. Διότι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἦσαν οἱ βάρβαροι οὗτοι, οἱ ποτὲ φοβεροὶ, ὑπήκοοι τοῦ κράτους καὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Βυζαντινῶν.

(5) Οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς μνημονεύουσι τὴν κωμόπολιν ταύτην, ὅτε μὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χορταίτου* ὅτι δὲ ὑπὸ τὸ τοῦ *Χορταίτου*.

αὐτ. Τ. Α. σ. 109. Ἀπὸ ταύτης λοιπὸν τῆς κωμοπόλεως νομίζω ὅτι ἐκλήθη τὸ ὄρος. Εἶχε δὲ μοναστήριον, βλ. τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ τὸν βίον, συγγραφέντα ὑπὸ Βεζιβίου (*Νικηφ. Γρηγ. ἱστορ.* ἐκδ. Βόννης Τ. Α. σ. 15'). ἔνθα ἀπαντᾶται ἐπιγραφή ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν ἔγραψε Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς *Μαξιμῷ* τῷ ὀσιωτάτῳ καθηγουμένῳ τῆς μονῆς τοῦ *Χορταίτου*. *Καντακουζ. ἱστορ. Α'.* 31. « Εἰς τὸ περὶ αὐτῆν (πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης) φρονιστήριον τὸ *Χορταίτου* ». *Νικηφ. Γρηγορᾶ ἱστορ. Η',* ἰά. 6. (περὶ τοῦ αὐτοῦ). « Ὁ *Ἡλαυεν* (ὁ Γραικὸς αὐτοκράτωρ) ἔξω (τῆς Θεσσαλονίκης δηλ.) πρὸς τὴν τοῦ *Χορταίτου* μονῆν. » Κατὰ γενικὴν, ὡς καὶ ἀνωτέρω, ἀναφέρει καὶ δευτέρον αὐτῆν ὁ *Καντακουζ.* *ἱστορ. Α',* 53. « Ἄμα ἔφ' ἀπὸ τὴν τρίτην ἦσαν ἐν *Χορταίτου*, » ὅθεν δύναται τις νὰ συμπεράνη ὅτι ἡ κώμη καὶ τὸ μοναστήριον ὀνομασθησαν ἀπὸ τινος ἀγίου, τὸν ὁποῖον ἄλλοῦ δὲν ἀπήνητα, οὐχὶ δὲ ἀπὸ τοῦ ὄρους. Τὸ αὐτὸ δὲ μοναστήριον πολλῶ ἔτι πρότερον ἀπαντᾶται καὶ ἐν τῷ βιβλιαρίῳ, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται *Chronique de Henri de Valenciennes* ἢτοι *Χρονικὸν Ἐρζόικου τῆς Βαλγκιανῆς* (*Buchon. Collect. vol. III. pag. 223*). *Corthiac*, c'est une riche abéye de moines gris, ἢτοι πλουσία μονὴ Γραικῶν μοναχῶν. Ἐποχὴ δὲ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ Λατινικοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης (ἔτ. 1204 ἐρ.) Παρὰ τῷ αὐτῷ *Ἐρζόικῳ* αὐτ. σ. 232 καὶ 251 ἀπαντᾶται ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα· ἀλλ' ἐν σελ. 232 λέγεται *Cortihach*, οἶον, *l'empereour, qui fut demouré al Cortihach*, dedans la cité de Salenike. καὶ παρ' Ἰννοκεντίῳ Γ' ἐπιστ. 15, 70. *Coenobium de Curhiat* (οὕτω), quod erat in regno suo prope Thessalonicam constitutum. Διὰ τῆς μονῆς ταύτης, φαίνεται, διέβηκινον ὅσοι ἀπὸ τοῦ Στρουμόνος ἤρχοντο εἰς Θεσσαλονίκην, *Καντακουζ.* αὐτ. (δὲς) « Εἰς *Χορταίτου* » ὁ αὐτὸς « ἐγγὺς *Χορταίτου* ». Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Θεσσαλονίκη εἶχε μονὴν *Χορταίτου* ἢ *Χορταίτου*, παραβλ. *Ἰω. Ἀναγνώστου Τούρκ. διήγ.* κεφ. 11. « Ἀπὸ τοῦ καλουμένου *Τριγονίου*, μέχρις οὗ ἡ μονὴ τυγχάνει τοῦ *Χορταίτου* ».

Λέγεται δὲ τὸ ὄρος ὑπὸ μὲν τῶν *Τούρκων Χορτάτσ*, ὑπὸ δὲ τῶν *Φραγγογάλλων* *Corthiat* καὶ *Courtiah* (*Kourtiah*) (6).

(6) Ὁ Λεῖκιος ἐν τῇ ἑαυτοῦ περιήγησει εἰς τὴν βόρειον Ἑλλάδα συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ τὸ ὄρος τοῦτο *Χορταίτζι* ἢ *Κορτιάτζι*· ἀγνοῶ εἰς τίνας ἐπιστηρικόμενος ἀξιοπιστίαν, πιθανῶς ὅμως εἰς τὴν τῶν ἐγγχωρίων. Ἀπαντᾶται ὅμως παρὰ *Γεωργίῳ Παχυμέρει* εἰς *Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον γ',* 10. ἀνὴρ τις ἐκ Κρήτης καλούμενος *Χορτάτζης*. Μήπως λοιπὸν τὸ τοῦ ὄρους ὄνομα φέρει ἡμᾶς εἰς Κρητῶν τινὰ ἀποικίαν, ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα ἐν τῇ Μακεδονίᾳ;

Νομίζω δὲ ὅτι καὶ τὰ ἐν τῇ κωμοπόλει ἐκείνῃ ὑπὸ τοῦ Κουζινέρου ἔνθα ἀνωτ. μνημονεύμενα ἐρείπια μοναστηρίου τινὸς ἀνήκουσιν εἰς τινὰ μονὴν τοῦ Χορταίτου.

(Ἔπεται ἡ συνέχεια).

ΜΙΣΘΟΣ ΑΡΕΤΗΣ ΕΠΑΙΝΟΣ.

Οἱ συνοετοὶ ἡμῶν πρόγονοι ἂν καὶ λίαν ἀπλῶς τε καὶ ἀφελῶς ἐπεδείκνυον τὴν ἐαυτῶν εὐγνωμοσύνην, δὲν ἄφηνον ὅμως ἀβραβεύτους ἐκείνους ὅσοι περὶ τὴν πατρίδα ἄνδρες ἐγίνοντο ἀγαθοί. Κλάδος ἑλαιίας ἢ μυρσίνης ὑπὸ κήρυκι καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν προσφερόμενος μυριάδων, ἢ λιθίνῃ τις στήλῃ ἐφ' ἧς ἀπλῶς τε καὶ ἀφελῶς ἐνεγράφετο τὸ ὄνομα τοῦ ἀριστεύοντος, ἢ ἀξίεπαινος πράξις, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ εὐγνωμοσούντος, ἐδείκνυον εἰς τε τοὺς συγχρόνους καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς, ὅτι παρ' Ἑλλήσιν ἐτιμῶντο αἱ ἀγαθαὶ καὶ τῇ πατρίδι λυσitelούσαι πράξεις. Καὶ σήμερον δὲ εἰσέτι μετὰ τοσούτων αἰώνων κατατροφῆς πολλὰ τοιαῦτα ἀνευρίσκωμεν τῶν προγόνων μνημεῖα, διασώσαντα καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν μνήμην ἀνδρῶν ἰδίᾳ τὴν πατρίδα εὐεργητήσαντων. Καλὸν τὸ ἔθος, καὶ λυσitelές καὶ καθαρῶς Ἑλληνικόν.

Ἡμεῖς δὲ οἱ ἐκείνων ἀπόγονοι ὀφείλομεν νὰ ἀναστήσωμεν πάλιν τὸ ἀξίεπαινον ἐκεῖνο τῶν προγόνων ἔθος· ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως καὶ οἱ διὰ τοῦ τύπου ἐσκημμένοι καὶ φιλαλήθως ἀπονεμόμενοι πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἔπαινοι, ἀνάξιοι ὅπως οὖν κρίνονται τῶν μνημεῖων ἐκείνων τῆς τῶν προγόνων εὐγνωμοσύνης.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς μὲν τοῦ ΛΟΓΙΟΥ ΕΡΜΟΥ, καὶ σήμερον δὲ εἰσέτι οὐχὶ ἀξιοκαταφρόνητος κρίνεται περὶ τὴν πατρίδα ἀγαθοεργία ἡ μετὰ σκέψεως καὶ ἔλλογῆς χρηματικῆς συνδρομῆ εἰς ἐκδοσὶν ἐπωφελῶν τῇ πατρίδι συγγραμμάτων· ἐπὶ πολλῷ δὲ εἰσέτι ἔσται ἀναγκαῖα ἡ συνδρομῆ αὐτῇ, μέχρις οὗ πληθυνθῇ παρ' ἡμῖν ἡ φιλομάθεια καὶ πολλαπλασιασθῶσιν οἱ κατ' ἐκλογὴν καὶ ὠφελείας ἔνεκα οὐχὶ δὲ πρὸς τέρψιν ἀναγνώσται· προσέτι δὲ ἐπειδὴ καὶ ὁ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΚΔΗΜΟΣ εἶναι νομίζομεν ἐξ ἐκείνων τῶν συγγραμμάτων, τὰ ὅποια δὲν ἐκδίδονται κατὰ κερδοσκοπίαν, ὡς μαρτυροῦσιν ἡ σμικρὰ αὐτοῦ ἀντὶ ἐξ δραχμῶν ἐπὶ ἑξαμηνίαν ἐκτίμησις, καὶ ἡ ἐκλογὴ τῆς ὕλης, ἀπερρίπτομένων τῶν πολλῶν μὲν τὸ κέρδος σμικρὸν δὲ ἢ καὶ μηδεμίαν ἐπαγομένην ὠφελείαν Γαλλικῶν, καὶ τούτων οὐχὶ κατὰ Ἑλληνικὴν ἐκλογὴν, μυθιστορημάτων. Διὰ ταῦτα καὶ ἀπ' ἀρχῆς ὑπεσχέθημεν νὰ ἐκφράσωμεν δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν, καὶ ἐπομένως ὡς ἐλπίζομεν καὶ τὴν τῶν φιλομούσων ὁμογενῶν ἀπάντων μετ' ἐπαίνου ἐπιδικμασίαν, πρὸς πάντας ἐκείνους ὅσοι προθυμοποιηθῶσι ν' ἀναδειχθῶσιν ὠφελίμοι περὶ τὸ ἡμέτερον σύγγραμμα, καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος τῇ προθέσει ἡμῶν ἐκείνῃ ἐπίμενοι, ἀπονεμόμενοι δημοσίᾳ τοὺς ἐπαίνους ἡμῶν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν καλὸν κἀγαθὸν φιλόμουσον ἄνδρα ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ Χ. ΑΛΑΞΑΡΟΥ ἔμπορον ἐν Σίβριαις, ἄνδρα λόγιόν τε καὶ φιλόκαλον, ὅτι δι' ἀξίεπαινοῦ προθυμίας καὶ ἐπιμελείας συντόνου οὐχὶ μόνον ἐξήκοντα ἀντιτύπων ἡμῖν περιεποιήσατο συνδρομὴν ἐκ τῶν φιλομούσων ΣΕΡΡΑΙΩΝ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίτιμον τούτων ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐπὶ ἔντος ἡμῖν προκαταβαλὼν αἰτίως ἐγένετο κατὰ μέγα μέρος τῆς ἐκδόσεως καὶ πρόσδου τοῦ παρόντος συγγραμματος. Ἀνευρημῆι λοιπὸν αὐτὸν ὁ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΚΔΗΜΟΣ ὡς ἕνα ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ καθιδρυτῶν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ θέλει μνημονεύεσθαι μετ' ἐπαίνου καὶ χάριτος ὑφ' ἀπάντων ἐκείνων, ὅσοι χαί-

ρουσιν ἐπὶ τῇ ἐκδόσει καὶ τῇ πρόσδῳ Φιλολογικῆς παρ' Ἑλλήσιν ἐφημερίδος.

Ἐφεξῆς δὲ θέλομεν σὺν Θεῷ μνημονεύσει τῶν ὀνομάτων καὶ ἄλλων καθιδρυτῶν τοῦ Φιλολογικοῦ Συνεκδήμου, μέλλοντες νὰ ἐπιτάξωμεν καὶ τὸν ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν φιλομούσων τοῦ Συγγραμματος τούτου συνδρομητῶν.

Ἐχόντες δὲ καθάρην ἡμῶν τὴν συνείδησιν, καὶ ἐνδειξάμενοι καὶ σμικρὰ δείγματα οὐχὶ τοσούτων φιλοκερδοῦς χαρακτῆρος, πεποιθῶμεν ὅτι οὐδεὶς δίκαιος κριτὴς θέλει ἀποδώσει εἰς ἡμᾶς πλαγίους κατὰ τοῦτο σκοπούς. Μαρτυρούμεθα δὲ τὴν ἱερὰν ἀλήθειαν, ὅτι τοῦτο μόνον ποθοῦμεν: Νὰ προκύπτωσι παρ' ἡμῖν συγγραμματα καθαρῶς φιλολογικὰ καὶ λυσitelῆ. Νὰ πληθύνωσιν οἱ κατὰ συνετὴν ἐκλογὴν καὶ χρηματικῶς εἰς τὴν ἐκδοσὶν τῶν τοιούτων συντελοῦντες συγγραμμάτων. Οἱ δὲ τοιοῦτοι νὰ ἐπαινῶνται φιλαλήθως καὶ ἐπαξίως καὶ ἀφελῶς, διότι μισθὸς ἀρετῆς ἔπαινος. Ὅταν δὲ συστηθῇ καὶ στηριχθῇ ἄλλο τι σύγγραμμα περιοδικὸν ἐντελέστερον καὶ ἐπωφελέστερον παρὰ τὸ ἡμέτερον, οἱ τοιοῦτοι κατὰ συνετὴν ἐκλογὴν γενναῖοι συνδρομηταὶ θέλουσι βέβαια συνδράμει ἐκεῖνο μᾶλλον, καὶ χωρὶς ἡμεῖς νὰ τὸ εἴπωμεν.

(Ἔπεται συνέχεια).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ Β'. ΕΞΑΜΗΝΙΑΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΚΔΗΜΟΥ.

Ἐγγίζοντες ἤδη εἰς τὸ πέρασ τῆς Α'. ἑξαμηνίας τοῦ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΚΔΗΜΟΥ, ἀποπερατωθησομένης, ὡς προηγγέλθη, διὰ τοῦ ΙΒ'. φυλλαδίου, καὶ σκοποῦντες κατὰ τὴν Α'. τοῦ ἐλευσομένου μηνὸς Ἰουλίου νὰ ἀρχίσωμεν καὶ τὴν Β'. ἑξαμηνίαν διὰ τοῦ ΙΓ'. φυλλαδίου, προαναγγέλλομεν ἤδη καὶ μέλλομεν νὰ προκηρῶμεν καὶ δι' ἰδιαίτερας ἡμῶν ἀγγελίας, ὅτι ὁ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΚΔΗΜΟΣ λαμβάνει κατὰ τὴν Β'. ἑξαμηνίαν ἀξίαν λόγου βελτίωσιν, καὶ ἐκτυπούμενος μάλιστα τακτικώτατα θέλει πέμπεσθαι κατ' ἐδόμαζα πρὸς τοὺς προσληθῶσιν συνδρομητὰς του εἰς ἐβδομαδιαία φυλλαδία, χωρὶς νὰ δοθῇ εἰς οὐδένα αἰτία δικαίων παραπόνων.

Καὶ γνωρίζομεν μὲν ὅτι κατὰ τὴν παρελθούσαν ἑξαμηνίαν ὑπῆρξαν ὅπως οὖν ἐλλειπεῖς κατὰ τοῦτο, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἀρχαὶ τῶν πραγμάτων εἰσι πάντοτε δυσχερεῖς, ἐλπίζομεν ὅτι θέλομεν τύχει τῆς εὐμενοῦς συγγνώμης τῶν ΚΚ. συνδρομητῶν μας.

Εἶναι δὲ, τολμῶμεν νὰ εἴπωμεν, ὁ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΚΔΗΜΟΣ τὸ εὐθηνότερον καὶ χρησιμώτερον τῶν παρ' ἡμῖν περιοδικῶν συγγραμμάτων, εὐμοιρῶν κατὰ ἐν ἐκ τῶν πρώτων προτερημάτων καταλλήλου πρὸς ἡμᾶς περιοδικῶν, τὸ νὰ μᾶς διδάσκη δηλαδὴ καὶ τὰ περὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν, τὰ περὶ τῆς πατρίδος, λέγω, τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς φυλῆς. Καὶ ἐδημοσιεύθησαν μὲν ἤδη ἐν τῇ Φιλ. Συνεκδήμῳ ἐθνογραφικὰ τινὰ μὴ ἐκκαταφρόνητα ἄρθρα περὶ Μακεδονίας, Λέσθου, Ἐρυθραίας, Λυκίας καὶ Ἠπείρου. Δημοσιευθήσονται δὲ ὁσονοῦπα καὶ τινὰ περὶ Κύπρου, Κρήτης, Σάμου κλπ.

Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ περὶ τῶν χωρῶν τούτων μονογραφίαι, τῶν σοφῶν μάλιστα Γερμανῶν, εἶναι ἐνίοτε, πρὸς τοὺς πλειοτέρους ἐξ ἡμῶν, λίαν ἐρηλὰ καὶ στρυφνὰ, ὡς συγγραφεῖσαι πρὸς χορῆσιν ἀνδρῶν συντόνωσ ἐγκυψάντων περὶ τοιαύτας φιλολογικὰς ἐρεῖνας, διὰ τοῦτο προθυμοποιηθέντες ἤδη νὰ καταστήσωμεν τὸ σύγγραμμα ἡμῶν εὐπρόσιτον καὶ πρὸς τοὺς πλειοτέρους καὶ μᾶλλον ψυχαγωγόν, ἐπρομηθεύθημεν διάφορα συγγραμματα νεωτέρων περιηγήσεων εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, καὶ θέλομεν δημοσιεύει καὶ ἐξ αὐτῶν λίαν χρήσιμα καὶ τερπνὰ ἀποσπάσματα.

(Φυλ. Θ'. καὶ Ι.)

Παρακλυόμενον μόνον τούς ἐκτός τῶν Ἀθηῶν φιλομούσους ἡμῶν συνδρομητάς, νὰ μᾶς ἐμβιβάζωσιν ὁμοῦ μὲ τὴν γνωστοποίησιν τῆς ἐπιθυμίας των καὶ τὸ ἀντίτιμον τῆς ἐξαμηνίου τοῦλάχιστον αὐτῶν συνδρομῆς διὰ φίλων των ἐν Ἀθήναις ἢ ἀπ' εὐθείας, δίδου τότε μόνον δυνάμει νὰ ἐγγυηθῶμεν τὴν τακτικὴν καὶ ἀνευ διακοπῆς ἀποστολὴν τῶν φυλλαδίων.

Ἡ Διεύθυνσις καὶ ὁ Ἐκδότης τοῦ Φιλ. Συνεκδήμου.

ΠΕΡΙ ΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΕΞΟΡΙΑΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΓΕΡΜΑΝΟΝ ΔΡΥΜΑΝΝΟΝ.

Τὸ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐπικρατήσαν ἔθος¹⁾ νὰ πέμπωσιν εἰς ἐξορίαν ἐπ' ἀληθεῖς αἰτίαι ἢ δι' ὑπόνοιαν ἀνδρας ἐξόχους, καὶ πολλοὺς ἐνίοτε πολίτας, ἧτο ἐπακολούθημα ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ταραχῶν ἐμφυλίων, ἀλλ' ὅμως πάλιν καὶ κυρία τούτων αἰτία.

Ἡ ἐξορία εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων εἶναι πολλοῦ λόγου ἀξία. Εἰς τοὺς μυθώδεις λόγους ἀπαντιῶνται ἤδη ἵχνη αὐτῆς (1), διειτηρήθη δὲ ἄχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων. Δέν ὑπῆρξεν ἴσως πόλεμος, μὴ ὑποκινήθῃς ἢ μὴ ὑποθαφθῆς ὑπὸ φυγάδων, ἔφερον οἱ φυγάδες τὴν δῆρα τῆς διχοστασίας ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Ἡ ἐξορία συνδέεται στενῶς μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς, τῆς μεταβολῆς καὶ τῆς καταλύσεως τῶν πολιτευμάτων καὶ ἦτο ἰσχυρὸν μέσον νὰ παροξύνῃ τὰς ψυχὰς κατ' ἀλλήλων, καὶ νὰ διαλύῃ τοὺς ἱερωτάτους δεσμούς· καὶ συνετέλεσε προδήλως εἰς τὴν πτώσιν τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν.

Τὰ δημοκρατικά ἐν τῇ Ἑλλάδι πολιτεύματα παρέχουσι πρόχειρον λόγον, διὰ τί ἢ ποινὴ ἐκείνη ἐπεβάλλετο τοσοῦτον συχνὰ εἰς τε κατὰ μέρος πολίτας, καὶ εἰς πολλούς. Εἰς τὰς δημοκρατίας τὸ πνεῦμα τῶν στάσεων καὶ τῶν ιδιωτῶν τὸ μῖσος ἔχει στάδιον ἐλευθερώτερον· ὡς ἅπαναι αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσι μετὰ πλείονος ἐλευθερίας, οὕτω καὶ τὰ πάθη εὐρίσκονται πολυειδέστατα ἐπαφῆς σημεῖα τοῦ ιδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου· πολλοὶ θηρεύουσι τὴν ἀνωτάτην τιμὴν καὶ τὰς ἀνωτάτας ἀρχάς· ὑπάρχει ἀμιλλα, τριβή, ζηλοτυπία, ἔχθρα. Εἰς τὸν φθάσαντα εἰς τὸ τέρμα μένει ἡ μνήμη τοῦ πολλαπλοῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον ὑπέστη, καὶ τῶν προφηλακισμῶν τοὺς ὁποίους ἐπροξένησαν εἰς αὐτόν, καὶ ὁ φόβος τῆς ἀντιλογίας καὶ τῶν κινδύνων τοῦ μέλλοντος. Ὁ τοιοῦτος γινώσκει τοὺς ἀντιπάλους καὶ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν· ἢ ὑπὲρ αὐτοῦ ἢ κατ' αὐτοῦ διάθεσις τοῦ ἔθνους ἐδηλώθη σαφῶς. Ἡ διοίκησις τῆς πολιτείας δίδει εἰς αὐτὸν πρόφασιν καὶ μέσα εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ δημόσιον τὸ ἰδιω-

τικὸν αὐτοῦ συμφέρον, καὶ εἰς τὸν τῆς πατρίδος ἔχθρον, ὡς παριστάνει αὐτόν, νὰ καταβάλλῃ τὸν ἴδιον. Οὕτω πίπτει ὁ διαπρέπων, ὁ ἔτι πρὸ μικροῦ θαυμαζόμενος. Ἐξαπάτη καὶ διαφθορά πλανῶσι τὸν δῆμον, καὶ ὀλίγοι τινὲς μόνον ἀρκεῖ νὰ παρασυρθῶσι, διότι ὁ πολλὸς ὄχλος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ παράδειγμα. Ὅ,τι δὲ συνέβαινεν οὕτως εἰς τοὺς κατὰ μέρος ὀλίγους, τοῦτο κατὰ τὴν ἀληθινὴν στάσιν, καὶ κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον κατελάμβανε συχνάκις ἅπασαν τὴν μερίδα τῶν ἠτιωμένων. Πᾶν ὁ,τιδήποτε συνήθως ἐπέφερον ἐσωτερικὰς ταραχὰς, ἐγίνετο ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον καὶ ἡ πόρρω αἰτία τῆς ἐξορίας.

Τὸ ἔθος τῆς ἐξορίας εἶναι μαρτυρία περὶ τῆς ἀτελείας τῆς Ἑλληνικῆς πολιτικῆς, ἧς δηλοῦται εἰς πολλὰ ἄλλα. Διότι ὅ,τι οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων ἔγραφον, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι θέλομεν εὑρεῖ ἐπιβεβαιωμένον καὶ εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ἱστοριογράφων αὐτῶν. Οὐδαμοῦ ὁ περὶ πολιτικῆς σκεπτόμενος ἔχει περισσοτέραν ὕλην, μεγαλειτέραν ἀφορμὴν νὰ ἐπεξεργασθῇ αὐτήν, καὶ εὑρίσκει προτέτι καὶ περισσοτέρας διασαφήσεις, ἢ ἐν τῇ Ἑλλάδι. Ἡ ζωνρὰ κινήσις συνετείνεν εἰς τὸ νὰ ἀναφαίνωνται τὰ πράγματα ὑπ' ὄβλας τὰς μορφάς. Ἡ ταχεῖα μεταβολὴ παρουσίαζε λίαν καθαρῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἕξεταστοῦ αἰτίαν καὶ ἀποτέλεσμα, σκοπὸν καὶ τέλος. Ἀλλ' ὅμως ἂν τυχόν ἤθελε νὰ διαγράψῃ πιστὴν εἰκόνα ὅσον τὸ δυνατόν καλοῦ πολιτεύματος, ἐφικτοῦ εἰς τὸν ἀνθρωπον, δέν ἐδύνατο νὰ ἐπιδείξῃ οὐδεμίαν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν ὡς πρωτότυπον. Ὅχι ὅτι τὸ πολίτευμα ἐν γένει ἦτο κακόν, ἀλλὰ τὸ παρὸν καθ' ἑαυτοῦ· βελτιοῦντες ἢ ἐξαχρειοῦντες αὐτὸ, καθόσον ὑπέπιπεν εἰς τοιαύτην ἐργασίαν, καὶ καθόσον εἰς τοῦτο ἦσαν ἐνεργοὶ τοιαῦται ἢ ἄλλοῖαι δυνάμεις καὶ πάθη.

Πόλις καλῶς συντεταγμένη, ὅταν εὐανδρῆ, σπουδάζει νὰ καθιδρῦση ἀποικίας· ὅταν τοῦτο δέν ἔχη χώραν, δέν θέλει στερηθῆς ἑαυτὴν ἀλογίστως τοῦ εὐγενεστάτου κτήματος, δι' οὗ ὑρίσταιται καὶ σώζεται. Ἐὰν ἐν αὐτῇ ὑπάρχωσι ταραχαί, εὐρίσκει τὸν τρόπον νὰ καθησυχάσῃ αὐτοὺς, διὰ δὲ τῆς βίας θέλει ἀπομακρύνει αὐτοὺς οὕτως, ὥστε νὰ μένωσιν ὑπήκοοι εἰς αὐτήν καὶ πρόξενοι ὠφελιμῶν, τοῦλάχιστον νὰ μὴ γείνωσιν ἔρμαιον τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. Ἄνδρας κατορθώσαντας μεγάλας πράξεις, ἢ ἄλλως πως εἰς ἀξίωμα καὶ τιμὴν προαχθέντας, δέν θέλει φρονήσει ποτὲ ὡς πρέπον νὰ ἐξελάσῃ, διότι φοβεῖται ἴσως παρ' αὐτῶν καταχρησθῆναι τῆς δυνάμεως καὶ ἀπώλειαν τῆς ἐλευθερίας. Εἰς δὲ κενὰς συκοφαντίας δέν θέλει δώσει οὐδέποτε ἀκρόατιν. Ὅποια τις παρίσταται πρὸ τῶν

(1) Διοδωρ. Σικελ. 4. 65. Ἱστορικ. Παναθ. σελ. 268.

ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἡ πολιτεία, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ λόγος τοῦ ἀνοήτου, ἡ ὑποβολή τοῦ φθόνου καὶ τὰ μηχανήματα τῆς ἀδυναμίας ἰσχύουσι περισσότερο, ἢ πράξεις πραχθεῖσαι ἐνώπιον πάντων· πολιτεία δὲ, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει γρεία δικαστηρίου, παρ' ᾧ ἡ μεγαλοφυχία καὶ ἡ ἀξία νὰ εὐρίσκη ἄτυλον· δι' οὗ εἰς πάντα αἰσθανόμενον ἐν ἐκντῶ σπουδαίαν θέλησιν, καὶ ἀνδρείαν καὶ δύναμιν διὰ νὰ εὐεργετήσῃ τὴν πατρίδα, χορηγεῖται μέτρον καὶ τέλος, τὸ δὲ ἔθνος ἐκφράζει σαφῶς, ὅτι δὲν δύναται νὰ κυβερνήσῃ ἑαυτὸ, καὶ ἐξ ἀδυναμίας καὶ βλακίας ἀκολουθεῖ τὸ ἀξίωμα « in republica multo praestat beneficii, quam maleficii, immemorem esse (2) ». Καὶ οὕτω συμβαίνει, ὥστε δημοκρατικόν τι πολίτευμα, καὶ ἂν κατ' ἀρχὰς διαταχθῇ μετὰ συνέσεως, νὰ ἦναι φάσμα ἀπατηλόν, ἐν ᾧ φαίνεται μὲν, ὅτι τὰ πάντα κινουῦνται ἐλευθέρως, τρώντι δὲ χωλαίνει καὶ κωλύεται κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς δημοσίους αὐτῶν ῥήτορας καὶ κωμικούς· νὰ μετέρχωνται τὰ σκώμματα αὐτῶν δημοσίως κατὰ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ἀπώλεσαν οὗτοι τὸ σέβας καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἔθνους, ἡ διεξαγωγή τῶν καλῶν σχεδίων ἐματαιώθη, θρασυ ἀντιλογίας πνεῦμα ὑπερέβητο εἰς τὸν ὄχλον, καὶ εἰς τὸν ἀξιώτατον ἄνδρα ἠτοιμάσθη ἡ ἐξορία. Οἱ ἀγελαῖοι σοφισταὶ ἐκείνοι καὶ κοινοὶ ῥήτορες, τοὺς ὁποίους ὁ Ἰσοκράτης θεωρεῖ ὡς τοὺς αἰσχίστους ἀνθρώπους τῶν χρόνων αὐτοῦ, « κακῶς διακείμενους πρὸς πάσας τὰς ὑπεροχὰς, » πάντα φάσκοντες εἰδέναι, καὶ ταχέως πανταχοῦ γιγνόμενοι (3) ἐγνώριζον τὴν τέχνην νὰ ἀμαυρώνωσι τὰς μεγάλας πράξεις, νὰ σμικρύνωσιν αὐτάς, καὶ μάλιστα νὰ καθιστῶσιν αὐτάς ὑπόπτους. Διὰ τῆς ἐπιπόνως ἀποκτηθείτης τέχνης αὐτῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγκαυχῶντο, ἀπέκτων ὑπεροχὴν καὶ ἐπιβροχὴν, ἐνῶ οἱ λόγοι αὐτῶν ἦσαν μόνον μιμησεις μεγάλων πρωτοτύπων, ἐξ ὧν μάλιστα ἐδανείζοντο τὰ παραδείγματα, καὶ ὁμοίως ἐσκωπτον αὐτούς (4). Ὁ δῆμος ἐγοητεύετο καὶ ἐπλανᾶτο ὑπὸ τῆς ἀγυρτικῆς αὐτῶν φωνασκίας. τὴν μὲν ἀλήθειαν ὀλίγον τιμῶν, εἰς δὲ τὴν φράσιν καὶ ἀπαγγελίαν ἠδυνόμενος, καὶ χαίρων ἵνα βλέπῃ τοὺς δημαγωγούς αὐτοῦ μαστιζομένους ὑπ' ἀπαιδεύτου καὶ αὐθάδους συκοφάντου.

Ἄλλὰ παρ' αὐτοὺς ἰσχυρότερον ἐνήργει ἡ ἀρχαία κωμωδία. Αὐτὴ ἀπεκάλει ὀνομαστί τοὺς ἄνδρας, τοὺς ὁποίους ἤθελε νὰ χλευάσῃ, ἐμιμῆτο τὸ βράδιμα, τὰ σχήματα, ἔλεον αὐτῶν τὸ σχῆμα, ἔθετε

(2) Σαλλουστ. Bellum Jug. 31.

(3) Παναθ. σελ. 236.

(4) Ἰσοκράτ. ἐν τῇ πρὸ μικροῦ μνημονευθέντι χωρίῳ (I. c.).

εἰς τὸ στόμα μετὰ γελόιας διαστροφῆς τὰς γνώμας αὐτῶν, παρίστα αὐτοὺς μετερχομένους ἔργα ὁμοιάζοντα ἀκριβῶς τὰ τοῦ βίου αὐτῶν, ἀλλ' ὅμως μετὰ τῆς διαστροφῆς, ὥστε ἀνεφάνιντο ὡς μηδαμῖνοι, ἢ ἡλίθιοι καὶ παράφρονες. Τὰ Διονύσια, τὰ Παναθηναῖα, καὶ ἄλλαι μετ' ἀκολασίας τελούμεναι τελεταί, ἡ ἀφοβία τῆς τιμωρίας, καὶ ἡ πρὸς τὰ κωμικὰ κλίσις τῶν Ἀθηναίων, ἡ βεβαίότης τοῦ ὅτι ἐνοεῖτο ὑπὸ τοῦ δήμου πᾶν ὅ, τι ὑπαινίττοντο, διότι οὗτοι περὶ ἀπάντων τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, ἂν δὲν ἐσκέπτοντο, ὅμως ἠδολέσχουν, ἡ φανερά ἐπιδοκιμασία, ταῦτα πάντα προέτρεπον τὸν κωμικὸν νὰ ἀκολουθῇ ἀδιάστως καὶ ἀνέτως τὰς ἐμπνεύσεις τῆς φαντασίας αὐτοῦ. Ὁ Ἀριστοφάνης ἠδύνατο λοιπὸν νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ·

» Πολλάκις γ' ἡμῖν ἔδοξεν ἡ πόλις πεπονθέναι ταῦτόν ἐς τε τῶν πολιτῶν τοὺς καλοὺς τε ἀγαθοὺς ἐς τε τὰρχαῖον νόμισμα καὶ τὸ καινὸν χρυσίον. οὔτε γὰρ τούτοιςιν, οὔτιν οὐ κεκιθδηλευμένοις, χρώμεθ' οὐδὲν, ἀλλὰ τούτοις τοῖς πονηροῖς χαλκίαις γθές τε καὶ πρόην κοπεῖσι τῷ κακίστῳ κόμματι· τῶν πολιτῶν θ' οὐδ' ἐμὲν ἴσμεν εὐγενεῖς καὶ σώφρονες ἄνδρας ὄντας καὶ δικαίους, καὶ καλοὺς τε ἀγαθοὺς, καὶ τραφέντας ἐν παλαιστραῖς, καὶ χοροῖς, καὶ μουσικῇ, προυσελούμεν, τοῖς δὲ χαλκοῖς, καὶ ξένοις, καὶ πυρρῆαις, καὶ πονηροῖς, καὶ πονηρῶν, εἰς ἅπαντα χρώμεθα ὑστάτοις ἀφιγμένοιςιν, οἷσιν ἡ πόλις προτοῦ οὐδὲ φαρμακοῖσιν εἰκῆ βραδίως ἐχρήσατ' ἂν. Ἄλλὰ καὶ νῦν, ᾧ ἴνοητοι, μεταβαλόντες τοὺς τρόπους, χρῆσθε τοῖς χρηστοῖσιν αὐθις· καὶ κατορθώσασι γὰρ εὐλογον· καὶ τι σφαλῆτ', ἐξ ἀξίου γοῦν τοῦ ξύλου, ἢ τι καὶ πάσχητε, πάσχειν τοῖς σοφοῖς δοκῆσετε (5) ».

Ἄς ἔφερε δὲ ὅσον ἤθελε τὸν δῆμον ἐπὶ σκηνῆς, θεατρίζων τὴν ἄλογον ἀλαζονείαν καὶ τὴν ἀνόητον αὐτοῦ φιλελευθερίαν, ποῖον ὄφελος ἐκ τούτου, ἐνῶ ἐτέρωθεν ἀφήρει τὴν ἀγάπην, τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην ἐξ αὐτῶν ἐκείνων, οἷτινες ἦσαν ἱκανοὶ νὰ μεταρρῶθμισώσιν τὰ κακῶς κείμενα; ὅταν ἡ σάτυρα αὐτοῦ ἀπευθύνητο κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ Κλέωνος, ὅστις συκοφαντῶν τὸν ἀνδρεῖον Δημοσθένην, καὶ ἀλαζονεύμενος, ὅτι θέλει φέρει εἰς Ἀθήνας ἐντὸς εἰκοσιν ἡμερῶν τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ Σπαρτιάτας, ἢ ὅτι θέλει ἀποθά- νει, ἔγεινε καταφρονητός, διὰ δὲ τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἠναγκάσθη ὑπὸ

(5) Βάτραχ. σιχ. 671 καὶ ἐξῆς. ἐκδ. F. El. Bothe.

τοῦ Νικίου καὶ τοῦ δήμου νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, κατέστη γελῶνος, ἢ ὅταν ἔσκωπτε τὸν σοφιστὴν Σίμωνα κλέψαντα τὸν δημόσιον θησαυρὸν (6), τοῦτο δὲν ἔφερε βλάβην εἰς τὴν πολιτείαν (7). Ἄλλ' ὅμως ἔπρεπε νὰ ἀποβῇ λιάν ἐπιζήμιον, ὅταν ἀπροσδοκῆτως ὑπερασπίζων αὐτοὺς καθήπιετο τοῦ Νικίου καὶ Δημοσθένους, εθεάτριζε τὸν Σωκράτην, καὶ παρίστανεν αὐτὸν δουλεύοντα εἰς σκανδαλώδη πάθη, ὅταν προσῆπτεν εἰς τὸν Περικλῆν τὸ πρόσωπον τοῦ Πάριδος, ὡς ἂν πρὸς χάριν τῆς Ἀσπασίας ἐπέλεξε τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους πόλεμον (8), καὶ προσέει παρίστανε τοὺς μὲν βουλευτάς ὡς νοθροὺς παιδαριώδεις ἀνθρώπους, τὸν δὲ Λάμαχον ὡς ἄθλιον μισθωτὸν δούλον, καὶ, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ πολλοὺς δι' ἐνὸς κτυπήματος, ἔκαμε τὸν Εὐριπίδην ὑπόθεσιν φορτικῆς τινος εἰκόνας (9), ὡς καὶ εἰς ἄλλην τινα κωμωδίαν ἐμαστιγώθησαν οἰκτρῶς παρ' αὐτοῦ ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ὁ Αἰσχύλος (10). Οἱ ἄνδρες οὗτοι τὸ μὲν ἀνεδείχθησαν νικηταὶ εἰς μάχας καὶ ἐξετέθησαν εἰς μεγίστους ὑπὲρ τῆς πατρίδος κινδύνους, τὸ δὲ ἦσαν διδάσκαλοι τοῦ δήμου ἐπὶ τῶν σκηνῶν ἢ κατὰ τὸν βίον, διέσωζον τὴν μνήμην μεγάλων ἀνδρῶν, καὶ ὑπέτρεφον τὸ ἔθνικόν πνεῦμα καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν. Ἦσαν ἄρα ἄξιοι σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης, καὶ μάλιστα ἄνευ τούτων οὐδὲ ἠδύναντο νὰ ἐνεργῶσιν. Ἀλλὰ δὲν ἦτο οὐδὲ ὅλως ἀδιάφορον τὸ νὰ τρέφῃ τις τὴν κλίτιν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰς παιδικάς, τοὺς γέλωτας, καὶ τὰ σκώμματα, καὶ νὰ στρέφῃ μάλιστα αὐτὰ κατὰ σπουδαίων πραγμάτων καὶ ἀξιοτιμῶν ἀνδρῶν. Οὕτω προπαρεσκευασμένοι ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ, ἔμελλον ἄρα νὰ παραγωνρίζωσι τὴν ἀρετὴν καὶ ἄξιαν, καὶ πεπλανημένοι διὰ πλαστῶν παρκατάσεων, νὰ ἐξορίζωσι τῆς πατρίδος ἐπ' ἐλαχίστη αἰτία τοὺς ἔχοντας αὐτάς.

Ἡ ἐξορία κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦτο ποινὴ ἀσυγκρίτως βαρύτερα παρ' ὅ,τι δύναται ἤδη νὰ ἦναι, διότι τὰ πρὸς ἐπιμιξίαν τῶν ἔθνων μέτρα ἦσαν τότε πολὺ ὀλιγώτερα, ἔλειπον αἱ εὐκαιρίαι νὰ μεταβαίνωσιν εὐκόλως ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην χώραν, καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ ἀσφάλεια, διότι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ὁδοιποροῦντες, καὶ ἂν ὦδεον πλησίον τῶν παραλίων, ἐπεβουλεύοντο ὑπὸ ληστῶν. Οἱ Κίλικες, Ἰλλυριοὶ καὶ Αἰτωλοὶ περιέπλεον τὴν θάλασσαν, μεταχειριζόμενοι ὡς ἐχθρὸν πάντα πίπτοντα εἰς χεῖρας αὐτῶν. Οἱ αἰχμάλωτοι ἀπέβλλον τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὄχι σπανίως καὶ τὴν ζωὴν· ὁ δὲ φυγὰς περιεπλανᾶτο τυχαίως τῆδε καὶ κείσε, διότι ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν γεωγραφικῶν γνώσεων ἦτο ἄ-

(6) Νεφέλ. σ. γ. 350. (7) Ἰππ. (8) Ἀχαρν. (9) Ἀχαρ. (10) Ὅρνιθ.

γνωστον εἰς αὐτὸν ποῦ ἦτο ἐπιθυμητὴ νέων ἀνθρώπων προσέλευσις, ποῦ ἠδύνατο νὰ εὐρεθῇ δι' αὐτὸν πόρος τις τοῦ βίου, ἢ ἴως εὐφρορόντι τεμάχιον γῆς πρὸς γεωργίαν· ἦτο ξένος, τουτέστι στερημένος πάσης ἀνθρωπίνης βοηθείας, εἰς οἰκνητότα χώραν καὶ ἂν ἤθελεν ἔλθῃ. Καὶ ἐὰν ἐπετρέπετο εἰς αὐτὸν νὰ κατοικήτῃ ἢ νὰ διατρίβῃ μεταξὺ τῶν κατοίκων μῆς τινὸς πόλεως, τότε ἔπρεπε νὰ ὑποφέρῃ ἅπαντα τὰ βάρη καὶ τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα κατέθλιβον τοὺς κατοίκους· χωρὶς νὰ ἀπολαύῃ ὅλα τὰ ὠρελήματα καὶ τὰ δικαιώματα τῆς κοινωνίας, ὥρειλε νὰ τελῇ πλείονα τῶν πολιτῶν. Παρεδέχοντο δὲ τοὺς μετοίκους μόνον διὰ νὰ μετέρχωνται ὡς καὶ οἱ δούλοι τὰς βαναύσους τέχνας, ὡς ἐν Σπάρτῃ, καὶ ἰδίως, ἵνα ἐργάζωνται εἰς τὴν ναυπηγίαν ὡς ἐν Ἀθήναις (11), καὶ ἵνα καταβάλλωσι τὸ μετοίκιον, τὸ ὁποῖον παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις κατ' ἔτος ἀνέβαινε εἰς 13 δραχμάς. Ὑπεχρεοῦντο ὄχι σπανίως εἰς ταπεινοτάτας ὑπηρεσίας· αἱ θυγατέρες αὐτῶν ἐπὶ τινα χρόνον ἐκράτουν εἰς τὰς Ἀττικὰς παρθένους κατὰ τὰς δημοσίας πομπὰς τὴν σκιάδα, αἱ γυναῖκες αὐτῶν εἰς τὰς γυναῖκας τῶν Ἀθηναίων, αὐτοὶ δὲ ἔφερον τὰ πρὸς θυσίαν χρητιμύοντα σκεῦη (12). Ἐπεβάλλετο εἰς αὐτοὺς ὡς καθήκον νὰ ἐκλέγωσι προστάτην, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν αὐθαίρετον διαγωγὴν ἦσαν παντοιοτρόπως ἐκτεθειμένοι. Ἐπκυον νὰ ἀνέχωνται αὐτοὺς, ἐὰν ἤρουντο νὰ ὑποφέρωσι τοὺς προσηλακισμοὺς τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐνίοτε μετεχειρίζετο αὐτοὺς ὡς ἀνθρώπους ὄντας ἐκτὸς τῆς προστασίας τῶν νόμων. Εἰς ἀποφυγὴν τούτων καὶ ἐπίτευξιν τοῦ δικαίωματος τοῦ πολίτου ὑπῆρχον, ἐν Ἑλλάδι ἰδίως, μεγάλαι δυσκολίαι· διότι αἱ φυλαὶ καὶ τὰ γένη τούτων συνίσταντο ἐξ ὀρισμένου ἀριθμοῦ πολιτῶν μὴ δυναμένου εὐκόλως νὰ αὐξήσῃ. Πῶς ἔμελλον δὲ νὰ σύρωσιν ἐρ' ἑκτουῦ; δι' ἐπαινετῶν ἔργων τὴν προσοχὴν, καὶ λάβωσι τὸ πολιτικὸν δικαίωμα ὡς ἀμοιβήν, ἐνῶ ἀπεκλείοντο τῶν δημοσίων πραγμάτων· ἢ πῶς ἔμελλον νὰ κερδίσωσι τὰς ψήφους, μὴ εὐποροῦντες χρημάτων; Εἶναι ἴδιος τῶν ἀρχαίων, ἰδίως τῶν Ἑλλήνων, χαρκατῆρ, ὅτι ἤθελον νὰ μένωσιν ἀμιγείς· καὶ ἕκαστος εἶχεν ἰδίους λόγους ἐγκαυχώμενος, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ ἔθνος ἢ τὴν φυλὴν αὐτοῦ. « Οὐ γὰρ πλάνην καταλύσαντες, λέγει ὁ Αἰλῖος Ἀριστείδης, οὐδὲ ὥσπερ ἐπὶ σκότους πατρίδα ζητοῦντες διὰ πάσης γῆς καὶ θαλάττης, οὐδὲ δυοῖν δυστυχίαν ἠγησαμέναι, κατέσχον τὴν χώραν, βιασάμενοι τὴν ἐπανουσίαν, εἰξάντες μὲν τοῖς κρείττοσιν, ἐκβαλόντες δὲ τοὺς ἥττους, ἀλλ' ὥσπερ τὸ ἐκ τῶν πηγῶν ὕδωρ, ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς ἀνήλθε τὸ γένος,

(11) Ἐσιοφ. Ἀθην. πολ. (12) Αἰλ. Ποικιλ. ἱστορ. 6. 1.

αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ λαβὼν τὴν ἀρχήν. Καὶ ξένοι καὶ πολῖται μόνη τῇ γῆ ταύτῃ πρέπουσι διηρῆσθαι (13)». Κατὰ τινὰ νόμον τοῦ Περικλέους δὲν ἐθεωροῦντο ὡς Ἀθηναῖοι, ὅσων ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ δὲν ἦσαν ἀμφοτέροι πολῖται (14). Ἐξαιρέσεις δὲ τινες, ὡς ἡ τοῦ Ἀπολλοδώρου, τὸν ὁποῖον, εἰ καὶ Κυζικηνὸν, ἐξέλεξαν ἐπανειλημμένως στρατηγὸν, δὲν δύνανται νὰ ἀποδειξῶσι τὸ ἐναντίον, διότι ἦσαν λίαν σπάνια.

Ἄλλ' ὅμως ἡ τύχη τῶν Ἑλλήνων φυγάδων δὲν ἦτο πάντων ἡ αὐτῇ, ἐξηρτάτο ἐκ τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν εὐρίσκετο ἡ πατρις αὐτῶν, ὅτε ἐφυγαδεύθησαν ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν ὄρων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐπεβάλλετο εἰς αὐτοὺς ἡ ποινὴ αὐτῆ.

Ὅταν οὕτε τῶν φατριῶν ἡ ταρχή, οὕτε ἡ ἰσχύς ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν ἐκώλυε τοὺς ἄρχοντας εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν δημοσίων ἔργων, ἐδύνατο ὁ φυγάς νὰ ἐλπίσῃ φιλιάνθρωπον μεταχειρίσιν' ἐπετρέπετο εἰς αὐτὸν νὰ διαθέσῃ τὰ τῆς οἰκογενείας καὶ περιουσίας αὐτοῦ, ἐὰν αὕτη δὲν ἐδημεύετο παρὰ τοῦ νόμου· πολλὰκις ἐσυγχωρεῖτο εἰς αὐτὸν νὰ λάβῃ μετ' ἐαυτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα. Καὶ ἐὰν ἡ κατ' αὐτοῦ ἀπόφασις ἦτο μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον δικαία, καὶ ὁ φθόνος, ἡ ζηλοτυπία ἢ ἡ ἔχθρα ἐφήρμοζον κατ' αὐτοῦ τὸν νόμον, ἀλλ' ὅμως δὲν παρεδίδοτο εἰς τὴν ἀυθαίρετον θέλησιν καὶ λύσσαν τοῦ ἐμπαθοῦς ὄχλου. Προσέτι ὁ λαὸς ἦτο ὀλιγώτερον ἐπιβρόχης εἰς τὸ νὰ βλάβῃ αὐτὸν, ἢ διότι δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ κρίνας, ἢ καὶ διότι οἱ δημαγωγοὶ αὐτοῦ ποτὲ δὲν ἴσχυον ἐπ' αὐτοῦ τοσοῦτον, ὅσον τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα διήγειρεν ἡ ἐμφύλιος ἔρις· σπανίως οἱ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐκτιθέμενοι λόγοι ἐσχημάτιζον τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ, καὶ εἴτι σπανιώτερον ἠσθάνετο αὐτοὺς ὀλοσχερῶς. Εἰς δὲ τὸν ἰδιωτικὸν ἐχθρὸν ἤρκει συνήθως νὰ ἴδῃ τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ ἀπομεμακρυσμένον ἐπὶ τινὰ χρόνον, τὰς σχέσεις καὶ τὴν φιλίαν καὶ τὴν ἐπιβρόχην αὐτοῦ διακεκομμένην, αὐτὸν δὲ καὶ τὸ ἔθνος ἀποξενωμένους πρὸς ἀλλήλους.

Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶχεν οὕτως, ὅταν ἡ ἐξορία ἦτο ἀποτέλεσμα στάσεως. Κρίσις καὶ ἐκτέλεσις ἦτο τότε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, ἢ δὲ καταπιεζομένη ἢ ἠττωμένη μερίς ἐθεώρει ὡς εὐτύχημα αὐτῆς, ἐὰν ἠδύνατο νὰ ἀπομακρυνθῇ κατὰ τὴν πρώτην κρίσιμον στιγμήν. Ὁ παροξυσμὸς τῶν ψυχῶν, τὸ ἀληθῶς φλεγμαῖνον μῖσος, ὁ κίνδυνος τοῦ ὅτι ἠδύνατο πάλιν νὰ ἀπολέσῃ τὴν δι' αἵματος ἀποκτηθεῖσαν διάφνην, ἢ τελεία ἀλλοίωσις τῶν πραγμάτων, ἢ σιωπὴ τῶν νόμων, ὁ φόβος ἐγγὺς ἕως ἡδὴ ὄντος ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ, καθίστα τούτους νι-

κητὰς ἀκάμπτους καὶ σκληροὺς κατὰ τῶν διωκομένων· εἰς τοῦτους δὲ δὲν ἔμενε οὐδεμία παρηγορία, διότι οἱ οἰκεῖοι αὐτῶν εἶχον πέσει εἰς τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀγῶνα, ἢ ἦσαν ἐντρομοὶ ἐν τῷ κρυπτῷ, παραδοκοῦντες τὸ μέλλον, ἢ εἶχον καὶ αὐτοὶ γυμνώσει μάλιστα κατ' αὐτῶν τὸ ξίφος καὶ δὲν ἔμενε οὐδεμία ἄλλη ἐλπίς, εἰμὴ τὸ νὰ ἀποκατασταθῶσι πάλιν διὰ προδοσίας καὶ ἐρημώσεως τῆς πατρίδος αὐτῶν ἢ διὰ ξένων πολεμιστῶν καὶ νέων στάσεων. Δεινοτάτη δὲ ἦτο ἡ τύχη τῶν ὑπὸ τυράννων ἐξωρισμένων.

Πολὺ δὲ ἐκρέματο καὶ ἀπὸ τῶν ὄρων, τοὺς ὁποίους περιεῖχεν ἡ καταδικὴ τῆς ἐξορίας. Τινὲς κατεδικάζοντο εἰς ἀειφυγίαν καὶ δήμευσιν τῆς περιουσίας αὐτῶν. Τούτων ἡ θέσις ἦτο ἀπεγνωσμένη. Ἡ περιουσία τῶν Ἑλλήνων συνίστατο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς δούλους, ποιμνία καὶ ἀγροὺς, ἐξ ὧν ἐπορίζοντο κατ' ἔτος τὰ πρὸς τὸ ζῆν' ἐπιτήδεια, σπανίως δὲ εἰς χρήματα· ἦτο λοιπὸν εἰς αὐτοὺς ἀδύνατον νὰ λάβωσι μετ' ἐαυτῶν κρυφίως μέρος τῆς περιουσίας διὰ νὰ ἀνοίξωσιν εἰς ἑαυτοὺς νέους πόρους τοῦ ζῆν' δι' ἀγορᾶς, γεωργίας καὶ ἐμπορίου· αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ ἐὰν ἀπέμενον εἰς τὴν πατρίδα, ἔπασχον τὰς αὐτὰς στερήσεις, καὶ οὕτως ἐτιμωροῦντο ἐπίσης μετ' αὐτῶν. Ἡ πατρις ἀπεκήρυτεν αὐτοὺς ὅλων τῶν πρὸς αὐτοὺς ὀφειλομένων καθηκόντων, καὶ ὅμως αὐτοὶ ὤφειλον νὰ τηρῶσι τὰ αὐτῶν πρὸς αὐτὴν καθήκοντα· ἐθανατοῦντο, ἐὰν ὑπηρετοῦν ὡς μισθωτοὶ εἰς ξένους στρατοὺς, ἢ καὶ ἄλλως ἔφερον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν πρῶν αὐτῶν συμπολιτῶν (15).

Ὁ ἐν Ἀθήναις ὀστρακισμὸς κατεδικάζε μόνον εἰς δεκαετὴ ἐξορίαν, ὡς ὁ ἐν Συρακούσαις πεταλισμὸς, μίμητις τις αὐτοῦ εἰς πενταετὴ· μετὰ παρέλευσιν τούτου τοῦ χρόνου ἐπεδίδοτο εἰς τοὺς ἐπανερχομένους τὰ κτήματα αὐτῶν. Ὁ ὀστρακισμὸς ἔλαβε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀποδιώξιν τῶν Πεισιστρατιδῶν· ὁ πρῶτος δι' αὐτοῦ τιμωρηθεὶς ἦτο Ἴππαρχος ὁ Χολαργεὺς, συγγενὴς τις τοῦ Ἴππίου (16). Καὶ ὁ Διόδωρος συμφωνεῖ πρὸς τοὺς λοιποὺς συγγραφεῖς περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν εἰσῆχθη ἡ ποινὴ αὕτη (17). Καὶ ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον διαφέρων Αἰλιανὸς δυνατὸν νὰ συμβεβασθῇ πρὸς αὐτοὺς. Λέγει δέ· «Κλεισθένης δὲ ὁ Ἀθηναῖος τὸ δεῖν ἐξοστρακίζεσθαι πρῶτος εἰσηγησάμενος, αὐτὸς ἔτυχε τῆς καταδικῆς πρῶτος». Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἴππίου ἀνεφάνησαν πάλιν οἱ Ἀλκμαιωνίδαι καὶ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ὁ Κλεισθένης. Ὅθεν καὶ ὁ Αἰλιανὸς προσδιορίζει τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς ὡς οἱ ἄλλοι· ὁ Κλει-

(13) Ἀριστοτ. Πανθ. σελ. 11. (14) Αἰλ. Ποικιλ. ἱστορ. 15. 24.

(15) Πausan. Θ'. 15. (16) Πλουταρχ. Νικ. 11. Ἀρποκρατ. ἐν λέξει Ἴππαρχος. (17) Διοδ. ΙΔ'. 55.

σθένης ἔκαμέ τινας μεταβολάς, δι' ὧν ἤλπιζε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ Δήμου, καὶ οὕτω δυνατὸν νὰ ἔκαμε καὶ τοῦτο, ἐὰν μάλιστα ἤθελε δι' αὐτοῦ νὰ βλάβῃ τοὺς ὀπαδοὺς τῶν Πεισιστρατιδῶν, ἰδίως Ἰππαρχον τὸν Νεώτερον. Ἐὰν δὲ ὑπὸ τὸ πρῶτος τοῦ Ἀιλιανοῦ ἐνοηθῆ εἷς ἐκ τῶν πρώτων, δὲν μένει οὐδεμία δυσκολία, εἰδὲ μὴ τότε ἡ γνώμη αὐτοῦ εἶναι ὀλιγωτέρας προσοχῆς ἀξία. Ὁ ὀστρακισμὸς ἔπαυσε, ἀφ' οὗτο ὁ Νικίας καὶ Ἀλκιβιάδης ἐπέτυχον νὰ φυγαδεύσῃ δι' αὐτοῦ τὸν Ὑπέροβλον τὸν Περιθόιδην, ἄνθρωπον εὐτελοῦς γένους, ἀνευ εὐγλωττίας καὶ ἐπιβροχῆς, τοῦ ὁποίου ὅμως ὁ δῆμος ἐνόησε ἔκαμε χρῆσιν διὰ νὰ συκοφαντῇ καὶ ἐξευτελίξῃ ἐπισήμους ἄνδρας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐγέλων γράφοντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἔπειτα ὅμως ἠγανάκτουν, νομίζοντες, ὅτι ἐβεβήλωσαν οὕτω τὴν ποινὴν, ἧς ἕως τότε ἐπεβάλλετο μόνον εἰς μεγάλους καὶ ἐξόχους πολίτας, καὶ πραγματικῶς αὐτὸς ἦτο ὁ τελευταῖος τιμωρηθεὶς δι' αὐτοῦ (18).

Ὁ περιορισμὸς οὗτος τῆς ἐξορίας ἐθεωρεῖτο ὡς παραμυθία καὶ ἀνακούφισις αὐτῆς· ἐκρίνετο ὡς εὐεργεσία· ὁ Κικέρων λέγει: *Exilium non supplicium est, sed per fugium, portusque supplicii. Nam qui volunt poenam aliquam subterfugere, aut calamitatem, eo solum vertunt, hoc est, sedem ac locum mutant* (19). Οὕτω πως ἴσως ἐθεώρουν τὴν δι' ἐξοστρακισμοῦ ἐξορίαν, καὶ ἐνόησε δικαίως. Ὅταν ὁ δῆμος ἐξ οἴουδῆποτε λόγου ἐῤῥίπτε τὸ μῖσος αὐτοῦ κατὰ τινος, τότε δὲν ἐπροσπάτευσεν αὐτὸν ἢ ἀξία αὐτοῦ· κατ' ἐπιείκειαν δὲ κατεδίκαζον αὐτὸν διὰ τοῦ ὀστρακισμοῦ, διὰ νὰ τὸν ἐξατραλίσωσι τῆς ἀειφυγίας, καὶ μάλιστα τοῦ διὰ τοῦ κωνείου θανάτου, καὶ νὰ φανῇ δὲ, ὅτι ἐγένετο ἰκανοποίησις τις εἰς τὴν θέλησιν τοῦ πλήθους· πολλάκις τοῦτο ἐπραύετο ἐὰν χωρὶς μεμψιμοιρίας ὑπήκουον εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ· καὶ μετεμελεῖτο ἐνόησε, ὅτι κατεδίωξε τὸν ἄθῶν ὑπηρετοῦν εἰς τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὴν ῥαδιουργίαν· μάλιστα ἐὰν συνέβαινον μεταβολαί, ἐκ τῶν ὁποίων ἐβλεπεν, ὅτι τὸ πηδάλιον τῆς πολιτείας δὲν ἠδύνατο νὰ κυβερνηθῇ μετ' ἐπιτυχίας ὑπὸ πάσης χειρὸς· οὐχ ἦτιον ὅμως ἡ δι' ἐξοστρακισμοῦ ἐξορία ἦτο ἡ ἀλγεινοτάτη. Ἐκ τῆς περιστάσεως, ὅτι ἔπαυσεν, ὅτε ὁ Ὑπέροβλος ὑπέπεσεν εἰς αὐτὴν, γίνεται φανερόν, ὅτι ἔπρεπε νὰ φοβῶνται αὐτὸν μόνον ἄνδρες μὲ παιδείαν καὶ αἰσθημα φιλοτιμίας, ὅχι σπανίως χρηστοῦ χαρακτήρος καὶ μεγάλης ἀξίας. Ἡ βραχυτέρα αὐτῆς διάρκεια ἀνεπληροῦτο πλουσιῶς, ὅτι ἐπροξέ-

νει ἀλγηδόνας, τὰς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ αἰσθανθῇ ὁ κοινὸς πολίτης. Οὗτος δὲν περιμένει παρὰ τῆς πατρίδος οὐδεμίαν τιμὴν, διότι οὐδεμίαν ἐξοχὸν ὑπηρεσίαν ἐπραξέε πρὸς αὐτήν· ὅταν ἐξεβάλλετο ἐν στάσει, τότε ἡ εἶχε φέρει τὰ ὄπλα ὁ ἴδιος καὶ ἐβλαπτε τὴν ἐναντίαν μερίδα, ὥστε δὲν ἔμεινεν ἀνευ τινὸς ἰδίας ἰκανοποίησεως, ἢ ἐπραττεν ἐγκλήματα τιμωρούμενα δι' ἐξορίας, ἐν αὐτῇ δὲ ἠθάνετο μόνον τὴν δυσχέρειαν τῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ καταστάσεως. Ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτὸν νὰ φαντασθῇ, ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτοῦ ἔφερε βλάβην τινὰ εἰς τοὺς συμπολίτας του, διότι ἐγένωσκε πόσον εὐκολὸς ἦτο ἡ ἀντικατάστασις του. Ὁ σοφὸς, ὁ πολιτικὸς ἄνθρωπος, ὁ στρατηγὸς, παρὰ τοῖς Ἕλλησι συχνότατα εἰς τὸ αὐτὸ ἠνωμένοι πρόσωπον, κατὰ τὴν ἐξορίαν δὲν ἠγωνίζοντο μόνον μὲ τὴν περὶ τῆς ἰδίας διατηρήσεως φροντίδα, ἀλλ' καὶ τοῦτο δι' αὐτοὺς ἔμελλε νὰ ἀποβαίῃ βραύτερον, παρὰ δι' ἄλλον τινὰ, διότι συνειθισμένοι ἴσως εἰς πλοῦτη καὶ ἀπολαυὰς εἶχον καὶ πλείονας χρείας· ἠθάνοντο ἑαυτοὺς κακῶς ἐγνωσμένους καὶ ἠδικημένους, τὴν δὲ ποινὴν ἐθεώρουν ὡς ἐπακούθημα τῆς ἀξίας αὐτῶν· ἐλύπον αὐτοὺς, διότι ἐπίστευον, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἔχουσιν ἀξιώσεις εἰς ἀμοιβὰς· μέγας ἀριθμὸς φθοροῶν καὶ ἐχθρῶν, οἵτινες δυσχεραίνοντες διὰ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ ἀνίκανοι νὰ ἀφορμιοιωθῶσι πρὸς αὐτοὺς, ἐγέλων καὶ ἐσκωπτοῦν τὴν πτώσιν αὐτῶν· ὁ δὲ κόσμος ἀκούει καὶ γινώσκει, ὅτι ἔπεσαν, διότι ἀπέκτησαν ὄνομα, ἀνεκηρύττετο δὲ πολλάκις καὶ διὰ στήσεως στήλης, ὡς συνέβη εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ εἰς ἄλλους τινὰς (20), καὶ τὸ μέγα μέρος τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, ἔτι πρὸ μικροῦ ὑπηρετούντων τὰς θελήσεις αὐτῶν, ἀποστρέφεται ἀπ' αὐτῶν. Δὲν δύνανται νὰ ἐμπιστευθῶσιν εἰς τοὺς συμμάχους τοῦ ἔθνους αὐτῶν, οἵτινες καὶ οὐδὲ δέχονται αὐτοὺς· οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν μισοῦσιν ἢ φοβοῦνται αὐτούς· διότι ἐβλαψαν αὐτοὺς ἔργῳ ἢ λόγῳ. Ἐὰν ὅμως ἔχοντες χρηστότητα καὶ φιλοπατρίαν ἦ·αι ἰκανῶς μεγαλόφρονες νὰ πνίξωσιν ἐν ἑαυτοῖς τὸ φιλέκδικον καὶ ἀταράχως νὰ σκέπτονται περὶ τῆς καταστάσεως τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, τότε ἡ ἰδία αὐτῶν κατάστασις γίνεται χειροτέρα. Βλέπουσι τὴν πατρίδα ἀιμοῤῥοοῦσαν ὑπὸ τραυμάτων οἰκείων, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ θεραπεύσῃσι. Τὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν βουλευόμενα δὲν ἐκτελοῦνται, διότι ὑπὸ πάθους κατ' αὐτῶν ἀποδοκιμάζονται. Εἰς τὰς προτάσεις αὐτῶν δὲν δίδεται πλέον προσοχῇ, καὶ ἴσως αὐταὶ αὐταὶ ἦσαν ἡ αἰτία τῆς ἐξορίας αὐτῶν· καὶ ὅ,τι μετὰ πόνου καὶ κινδύνου κατώρθωσαν, ἀπὸ τούτου ἀποκλίνουσι πάλιν· δὲν δύνανται νὰ ὑψώσῃσι τὴν φωνὴν κατὰ

(18) Πλούτ. Νικ. 11. ὁ αὐτὸς Ἀλκιβ. 13. Θουκυδ. II', 73.

(19) Pro A. Caecin, 34.

(20) Ἰσοκρ. περὶ τ. Ζεύγ. σελ. 348.

τῶν ἐπιβλαβεστάτων μέτρων, ἀλλὰ μόνον μακρόθεν νὰ μένωσι θεαταί, νὰ ἀναλογίζωνται μετ' ἀθυμίας πότε ἡ πατρίς αὐτῶν θέλει καταστήσει εἰς τὸ βράθρον.

Τὸ μεγαλεῖον τοῦτο εἶχον ὀλίγοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων φυγάδων. Οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπροσπάθουν, μόλας τὰς μετὰ τούτου συνδεδεμένας δυσχερείας νὰ λάβωσι τὴν εὖνοιαν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ βλάψωσι παντοιοτρόπως τὴν πατρίδα αὐτῶν. Νέος σκόπελος δι' αὐτούς. Ὅσον ὄργην καὶ ἂν ἐδείκνυον κατὰ τῶν διωκτῶν αὐτῶν, ὅσον σαφέστατα δείγματα περὶ τούτου ἔδιδον, οὐδὲν ἦττον πανταχοῦ ἐπεδείκνυον πρὸς αὐτούς ὑποψίαν καὶ δυσπιστίαν. Πᾶς ἡγεμῶν καὶ πᾶν ἔθνος, εἰς τὸ ὅποιον τοιοῦτος ἀνὴρ προσέφερε τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, ἐπρότεινεν εἰς ἑαυτὸν τὸ ζήτημα· « μὴ ἄρα γε οὗτος σκοπεῖ νὰ κατασκοπεύσῃ καὶ νὰ ἐλκύσῃ ἡμᾶς εἰς τὰς παγίδας; Ἐὰν ἀληθῶς ἦναι τοσοῦτον ἐξωρισμένος ὡς φαίνεται, δὲν θέλει κάμει χορησίαν τῆς δυνάμεως ἡμῶν μόνον διὰ νὰ ἀναδείξῃ ἑαυτὸν κύριον τοῦ ἔθνους αὐτοῦ; Ἐὰν ἐμπιστευθῶμεν εἰς αὐτὸν τὰ ἀπόρρητα, τοὺς στρατοὺς καὶ τὰς ναῖς ἡμῶν, θέλει μένει πιστὸς εἰς ἡμᾶς; Δὲν δύναται νὰ προσβάλλῃ ἡμᾶς διὰ τῶν ἰδίων ἡμῶν ὀπλων, ἐὰν δι' οἰανδήποτε αἰτίαν συνδιλλαχθῇ πρὸς τοὺς συμπολίτας του; Καὶ ἐὰν ἐπιστρέψῃ ὅτι χορηγηθῇ εἰς αὐτὸν προτοῦ νὰ ἐπανεέλθῃ πάλιν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, δὲν δύναται καὶ νὰ μᾶς κακοποιήσῃ, ἐνῶ γνωρίζει ἅπαντα τὰ ἡμέτερα πράγματα, τὰς δυνάμεις καὶ ἐλλείψεις ἡμῶν, τὰς σχέσεις καὶ τὴν χώραν ἡμῶν; Τίς ἐγγυᾶται, ὅτι δὲν θέλει ἐγείρει στάσεις εἰς τὸ μέσον ἡμῶν, καθὼς ἐπραξεν εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατοικίαν; » Αἱ ἀμφιβολίαι αὗται ἦσαν τοσοῦτον φυσικώτεραι, ὅσον ἐγνωρίζον, ὅτι ὁ ξένος δὲν εἶχεν ἐξορισθῆ διὰ παντός, καὶ πᾶς τις καὶ ἐδικαιοῦτο καὶ ἔκλινε νὰ θεωρῇ αὐτὰς ὡς βασιμῶς· διότι ἄνθρωπος ἐγειρόμενος κατὰ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, παίζει προσωπεῖον προδότου, τοῦλάχιστον ἀποδίδει ἴσα πρὸς ἴσα, καὶ δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ἀνοχῆς καὶ ἐμπιστοσύνης. Ὅθεν ἐὰν ἄδικοι ἐπιχειρήσεις δὲν φέρωσιν εἰς οὐδένα εὐτυχίαν, πόσον ὀλιγώτερον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἔχει χρεῖαν πειθοῦς, διαβεβηκώσεων, ὅρκων, καὶ παντὸς εἶδους ταπεινώσεως, πρὶν ἔτι τύχῃ τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα μέσχα. Καὶ ἐὰν οὗτος ἐβλεπεν ἐκπληρουμένης τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, οὐδὲν ὅμως ἦτο ἀβεβαιοότερον, παρὰ τὸ ὅτι ἤθελεν εὐνοεῖσθαι διαρκῶς καὶ εἰς τὸ ἐξῆς. Διότι ἐὰν ἐπετύγχανεν ἐκεῖνο, πρὸς τὸ ὅποιον ἔδιδε γνώμην, κατὰ τοῦ ὁποῦ τὴν ἐκτέλεσιν ἦτο μάλιστα αὐτὸς ἀρχηγός, διηγείρετο ὅμως εἰς τοὺς ἐγγχωρίους φθόνος καὶ ζηλοτυπία. Ἐὰν δὲ ἀπετύγχανεν, ἀπεδίδοτο εἰς αὐτὸν μόνον ἅπαντα ἡ ἐνοχῆ τῆς ἀποτυχίας· κατηγο-

ρεῖτο ὡς δειλὸς ἢ προδότης, καὶ προθύμως συγκατετίθεντο, ἐὰν ὁ νικητὴς ἐζήτηι ὡς πρῶτον ὄρον τῆς εἰρήνης τὴν παράδοσιν αὐτοῦ.

Ἀνακουρισμὸς ἐλογίζετο, ἐὰν συγχρόνως ἐξωρίζοντο πολλοί, ὡς συνέβαινε συνήθως εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ἡ κοινὴ τύχῃ συνῆπτε μετὰ αὐτῶν δεσμόν ἰσχυρότατον. Αἱ αὐταὶ ἐπιθυμίας, ὅμοιαι ἐλπίδες, καὶ ὁ αὐτὸς σκοπὸς διεύθυνον καὶ ὠρίζον τὰς πράξεις αὐτῶν· ἀπήντων οὗτοι ὀλιγωτέρας δυσχερείας εἰς τὸ νὰ ἐποικισθῶσι πού καὶ νὰ ἐξασφαλίσθωσι κατὰ διαρκούς διωγμοῦ, ἢ νὰ ἐκβιάσωσι τὴν ἐπάνοδον. Ἰδίως δὲ εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἦτο ἐπωφελές, ἐὰν τις ἐξ αὐτῶν ἦτο συνδεδεμένος διὰ φιλοξενίας πρὸς ἔθνος τι ἢ πρὸς κατὰ μέρος πολίτας. Ἐλλειψίς καταστημάτων, παρεχόντων σκέπην καὶ ὑποδοχὴν εἰς τὸν ὁδοιποροῦντα, ἐγέννησαν τὴν φιλοξενίαν καὶ ἠσθάνοντο τὴν χρεῖαν αὐτῆς τοσοῦτον, ὥστε ὁ Ζεὺς, ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἐξυψώθησαν εἰς θεοὺς προστάτας αὐτῆς, ὥστε καὶ ἐν πολέμῳ οἱ ἐχθροὶ ἐφείδοντο τοὺς ἀγρούς καὶ τὰς οἰκίας ἀνθρώπου, μεθ' οὗ εἶχον φιλοξενίαν, καὶ εἰς τὴν μάχην δὲν ἠγωνίζοντο κατ' αὐτοῦ (21), ἐπομένως κατὰ τινὰς περιστάσεις ἐσέβοντο τὰ καθήκοντα αὐτῆς μᾶλλον παρὰ τὰ πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ ἐθεώρουν μάλιστα αὐτὴν ἱερωτέραν τῆς συγγενείας. Διὰ τοῦτο ἐγκωμιάζονται αἱ Ἀθῆναι τοσοῦτον, ὅτι εἰς τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους ἦσαν τὸ κοινὸν ἄσυλον τῶν φυγάδων, ἐπιδεικνύουσαι πρὸς πάντας φιλοξενίαν (22)· ὁ Αἴλιος Ἀριστείδης εἶναι πλήρης μαρτυριῶν, τὰς ὁποίας ἀναφέρει μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως (23)· ὁ δὲ Ἰσοκράτης ἀποδεικνύει ἐκ τούτου, ὅτι αἱ Ἀθῆναι ἔχουσι δίκαιον νὰ ἀντιποιῶνται τὴν ἡγεμονίαν (24). Διὰ τοῦτο ἐθαυμάζοντο ὁ Θησεύς καὶ Ἡρακλῆς, ὡς καθαρίσαντες ἀπὸ τῶν ληπτῶν τὰς ὁδοὺς. Τί ἄλλο αἰνίττεται ὁ τοῦ Ὀρακικοῦ Διομήδους μῦθος, τοῦ τρέφοντος τοὺς ἑαυτοῦ ἴππους διὰ τῶν ὀσίων τῶν ξένων, καὶ μετὰ ταῦτα ῥιφθέντος εἰς αὐτοὺς τοῦ ἰδίου πρὸς τροφήν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ὁ τοῦ Ἀνταίου ἐν Λιβύῃ, ὁ τοῦ Συλέως, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἐφόνευε τοὺς ὁδοιπόρους, ὁ δὲ κατηγάγκαζεν αὐτοὺς εἰς βαρυτάτας ἐργασίας, καὶ ὁ τῆς ὑπ' Ἡρακλέους τιμωρίας αὐτῶν, ὅστις καὶ μετὰ τῶν Κελτῶν ἀπηγόρευσε τὴν ξενοκτονίαν (25), εἰμὴ ὅτι τὸ πάλαι κατηρῶντο τὸν ἀφιλόξενον, τὸν διώκτην τῶν ἀπατριδῶν. Πᾶς Λευκανός, μὴ ὑποδεχόμενος ξένον, προσερχόμενον εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν ἐσπέραν, ὤφειλε νὰ καταβάλλῃ ποινὴν διδομένην τὸ μὲν εἰς ἐκεῖνον, τὸ δὲ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἐσίου Διός (26). Οὐδὲν δὲ ἦτο

(21) Ὁμοκλ. Β', 12. Ὁμηρ. Ἰλ. Ζ, 121. (22) Διδ. 13, 26.

(23) Παναθ. σ. 16. (24) Παναθ. σ. 61. (25) Διδ. 4, 15, 17, 19, 31.

(26) Αἰλ. ποικ. ἱστορ. 4, 1.

καταλληλότερον εἰς τὸ νὰ δώσῃ ἀξίαν καὶ σεμνότητα εἰς τὴν φιλοξενίαν, ὡς ἡ ἐξορία. Ἐὰν ὁ ἐξόριστος ἠδύνατο νὰ ἐπιδείξῃ μόνον ζώονην ἢ φιᾶλην τινὰ, καὶ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους πινακίδιον ἢ κύβον, τὰ ὅποια εἰς τοὺς προγόνους αὐτοῦ ἢ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον ἐδόθησαν ὡς δαίτημα καὶ ἐνέχυρον ἀγάπης, ἠδύνατο τοῦτο μόνον τὸ σύμβολον ἔχων μετ' ἑαυτοῦ, νὰ μὲν ἄφροντις περὶ τῆς διατροφῆς αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς φίλος ἠδύνατο νὰ ἐξαλείψῃ τὰ δεινά, εἰς ἃ περιέπεσε τις ἢ νὰ σβύσῃ τὸν πόθον πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ἐγκαταλειφθέντας οἰκείους· ἠδύνατο μόνον νὰ καταπραύνη τὴν ἀλγηθρόνα, ὅχι ὅμως νὰ καταπαύσῃ τὰ δεινά.

Ὅθεν βλέπομεν, μὲ ὁποίαν ἀγωνίαν ἐσπούδαζον οἱ ἀρχαῖοι νὰ ἐπινοῶσι παραμυθίας διὰ τοὺς εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην περιπίπτοντας. Τὸ ἔργον ἦτο δυσχερές. Τὸ περὶ φυγῆς σύγγραμμα τοῦ Πλουτάρχου δὲν εἶναι βεβαίως οἰκεῖον νὰ συντελέσῃ τι πρὸς παρηγορίαν τῶν ἐξοριστῶν. Ὅτι περὶ τούτου λέγει εἶναι βεβιασμένον καὶ πολλακίς στραβόν παραηρεῖ τις, ὅτι θέλει νὰ δώσῃ παρηγορίαν, ὅπου δὲν εἶχε χώραν τοιαύτη. Τὸ πιθανώτατον ἐξ ὧσων λέγει εἶναι ἴτως, ὅτι πολλοὶ εὐφυεῖς ἄνδρες κατὰ τὴν ἐξορίαν ἔλαβον εὐκαιρίαν, νὰ συντάξωσι συγγράμματα, ὅτι συνέγραψαν ὁ Θουκυδίδης εἰς τὸ ἐν Θράκῃ κτήμα αὐτοῦ τὴν Σκαπητύλην, ὁ Ξενοφῶν εἰς τὸν ἐν Ἡλίδι Σκιλλοῦντα, ὁ Φίλιππος εἰς τὴν Ἠπειρόν, Γίμαιος ὁ Ταυρομένειος ἐν Ἀθήναις, Ἀνδρότιων ὁ Ἀθηναῖος εἰς Μέγαρα, Βακχυλίδης ὁ ποιητὴς ἐν Πελοποννήσῳ· ἀλλ' ὅμως τοῦτο ὑπῆρξε πρὸς ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητος μᾶλλον, ἢ αὐτῶν τῶν ἰδίων (27). Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος τελευταῖον παραθέτει τοὺς ἐξῆς στίχους τοῦ Εὐριπίδου.

Τί τὸ στέρεσθαι πατρίδος; ἢ κακὸν μέγα;
Μέγιστον ἔργω δ' ἐστὶ μείζον ἢ λόγῳ·
Τίς ὁ τρόπος αὐτοῦ; τί φυγάσιν τὸ δυσχερές;
Ἐν μὲν μέγιστον, οὐκ ἔχει παρῶρησιαν·
Δούλου τόδ' εἶπας, μὴ λέγειν, ἅ τις φρονεῖ·
Τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεῶν (28).

Ἐὰν δὲ εἰς τὸν Σενέκαν ἀναγινώσκωμεν· *quid est exsilium? loci commutatio. Bene exsilium tulit Marcellus· nec quicquam in animo ejus mutavit loci mutatio, quamvis eam paupertas sequeretur, in qua nihil mali esse, quisquis modo nondum pervenit in insaniam omnia subvertentis*

(27) Περ. φυγ. 14. (28) Αὐτόθι 16. Εὐριπ. Φοίνισσ. στίχ. 355. ἐκδ. Bothe.

avaritiæ, atque luxuriæ, intelligit (29). Ὁ Ὀβίδιος ἐκ τοῦναντίου ὅμως ψάλλει:

Haec mea, si casu miraris, epistola quare

Alterius digitis scripta sit: aeger eram.

Aeger in extremis ignoti partibus orbis;

Incertusque meæ pæne salutis eram.

Quid mihi nunc animi dira regione jacenti

Inter Sauromatas esse Getasque putes?

Non cælum patimur, nec aquis aduevimus istis:

Terraque nescio quo non placet ipsa modo.

Non domus apta satis: non hic cibus utilis ægro.

Nullus, Apollinea qui levet arte malum.

Non qui soletur, non qui labentia tarde

Tempora narrando fallat, amicus adest.

Tam procul ignotis igitur moriemur in oris,

Et fient ipso tristitia fata loco?

Nec mea consueto languescent corpora lecto?

Depositum nec me qui fleat, ullus erit?

Parce tamen lacerare genas; nec scinde capillos.

Non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.

Cum patriam amisi, tum me periisse, putato,

Et prior et gravior mors fuit illa mihi.

Nunc, si forte potes, sed non potes, optima conjux,

Finitis gaude tot mihi morte malis (30).

Εὐκατάληπτον λοιπὸν εἶναι, ἐὰν οἱ φυγάδες ἐπελαμβάνοντο παντὸς μέστου, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶσι τῆς καταστάσεως αὐτῶν καὶ ἐκδικηθῶσι τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. Μὲ ποῖα αἰσθήματα κατέλειπεν ἄρα γε ὁ Δημοσθένης τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ὅτε ἀποχωρῶν ἀπ' αὐτῆς, ἀνέκρχε πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν: « ὦ δέσποινα πολιᾶς, τί δὴ τρισὶ τοῖς χαλεπωτάτοις χάρεις θηρίοις, γλαυκὶ καὶ δράκοντι καὶ δήμῳ; (31).»

(Ἔπεται ἡ συνέχεια).

(29) De consol. ad matr. Helv.

(30) Libr. Trist. 3. eleg. Παρβ. Ἰσοκρ. π. τ. ζεύγ. σελ. 349.

(31) Hieron. Wolf. εἰσαγ. εἰς Ἰσοκρ. π. τ. ζεύγ.

*Κατάλογος τῶν βιβλίων, ἐξ ὧν θέλομεν ἀρδεσθαι τὰ
ἐθνογραφικὰ ἡμῶν ἄρθρα διαρκούσης τῆς β'. ἑξα-
μηρίας τοῦ Φιλολογικοῦ Συνεκδήμου.*

ἀ. Περιήγησις εἰς τὴν Μακεδονίαν, περιέχουσα ἐρεύνας ἐπὶ τῆς ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς χώρας ταύτης ὑπὸ Μ. Ε. Μ. Κουζίνερου (Cousinèry) πρώην Γεν. Προξένου τῆς Γαλλίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἱππότου τοῦ τάγματος τῆς τιμῆς, μέλους τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας, μέλους ἐπιτίμου τῆς Βασιλ. Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου, τῆς ἐν Μασσαλίᾳ Ἀκαδημίας καὶ τῆς Βασιλ. Ἐταιρίας τῶν ἀρχαιολόγων ἐν Γαλλίᾳ. Τόμ. δύο εἰς 8ον. μετὰ 24 χαλκογραφικῶν πινάκων, ὧν 16 ἐν τῷ πρώτῳ καὶ 7 ἐν τῷ δευτέρῳ, ἐνθα πρόκειται καὶ γεν. γεωγραφικὸς χάρτης τῆς Μακεδονίας. ἐν Παρισίοις 1831. τιμᾶται ἀντὶ 40 φράγκων.

Ἰδοὺ δὲ τὰ περιεχόμενα: Πρόλογος. Εἰσαγωγή. Κεφ. Α. Περὶ τῆς Μακεδονίας ἐν γένει, καὶ περὶ τῶν ἀρχαίων τε καὶ νέων αὐτῆς κατοίκων. Κεφ. Β. Θεσσαλονίκη· τὰ ἐν αὐτῇ μνημεῖα ἐκ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μεσαιῶνος, ἡ ἐμπορία, τὰ ἐργοστάσια, ἡ παρούσα αὐτῆς διοίκησις καὶ τὰ περίχωρα αὐτῆς. Θέσις τοῦ ἔρους Δυσόρου. ὀνομαζομένου τὴν σήμερον Κορθιάτ, καὶ τοῦ ἔρους Κισσοῦ, ὀνομαζομένου ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἔρους Σολομῶντος. Κεφ. Γ. Περιήγησις ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Βερέροιν ἢ Καραφέρταν. Ἐπάνοδος διὰ Βοδινῶν καὶ Πέλλας ἢ Ἀλλουκλισιᾶ, κατὰ καιροῦς μητροπόλεων τῆς Μακεδονίας. Περιγραφή τῶν τριῶν τούτων πόλεων καὶ τῶν περὶ αὐτὰς πεδιάδων. Κεφ. Δ. Πρώτη περιήγησις εἰς Ἀμφίπολιν. Περιγραφή τῆς Ἀνθεμουνατίδος καὶ τῆς λίμνης Βέλβης. Ἐπάνοδος διὰ τῆς Κερκινίτιδος λίμνης. Πρώτη συνέντευξις παρὰ τῷ Ἰσμαήλ Βέη, διοικητῇ τῶν Σερβῶν. Κεφ. Ε. Δευτέρα περιήγησις εἰς Σέρβας. Περιγραφή τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῶν περιχώρων αὐτῆς. Δίοδος διὰ τῆς Κρηστονικῆς. Πρώτη ἐπίσκεψις παρὰ τῷ Ἰουσοῦφ Βέη, τῷ μιετίπειτα Ἰουσοῦφ Πασσᾶ, υἱῷ τοῦ Ἰσμαήλ Βέη. Διοικήσις καὶ ἐμπορία τῶν Σερβῶν. Κεφ. ΣΤ. Προσδιορισμὸς τοῦ ἔρους Κερκίνης. Περιγραφή τῶν πεδιάδων, τὰς ὁποίας διαρβύει ὁ Στρουμῶν. Σκέψεις καὶ συμπερασμοὶ περὶ τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς κοιλάδος ταύτης. Θερινὴ διατριβὴ τῶν ἐν Σέρβαις Ὀθωμανῶν ἐπὶ τοῦ ἔρους Κερκίνης, ὀνομαζομένη Ὑαλιᾶ. Κεφ. Ζ. Περὶ τῶν Ὑαλιῶν ἐν γένει κατὰ τὴν Τουρκίαν. Κεφ. Η. Περίχωρα τῶν Σερβῶν. Ὁδηγία περὶ τοῦ Πόντου ποταμοῦ, ἐκλαμβανομένου κακῶς ἀντὶ τοῦ Στρουμῶνος. Κεφ. Θ. Ἐπίσκεψις εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἱεροῦ Προδρόμου. Συνέχεια τοῦ Θ. κεφ. Δύο ἐπιγραφαί, εὑρεθείσαι ἐν Σέρβαις. Ναοὶ τῶν ὁποίων γίνονται μνεῖα ἐν αὐταῖς. Η ἐν τῷ ναῷ τούτῳ λατρευομένη Θεότης. Νομίσματα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. (Ἐπιτεταὶ ἡ συνέχεια).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Γραμματικὴ τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης ὑπὸ Μ. Π. Περιίδου. ἐν Ἀθῆναις ἐκ τῆς Τυπογραφίας Κ. Ἀντωνιάδου· περιέχει σελ. 170. τιμᾶται δραχ. 3.